

Campbell 2. f. 11

EACHDRAIDH AITHGHEARR

MU

EAGLAIS NA H-ALBA

BHO THUS A SUIDHEACHAIDH;

MAILLE RI

CUNNTAS AIR DEALACHADH AGUS CUR SUAS

NA

H-EAGLAISE SAOIRE,

CUIS MHIC MHAOILEIN CHARDROIS, &c., &c.

LE MINISTEAR SGIREACHD CHILLEATHAIN,

CEANNTIRE.

Rev. Mr. McFarlane.

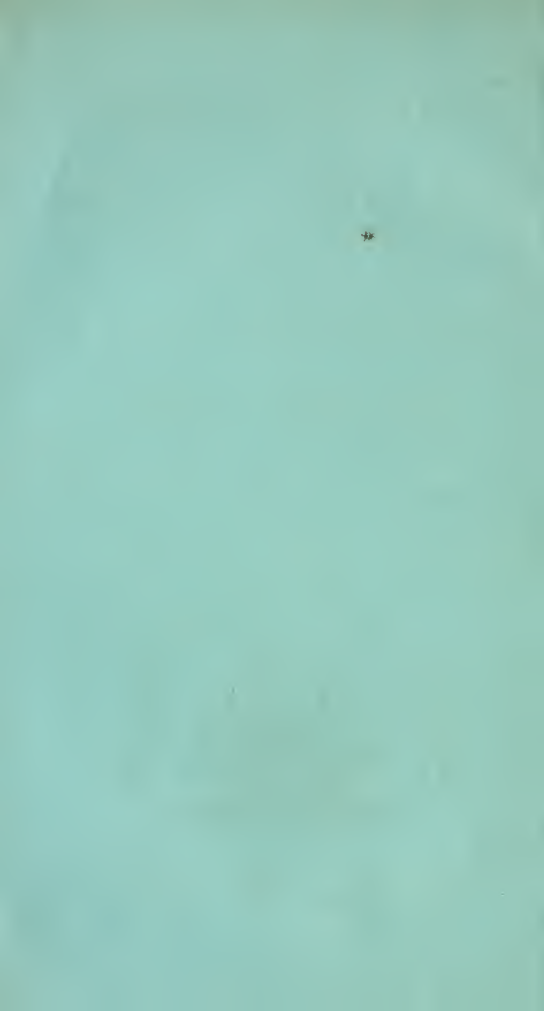

GLASGOW:

A. SINCLAIR, GAELIC PRINTER, 62 ARGYLE ST.

MDCCCLXIII.

Price One Shilling

EACHDRAIDH AITHGHEARR

MU

EAGLAIS NA H-ALBA

BHO THUS A SUIDHEACHAIDH;

MAILLE RI

CUNNTAS AIR DEALACHADH AGUS CUR SUAS

NA

H-EAGLAISE SAOIRE,

CUIS MHIC MHAOILEIN CHARDROIS, &c., &c.

LE MINISTEAR SGIREACHD CHILLEATHAIN,

CEANNTIRE.

GLASGOW:

A. SINCLAIR, GAELIC PRINTER, 62 ARGYLE ST.

CLAR-INNSEAD II.

	Taobh-duilleig
Roimh-Ràdh, - - - - -	3
Tùs Suidheachadh Eaglais na h-Alba, - - -	5
Staid na h-Eaglais o linn Rìgh Seumas VI. gu Rìgh } Uilleam III,	8
Eachdraidh Aith-ghearr o theachd Rìgh Uilleam sa' } Bhliadhna 1688. - - - - -	14
Lagh na <i>Patronage</i> , - - - - -	16
Achd a' <i>Veto</i> , - - - - -	20
Achd nan Eaglaisean, - - - - -	23
A' Chomh-strì, - - - - -	25
<i>Auchterarder</i> , - - - - -	26
<i>Strathbogie</i> , - - - - -	30
Cùis <i>Khemback</i> , - - - - -	40
Achd nan Eaglaisean, - - - - -	43
<i>Cambusnethan—Livingston</i> , - - - - -	44
<i>Stranraer—Wilson</i> , - - - - -	46
<i>Borthwick—Wright</i> , - - - - -	47
Beachdan Sgrìobtuireal mu dhreuchd 's mu dhleasnas- } aibh an Uachdarain shaoghalta,	50
Calbhin, - - - - -	52
Nocs, - - - - -	ib.
Melbhill, - - - - -	53
Henderson, - - - - -	54
Gillespie agus Rutherford, - - - - -	ib.
Barailean Ard-Mhorairean mu 'n chumhachd neo- } chriochnach a bha Luchd-iùil na h-Eaglais ag } iarraidh,	56
Morair Caimbeul, - - - - -	57
Morair Brougham, - - - - -	ib.
Crioch na Comh-strì, - - - - -	58
An Dealachadh, - - - - -	60
Aobhar na h-Easaonachd, - - - - -	64
Cùis <i>Lockhart, Deer</i> , Abereadhain, - - -	68
Mac-Nèil Cholasa, - - - - -	69
Morair Cunningham, - - - - -	ib.
Morair Ibhorì, - - - - -	ib.
Cùis Mhic Mhaoilein Chardrois, - - -	73
Morair Cholasa, - - - - -	79
Morair Ibhorì, - - - - -	81
Morair Curriehill, - - - - -	ib.
Morair Deas, - - - - -	83
Easaonachd na h-Eaglaise Saoire, - - -	86
Spiorad na h-Eaglaise Saoire, - - -	96
An co-dhunadh, - - - - -	117

ROIMH-RADH.

CHÀIDH a' chuid is mò de na tha air a chur sìos anns an leabhran so a labhairt air tùs ann an tighean sgoile na sgrìeachd so sa' bhliadhna 1860, an aghaidh ìar bharailean a's chùisean casaid a's dìtidh a bha air an craobh-sgaoileadh san àm sin gu h-eudmhor, saothreachail, le ministeirean agus le luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Saoire an aghaidh Eaglais na h-Alba, a bha air a cumail a mach mar air a truailleadh gu mòr, agus fo an-tighearnas an Uachdarain shaogh-alta : agus bha so uile air a dheanamh chum daoine 'bhrosnachadh 's a bhuaireadh gu bhi 'tréigsinn Eaglais an aithrichean, agus 's e mo rùn san sgrìobhadh so beachdan ceart agus firinneach a chur sìos, chum is nach bi sluagh Eaglais na h-Alba air an giulan a thaoibh leis gach gaath theagaisg, no le cluain a's cuilbheirtean luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Saoire. Ann a bhi 'leigeil ris staid, suidheachadh, a's sochairean na h-Eaglais cha 'n e mo rùn ui air bith a chur sìos a dhùisgeas buaireas : ma's e 's gu bheil oilbheum air a thoirt do neach air bith cha 'n 'eil eagal sin ri m' chumail o bhi coi'-lionadh mo dhleasnais ; oir ma tha mise no mo leithidean eile r'ar coireachadh 's ann air son fantuinn cho fada 'n ar tosd, (air ghaol sìth) o bhi 'g ar dìon féin agus ar n-Eaglais o'n tarcuis 's o 'n dìmeas a tha air a dheanamh oirnn le ar naimhdean—seadh, tha an deanadas féin a' moladh dhuinn a bhi seasamh agus a' labhairt air ar son féin—nach iomadh oidhirp a tha iad a' tabhairt le teagasg, searmonachadh, oraidean, leabhraichean agus nithean eile chum Eaglais na h-Alba a dhiomoladh agus a mhilleadh; agus ma tha iadsan a' gabhail na saorsa so dhoibh féin a chum a tilgeadh sìos, c'arson nach cleachdainnse an t-saorsa cheudna a

chum a dìon ann am firinn : agus ma tha an fhirinn searbh agus mise air mo mheas mar nàmhaid, cha 'n 'eil so féin ri m' chur no ri m' chumail a'm' thosd. Tha fios agam a' mheud 's a leughas an leabhran so ann an spiorad ceart gu'm faigh, iad buannachd ; agus a' mheud 's a leughas e ann an atharrach spioraid, a chum oilbheum fhaotainn, gheibh iad sin ; agus a' mheud 's nach leugh e idir, o dhall no o dhian eud mu'm barailean 's mu'n comunn féin tha e' dearbhadh an aineolais, agus mar an ceudna an easumblachd do àithne an Sgriobtuir, "Dearbhaibh na h-uile nithe, cumaibh gu daingean an nì sin a ta maith." 'S e m' iarrtas dùrachdach gu'n rannsaicheadh agus gu'n dearbhadh gach neach na ceistean agus na cùisean so ann an spiorad na seirc 's na sìth, a chum 's nach bi inntinn luaineach, dhùbailte aige nì's fhaide a thaobh Eaglais na h-Alba—an Eaglais anns an d' rinn ar n-aithrichean aoradh, saor agus spioradail, mar tha Dia air a coimhead 's air a gleidheadh dhuinn gus an là'n diugh ann na mhòr throcair.

TUS SUIDHEACHAIDH EAGLAIS NA H-ALBA.

B' i an Eaglais Phàpanach a bha air a h-aideachadh agus air a suidheachadh 'an Albainn roimh àm an Ath-leasachaidh, 'n uair a chuireadh a thaoibh i o bhi na h-eaglais 'san tìr. B'e b'aobhar dha so gu'n robh i air fàs cho gràineil ann an sealladh an t-sluaigh, le bhi truailleadh teagaisg, a' cur ri òrduighean Dhé, agus a' cleachdadh a' leithid do dh'an-tighearnas thairis air cuirp agus air anmannaibh dhaoine 's nach b'urrainn iad a cuing a ghiùlan ni b'fhaide. O bhi naomh agus maiseach—iomraiteach air feadh gach tìre air son a creidimh, thàinig i, anns an dùthaich so agus anns gach dùthaich eile, gu bhi na h-àite còmhnuidh do gach spiorad neo-ghlan, seachrain, a's an-ìochdmhor, tre 'n do lìonadh suas copan a h-aingidheachd, agus a chuireadh air mhisg i le fuil nan naomh agus Fhianuisean Iosa Crìosd. Gidheadh bha an fhirinn bheò a' buanachadh agus a' buadhachadh o linn gu linn; agus gu sònruichte thug Dia mòr sholus agus mòr shaorsa d'a shluagh sa' Ghearmailt, san Fhraing, an Sasunn, agus an Albainn fo làimh nam fianuiseau d'ileas agus eudmhor, Luther, Calbhin, Nocs, agus an comh-sheirbhisich san t-seathamh linn deug. Leig iad ris mearachdan a' Phàpa agus a theagasg breugach, agus dh'ìompaich iad daoine gu bhi 'tilgeadh a chuinge dhiubh, a' gairm air na h-uile a bhi 'g àicheadh a mhearachdan, agus a' cur cùl ri an-tighearnas a' Phàpa a chum peanas sìorruidh a sheachnadh. Ann an Albainn gu sònruichte bha saothair agus searmonachadh lain Nocs air am beannachadh gu mòr, ann a bhi 'toirt soluis a's saorsa do shluagh na tìre, agus an lorg a shaoithreach chuireadh cùl 'sa bhliadhna 1560 ris an Eaglais Phàpanaich mar eaglais shuidhichte, agus chuireadh, le Ard-chomhairle na rìoghachd an Creidimh Athleasaichte air bonn steidhe sheasmhaich, le 'uile shochairan saoghalta agus spioradail. 'Sa bhliadhna cheudna choinnich a's shuidh an Dun-éideann, air son na ceud uaire, Ard-chomunn no Comhairle Eaglais na h-Alba, a chum a bhi 'daingneachadh a' Chreidimh Ath-leasaichte, ann

a bhi tarruing a mach, a réir na firinn, riaghailtean a thaobh uachdranachd na h-Eaglais, frithealadh focail, òrduighean, agus sàcramaidean. Cha robh ach àireamh bheag dhiubh ann, eadhoin seathnar mhinistearan, a bhàrr air foirfich no éildearan; ach bha Dia 'nam measg agus maille riu, 'g an teagasg agus 'g an dìon, agus o bhi tearc a's anmhunn riun-eadh lìonmhor, làidir iad. Réitich Dia àite d'a Eaglais féin san tìr—thug e oirre freumhachadh gu farsuing, daingean, agus fàs a's teachd fo mhòr bhlàth a's thoradh a chum leas agus saorsa na rioghachd. Bha Leabhar Aidmheil a' Chreidimh air a tharruing a mach 'sa bhliadhna 1581—mu ochd bliadhna an deigh bàis Iain Nocs. Ach thugamaid fa'near nach robh an Leabhar so cho iomlan a thaobh gach puine a bhuinneas do aoradh, òrduighean agus uachdranachd Tigh Dhé 's a tha an Leabhar Aidmheil ceudna tha air a ghnàthachadh a nis san tìr le ùghdarrasna h-Eaglais agus na Rioghachd. Chaidh an Leabhar prìseil so a tharruing a mach air tùs leis na diadhairean fòghluimte, urramach a shuidh 's an Iar-mhinstear (*Westminster*), fo ùghdarras Pàrlamaid, 's a bhliadhna 1643, a chum comh-chòrdadh a's aonachd creidimh a chur air chois 's na Trì Rioghachdan. Chaidh an Leabhar a tharruing a mach mar a dh'ainmich sinn, 's a ghabhail, 's a dhaingneachadh mar Leabhar Aidmheil Creidimh na h-Eaglais agus na Rioghachd so anns gach linn, le Pàrlamaid Alba, 'sa bhliadhna 1690. Tha suim agus brìgh nam firinnean sin uile air am bheil an Eaglais air a stéidheachadh againn anns an Leabhar so, a thaobh a teagaisg, a h-aoraidh, a h-òrduighean agus a h-uachdranachd spioradail; agus is dearbhta o Leabhar Aidmheil a' Chreidimh féin gu'n robh an Spiorad Naomh leis na diadhairean a tharruing a mach e, 'g an teagasg a's 'g an treòrachadh 's na h-uile fhirinn; agus is airidh e air a thoirt fa'near, ged a bha àireamh mhòr dhiubh cruinn, gu'n robh aonachd an Spioraid 'nam measg; oir cha robh eadar-dhealachadh beachd aig aon diubh o'n mhuinntir eile, a thaobh aon fhirinn na teagasg a bhuineadh do chreidimh no do dhiadhachd. Tha nis còrr is dà cheud bliadhna o'n a chuireadh a mach an Leabhar so, fo ùghdarras Ard Chomunn Eaglais na h-Alba, mar riaghailt stiùraidh creidimh agus beus do cho-thionalan 's do theaghlaichean air feadh na tìre; agus bha e air a bheannachadh gu mòr mar mheadhon gu bhi 'coimhead aonachd creidimh, agus ann an sgaoileadh eolas slàinteil Dhe air feadh na rioghachd. Cuir-

ibhse mòr mheas air. “Bitheadh na briathran so ann a’d’ chridhe, agus teagaisgidh tu iad do d’ chloinn, agus labhairaidh tu orra ’n uair a shuidheas tu a’d’ thigh, agus an uair a dh’imicheas tu air an t-slighe, agus an uair a luidheas tu sìos, agus an uair a dh’èireas tu suas.”—Dent. vi. 7.

Ach a philltinn gu thoirt fa’near éiridh agus fàs Eaglais Ath-leasaichte na h-Alba. Mheudaicheadh agus neartaicheadh i gu mòr o làithibh Nocs; ach cha do ghabhadh ’s cha do shuidheachadh i mar Eaglais na Rìoghachd, fo choimhead agus dhion an Uachdarain shaoghalta gus a’ bhliadhna 1592. Air do Sheumas an Seathamh a bhì ’na Rìgh air Albainn, thugadh Achd a mach an sin le Pàrlamaid gu’m bitheadh an Eaglais Ath-leasaichte air a gabhail mar Eaglais na Rìoghachd, air a coimhead *gun atharrachadh*, agus air a dion ’na b-aoradh, ’na h-òrduighean, agus ’na h-nachdranachd le Cùirtean Sgìreachd, Seanaidh, agus Ard-chombairle. Bha mar so an Eaglais agus an Rìoghachd air an nasgadh ’s air an aonadh r’a chèile ann an cùmhnanta, agus dhaingnicheadh do’n Eaglais a còraichean agus a sochairean uile le Lagh Dhé agus dhaoine, agus bha i ann am mòr urram san rìoghachd. “Tha mi ’g am mheas féin sona (arsa rìgh Seumas) gu bheil mi do chomunn Eaglais na h-Alba—an eaglais is glainne san t-saoghal mhòr.” B’e so an teisteanas m’a taobh anns na làithean a dh’fhalbh, agus bheir sinn oidhirp ’s na leanas a dhearbhadh gu’m bheil an Eaglais fathast gun chaochladh, airidh air na h-uile cliù agus meas. Bha an Eaglais agus an t-Uachdaran saoghalta air aonadh ann an cùmhnant a chum càch a cheile a choimhead agus a dhion, ged a bha iad eadar-dhealaichte a thaobh an dreuchd agus an dleasnaid fa leth—bha iad mar aon a thaobh an crìoch, eadhon glòir Dhé, agus slàinte dhaoine. Do’n Eaglais bhuineadh ministrealachd an t-Soisgeil, riaghladh a’s frithealadh tighe Dhé, agus iuchraichean rìoghachd nèamh ’na ghràs, gu bhì druideadh na rìoghachd sin an aghaidh dhaoine mi-dhiadhaidh agus neo-aithreachail, agus gu bhì ’g a fosgladh mar bha feumail a’s freagarrach dhoibh-san a bha ’taisbeanadh aithreachais agus umhlachd. Air an laimh eile bha an t-Uachdaran saoghalta air ’òrdachadh leis an Tighearn Iosa, gu bhì fo ’làimh-san os ceann a shluaigh, a chum a bhì ’cumail suas agus a’ dion na fìor dhiadhachd, ceartais, agus sìth san tìr; agus a chum a bhì ’toirmeasg agus a’ casg gach uile shaobh-chreidimh, ana-cothrom agus easaonachd san Eaglais agus san Rìoghachd, a réir Leabhar

Aidmheil a' Chreidimh.—Caib. xxiii. A réir gealladh Dhé, “Bithidh rìghrean 'nan oideachan-altruim dhuit, agus am ban-rìghinnean 'nam màithrichean altruim.” Isaiah xlix. 23. An dleasnas a bha fiachaichte air an Uachdaran shaoghalta fo 'n t-Seann Tiomnadh tha e feumail agus iomchuidh a bhi air a choilionadh fo 'n Tiomnadh Nuadh. Tha aige r'a fhaicinn 's r'a thoirt fa'near gu'm bheil an sluagh, cha 'n e mhàin a' faotainn bainne agus biadh an Fhocail, ach mar an ceudna gu'm bheil e aca gu fallain, àmail, saoibhir, saor ; 's e sin, tha aige r'a fhaicinn gu'm bheil aoradh, òrduighean Dhé, agus na sàcramaidean r'an cumail suas agus r'am frith-ealadh gu Sgriobturail.—Leabhar Aid. Caib. xxiii. Dh'aidich agus ghabh an t-Uachdaran saoghalta, mar an Eaglais, an Tighearn Iosa mar cheann—do Chrìosd agus cha b' ann do 'n Eaglais bha an t-Uachdaran ri bhi umhal ; oir is ann leisean a chuireadh suas e. “Trid-san rioghaichidh rìghrean, agus òrduichidh uachdarana ceartas.”—Gnath. viii. 15. Oir tha e os ceann gach uachdranachd agus cumhachd. “Air a cheann tha mòran chrùn.”

STAD NA H-EAGLAIS O LINN RIGH SEUMAS VI. GU RIGH UILLEAM III.

Bu mhòr soirbheachadh agus sonas na rioghachd na'm bitheadh an t-Uachdaran saoghalta agus an Eaglais air buanachadh gu seasmhach anns a' chùmbhnant a rinneadh eatorra—a' coimhead agus a' dion a chèile ; ach so cha deachaidh a dheanamh mar bu choir : agus chi sinn a nis an t-Uachdaran saoghalta air tùs a' briseadh a' chùmhnaichte. Ged a mhol rìgh Seumas an Eaglais, agus ged a gheall e a dion 'na sochairean uile, cha bu luaithe thàinig e gu tuilleadh cumhachd, le bhi air a dheanamh 'na rìgh thar Shasainn mar air Albainn, na dh'iarr agus a dh'oidhirpich e gu dian air Eaglais Ath-leasaichte na h-Alba a chur air cùl, san creidimh Easpuigeach, mar a bha e air a shuidheachadh san àm an Sasunn, fhòirneadh a steach do dh'Albainn an aghaidh toil a's iarrtas sluagh na tìre, a bha 'meas a' chreidimh Easpuigeach mar Phàpanachd féin ; agus chuireadh mòran dhiubh-san a chuir an aghaidh an-tighearnas an rìgh

agus am briseadh cùmhnaint d'an robh e ciontach an sàs, agus rinneadh peanas orra. 'S an àireamh so bha na diadh-airean ainmeil agus urramach sin, Melbhil agus Uelsh, eliamhuin Iain Nocs, a thaobh 's nach aontaicheadh iad leis an rìgh ann a bhi 'cur suas aoradh agus òrduighean spioradail, a réir a thoil féin, bha iad air am fuadach as an tìr. Bha an Eaglais mar so air a toirt gu staid iosal, thruagh, tre fhòirneart an rìgh. Lean rìgh Tearlach I. droch cheum-annan 'athar, 'n uair a thàinig e chum na cathair rioghail—ghnàthaich e gach innleachd a chum a thoil féin a chur suas mar riaghailt cràbhaidh, a's creidimh, agus mar so dh'fheuch e an crùn a thoirt bhàrr ceann Chrìosd, le e féin a dheanamh mar cheann do'n Eaglais, agus le bhi 'gearradh air falbh uile shochairan agus shaorsa na h-Eaglais, 's a cur suas a' chreidimh Easpuigich. Ach cha deachaidh so leis mar a dh'iarr agus mar a shaoil e. Dh'éirich sluagh na rioghachd mar aon duine, a thagradh 's a chathachadh, nam b'éigin e, air son saorsa cogais agus sochairan aimsireil, agus a chum na crìche so thàinig iad fo bhòid 's fo chùmhnant a bhi d'ileas, seasmhach d'an Dia, agus d'an Eaglais a 'chuireadh 'an cunnart. Chruinnich Ard-chomhairle na h-Eaglais Albannaich ann an Dun-éideann 'sa bhliadhna 1638, agus gu h-aon-sgeulach, a réir an cumhachd a thugadh dhoibh le Crìosd, thug iad breth an aghaidh na h-Eaglais Easpuigich, agus chuireadh leò na ministearan Easpuigeach o bhi 'frithealadh ann an nithe spioradail san tìr. Mar so, an obair ris an robh an t-athair, rìgh Seumas, agus a mhac, rìgh Tearlach ré, dhà fhichead bliadhna, thug iad gu neo-ni. 'N uair a chual' an rìgh gnìomh na h-Eaglais, agus mar chuireadh an Eaglais Easpuigeach air chùl, lionadh le corruich e, agus chuir e roimhe le neart airm sluagh na h-Alba agus an Eaglais a thoirt gu h-umhlachd d'a thoil féin 's na h-uile nithe, ach so cha do chinn leis ni bu mhò. Bha sluagh Shasuinn air éiridh suas san àm 'an ceannairc 'na aghaidh air son an fhòirneirt a rinneadh orra, agus dh'éignich so e gu bhi 'deanamh sìth, agus ag aiseag an sochairan agus an saorsa do shluagh agus do dh'Eaglais na h-Alba. Goirid 'na dhéigh so chuireadh an rìgh gu bàs le a shluagh an Sasunn air son briseadh cùmhnaint agus an-tighearnas san d'fhuaras ciontach e. Ghlac Cromuel an sin Ard uachdranachd san rioghachd, agus a chionn gu'n robh sluagh na h-Alba d'ileas do mhac an rìgh a chuireadh gu bàs, ged is beag a thoill e caoimhneas uatha; oir chrùn-

adh leò e mar rìgh, agus air a shon so bhris Cromuel a steach do'n tìr le armailtean làidir, agus chuir e 'n rioghachd fo cheannas da féin, agus ghearr e air falbh o'n Eaglais a sochairean aimsireil uile—a' toirt air falbh a beathachaidh, agus a' toirmeasg d'a ministearan coinneachadh mar Chùirtean, no reachdan air bith a dhealbh no chur an gnìomh. B'e na dh'fhàgadh aca comas searmonachadh; ach ged a thugadh an Eaglais mar so gu trioblaid a's call saoghalta, gidheadh bha i 'soirbheachadh gu spioradail—bha mòran do chumhachd na diadhachd fhiorghloin r'a fhaicinn san tìr. 'Nuair a dh'eug Cromuel chuir sluagh Shasuinn fios air Tearlach thar chuantan, far an robh e, chum a bhi na rìgh thairis orra; agus a thaobh nan trioblaidean troimh 'n d'fhàinig e, bha dòchas gu'm bitheadh e 'na rìgh maith agus iochdmhor, agus 'na charaid 's na chreideas do aobhar agus do Eaglais Dhé; ach mo thruaighe! bha daoine gu mòr air am mealladh leis. Dhearbhadh se e féin a bhi 'na dhuine 's na rìgh cho amaid-each, an-diadhaidh, agus 'na nàmhaid cho mòr do Eaglais Dé's a shuidh riamh air a' chathair rioghail. Bu neach e' bha gun eagal Dé no duine—bha 'bhreug cho deas leis ris an fhirinn; agus ged a dhion sluagh na h-Alb' e 'n uair a bha e 'n teinn agus an cunnart, agus a thug esan bòid a's gealladh 'n uair a chaidh a chrùnadh 'n am measg gu'n dìonadh 's gu'n coimheadadh e saorsa agus sochairean na h-Eaglais gu 'bhàs, gidheadh cha luaith' a ràinig e air ùghdarras rìgh na chleachd se e chum Eaglais na h-Alba mhilleadh gu buileach—bhuin e gu fealltach, an-ìochdmhor ri sluagh na tìre, agus ri Eaglais Dé. Thòisich e 'an tùs a rìoghachaidh air a bhi 'leantuinn ceumannan claon 'athar agus a shean-athar: an nì chaidh thar cumhachd a shean-athar, agus air son an do chaill 'athair a bheatha dh'oidhirpich esan air a dheanamh; b'e sin a thoil féin a chur suas mar lagh do shluagh agus do dh'Eaglais na rioghachd, agus shoirbhich leis 'na ainneart ann an tomhas. Thug e Achd a mach leis an d'aontaich mòran a bha réir a chridhe féin, tre an robh an Creidimh Easpuigeach ri bhi air 'aideachadh agus air a shuidheachadh 's na trì rioghachdan, agus bhagair e peanas agus bàs air a' mhuinntir nach géilleadh 's nach gluaiseadh a réir a thoil-san. Chuir se e féin suas mar cheann do'n Eaglais, rinneadh Easpuigean leis féin, agus leis-san chuireadh frith-mhinistearan (*Curates*) suas air feadh na tìre, agus thugadh òrdugh teann do'n t-sluagh dol g'an éisdeachd, agus bhagradh na h-uile ministear nach tionndadh leis a' Chreid-

imh Easpuigeach le call an 'àite, agus am beathachaidh, maille ris gach sochair shaoghalta 'bha iad a' sealbhachadh; ach cha d'fhòghlum sluagh agus ministearan na h-Alba Criosd mar so,—gu'n cuireadh iad cùl ri fianuis deadh chogais air son eagal an rìgh agus a chumhachd. Bu roghnaiche leò gu mòr a bhi air an geur-leanmhuin, eadhon gu bàs, na géilleadh ann an nithe a bha 'n aghaidh glòir Dhé, agus maith a's leas an anmanna neo-bhàsmhor féin: agus geur-leanmhuin rinneadh orra. Dh'fhuiling iad call nan uile nithe; ach 'am fuachd, 'an acras, agus 'an àmhghar bha iad dìleas dha-san a ghairm iad, agus a mbeas iad airidh gu bhi 'fulang air a shon. Bhunaich iad a dh'aindeoin uile chumhachdan an naimhdean ann a bhi 'toirt aoradh do Dhia air a' mhodh a bu roghnaiche leò, agus sin ann an uaigneas nan garbh-chrìoch, ann am monaidhean fuar, fàsail, anns na glinn dhomhain, 'an cois nam beanntan àrda [fo shéideadh agus fo shileadh nan speur, no fo ghaoith fhuair an reòta, agus sin buailteach gu bhi air an sgapadh 's air an sgrios le feachd airm an rìgh. B' aimsir dhoilghiosach agus dhòruineach air an do ràinig iad. Bha Fianuisean Dhé a' deanamh fàisneachd ann an saic-eudach 'san culaidh-bhròin. Bha Eaglais Dé 'san tìr air a fàsachadh gu mòr, bha Sion ri bròn agus éigheach, air a luasgadh gu mòr leis an doinninn a dh'éirich o fhòirneart dhaoine. 'S an àm so chuireadh Iarla Earraghaidheal gu bàs, agus daoine urramach eile, am measg an robh Seumas Guthrie, aon do mhinistearan ainmeil agus urramach Eaglais na h-Alba, a chum uamhas a chur orrasan nach géilleadh do àithne an rìgh an aghaidh fianuis deadh chogais. Bha sluagh an Tighearna mar so air am meas 's air am mort, le luchd-riaghalaidh olc, mar cheannaircich, agus mar dhaoine diùbhalach do rìghrean. Leigeadh Clabbers fuileachdach agus an-ìochdmhor, le 'shaighdearan brùideil, fa sgaoil mar choin-luirge feadh na tìre gu bhi 'sealg air beatha dhaoine, gu bhi 'dòrtadh fola neo-chiontaich, agus gu bhi 'casgairt sluagh Dhé gu bàs. Bu leòir an reusan leò gu daoine mhort nach robh iad a' dol a dh'éisdeachd nam ministearan Easpuigeach. Bha daoine air an glacadh, agus gun bhreth gun bhinn bha iad a' losgadh orra 's 'g an leòn gu bàs. Bha làn ughdarras aig na saighdearan an-ìochdmhor so duine air bith a bha iad 'an amharas nach robh umhal do àithne an rìgh a chur gu bàs; agus b' aobhar spòrs a's àbhacais leò a bhi mar so a' cur as do dh'fhianuisean Dhé! Chaidh Iain Brùn, duine diadh-

aidh, a ghlacadh 's a' mhonadh 's a thoirt a chum a thighe féin, agus an làthair a mhnatha 's a chloinne, a bha gràdh-ach dha agus taitneach leis, thugadh a mach e agus chuir Clabbers an-ìochdmhor urchair troimhe, agus dh'fhàgadh fuar, marbh e 'na shìneadh air an raon, a bhean a rinneadh na bantraich ag éigheach, 's a' chlan a' sìleadh nan deur nan dilleachdain gun athair! Loisgeadh air duin' eile gu bàs air son a bhi 'giulan Bìobul fo 'achlais; agus air son a bhi 'giulan an Leabhair bheannaichte cheudna chum a banamhaighistir chaidh nighean òg shìobhalta, shuairee, gun lochd, a mharbhadh air a mhodh cheudna. Ach c'arson a bhithinn a' luaidh ni b' fhaide air eachdraidh chianail nan làithean olc agus dorcha sin—eachdraidh a tha air a sgriobhadh a'm fuil nan naomh. Theirgeadh an ùine orm ann a bhi 'labhairt mu'n àr 's mu'n sgrios a rinneadh air Eaglais agus air sluagh Dhé, agus sin air ioma dòigh. Cha 'n e mhàin gu'n do bhunaich an rìgh an-dàna, an-ìochdmhor so ann bhi 'geur-leanmhuin Eaglais Dé eadhon gu bàs; ach an t-olc ceudna rinn a bhràthair, rìgh Seumas VII. an uair a thàinig e dh'ionnsuidh a' chrùn, agus bhunaich e san olc so fhad 's a bha e air 'fhulang 'na rìgh, gus an deachaidh 'fhògradh a mach as an tìr. Chleachd e na ceart mheadh-onan eucorach air e féin a chur os ceann uile lagh Dhé a's dhaoine.

Ach thug Dia fuasgladh agus fois d'a shluagh mu dheireadh. B'fhada 's bu chianail oidhche 'bhròin, ach gu h-aobhneach bhris am fàireadh—thàinig là na saorsa—chuala Dia glaoch a shluaigh. 'Na naomhachd agus 'na fhirinn rinn e breitheanas air gineil a's teaghlach olc nan rìghrean Stiubhartach. Dh'iarr agus dhioghail e fuil a naomh orra-san uile a bha 'g a dòrtadh. Chuireadh air chùil iad mar rìghrean, agus ghairmeadh a steach rìgh Uilleam, a thàinig 'sa bhliadhna 1688; agus le 'theachd chaidh cuing agus slat luchd-uile a bhriseadh, agus mheudaicheadh a's dhaingnicheadh ar sochairean mar rioghachd agus mar Eaglais. Ach cuimhnichemail an còmhnuidh gu'm bheil sinn, fo làimh Dhé, fo fhiachaibh do ar n-aithrichean a sheas a mach agus a rinn fianuis, eadhon gu bàs, an aghaidh eucoir agus ainneart nan Uachdaran saoghalta, agus air son aobhar agus aoradh Chrìosd agus Dhé—air son nan sochairean agus na saorsa a tha sinn an tràs a' sealbhachadh mar Eaglais agus mar rioghachd. Cuimhnichemail mar an ceudna ciamar agus cia cho daor 's a choisneadh iad,

agus cuireamaid meas orra, Re ochd bliadhna fichead, a' cunntas o'n àm anns an d'aisigeadh rìgh Tearlach I. air ais gus an t-àm an d' rinneadh 'na fhògarrach rìgh Seumas a bhràthair, bha geur-leanmhuinnair a dheanamh air Eaglais De 's an tìr so mar nach d' rinneadh riamh. Chaidh mu cheithir cheud ministear a chur a mach as an Eaglaisean 'sas an sgìreachdan 's an àm so, agus am fàgail gun chòmhnuidh, gun bheathachadh saoghalta air bith. Chuireadh mòran dhiubh am prìosan agus gu bàs. Rinneadh geur-leanmhuinn eadhon gu bàs air daoine do gach gnè inbhe, aois, agus staid, agus sin gun aobhar no cionfàth air bith ach nach tionndadh iad leis a' chreidimh Easpuigeach. Re aimsir na geur-leanmhuinn tha e air a mheas gu'n d'fhuiling mu ochd mìle deug pearsa peanas air son an creidimh. Do'n àireamh so chaidh mìle agus seachd ceud fhuadachadh a mach as an tìr 's am fògradh do dhùthchannaibh céin, agus bhàthadh dà cheud diubh so san imrich chuain. Dh'fhògradh mar an ceudna mu sheachd ceud gu leth gu eileanan fàsail. Chuireadh agus ghleidheadh 'am prìosan dà mhìle agus ochd ceud. Chaidh sea ceud agus ceithir fichead a mharbhadh ann an còmhragan a bha eadar iad fein 's an luchd-casgraidh, agus theich a's fhuair as le'm beatha mu sheachd mìle a chaidh do dhùthchannan eile. Chaidh ceithir cheud, ochd deug agus ceithir fichead a mharbhadh gun aobhar air bith air ainm-eachadh. Chrochadh trì cheud, trì fichead 's a dhà fo shamhladh ceartais, agus bhàthadh cuid eile. Uaithe so, 'nuair a bheir sinn fa'near co lion aon a dh'eug o fhuachd, o ànradh, 's o acras, chì sinn nach 'eil an àireamh a dh'fhuiling, 's a fhuair bàs tre ainneart a's an-tighearnas an Uachdarain idir goirid do'n àireamh a dh'ainmich sinn—ochd mìle deug pearsa: Chuireadh ann am freasdal Dé cosg air ainneart a's geur-leanmhuinn le teachd rìgh Uilleam, 's a' bhliadhna dh'ainmich sinn. Chrìochnaich deuchainnean agus cruaidh-chòmhragan sluagh Dhe. Thàinig an t-àm suidhichte gu cuimhneachadh Shìoin, air son foirneart nam bochd 's na neo-chiontach—airson àmhghar a's osnaich nan ainnis. Leig an Tighearna ris a' ghàirdean, agus chuireadh 'an tearuinteachd a shluagh uapasan gu leir a bha 'bagradh gu cruadh 'nan aghaidh, agus mar bha na h-Iudhaich a' deanamh gàirdeachas 'n uair a shaoradh iad o laimh Hàmain, agus o'n mhuinntir sin a dh'iarr am beatha; amhuil sin bha aig sluagh na h-Alba solas, aoibhneas agus urram, agus anns

gach mor-roinn, agus anns gach baile bha gairdeachas agus là maith.—Est. viii. 17.

EACHDRAIDH AITHGHEARR NA H-EAGLAIS BHO THEACHD RIGH UILLEAM, SA' BHLIADHNA 1688.

Cha dean sinn 'an so ach na prìomh nithean, a thaobh staid na h-Eaglais ainmeachadh. Tha sinn cheana air fhaicinn ciamar a fhuair ar rioghachd saorsa agus fois. A nis bheir sinn fa'near gu'n deachaidh an Eaglais Easpuigeach, le lagh a's reachd Parlamaid rìgh Uilleam, a chur a thaoibh o bhi 'na h-Eaglais Shuidbichte san rioghachd ; agus cha b' ioghnadh ged a bha sluagh na h-Alba aoibhneach san là san d'rinneadh so ; oir mar eaglais cha d'rinn i ni air bith a chosnadh, no thoilltinn a gràidh. Chleachdadh an-tighearnas mor leatha, agus dhoirteadh fuil nan naomh. Thogadh suas Eaglais ha h-Alba o'n staid iosail, thruaigh san robh i, agus shuidheachadh i rithist san tìr, agus rinneadh a's dhaingnicheadh dhi a h-uachdranachd, a h-aoradh, a h-orduighean—seadh a h-uile shochairan, aimsireil agus spioradail, a bha i a' sealbhachadh an tùs a suidheachaidh mar Eaglais na rioghachd sa' bhliadhna 1592. A rithist, a reir an VI. Achd do Phàrlamaid Banrigh Anna sa' bhliadhna 1707, 'n uair a bha Albainn agus Sasunn ann an aonadh r'a cheile mar aon rioghachd fo'n aon chrùn, rinneadh mar chùmhnannt san aonachd so gu'm bitheadh an Creidimh Ath-leasaichte mar a bha e san àm sin air aideachadh, agus Eaglais na h-Alba a reir a suidheachaidh san àm cheudna air an coimhead 's air an dìon gun atharrachadh air bith do shluagh na tìre anns gach linn gu bràth ; agus sin 'na h-aidmheil uile a thaobh a teagaisg, a h-aoraidh, a h-orduighean agus a h-uachdranachd trid Cùirtean Sgìreachd (*Kirk Sessions*) *Presbyteries*, Seanaidhean, agus Ard-Chomuinn, agus a chum na crìche so dh'athnuadhaicheadh an t-Achd a rinneadh sa' bhliadhna 1578, tre an robh, 's am feum gach rìgh 's gach ban-rìgh a tha teachd a chum a' chrùin bòid a's geallaidh a thabhairt an Creidimh Ath-leasaichte, mar a bha e air aideachadh agus air a theagasg le Eaglais na h-Alba, a choimhead agus a dhìon, gun atharrachadh.

Bha, mar so, an Eaglais agus an t-Uachdaran saoghalta air inntreachdainn ann an cùmhnant, agus thig e dhuinn fhaicinn agus a thoirt fa'near ciamar a choimhlion iad an dleasnas do chàch a chéile. Tha e soilleir agus so-thuigsinn o nàdur cùmhnaint nach 'eil e saor no laghail do aon taobh no taobh eile an cùmhnant a rinneadh eatorra a bhriseadh, no tarruing air ais uaithe gun fhios no cead an aoin eile. Gidheadh so rinneadh leis an Uachdaran shaoghalta air tùs, agus a rìs le Cléir na h-Eaglaise Saoire ann a bhi, fa leth, ag iarraidh an toil fein a chur suas mar lagh, gun suim do'n chùmhnant air an do sbudhicheadh an Eaglais. A dhearbhadh na cùise so tha sinn a' faicinn, san dol a mach, an t-Uachdaran saoghalta, ann am pearsa's an deanadas nan rìghrean Stiùbhartach, a' buntuinn gu fealltach, agus a' briseadh a' chùmhnaint fo'n d'fhàinig iad, 's a' gearradh air falbh, mar so, sochairean na h-Eaglais. An àite bhi 'g iarraidh maith agus leas na h-Eaglais, 's ann a tha sinn 'g am faicinn a' buntuinn gu fealltach rithe—a' deanamh geurleannhuinn oirre, agus 'g a fàsachadh—seadh a' toirt crùn a's uachdranachd Chrìosd uaithe, le bhi 'g atharrachadh 's a' cur suas aoradh, òrduighean, agus reachdan, araon anns an Eaglais agus anns an tìr, o'n toil 's o'n togradh féin. An aghaidh an an-tighearnais so, chuir sluagh na h-Alba—bha iad dìleas do chrùn 's do chòraichean rioghail Chrìosd, a's thug iad buaidh tre fhuil-san. Ged a bha an t-Uachdaran saoghalta air briseadh a bhòid 's a gheallaidh an Eaglais a dhìon, bha sluagh na h-Alba seasmhach dhi, agus theasraig a's shaor an Tighearn i, tre an làmhan-san, bho an-tighearnas an Uachdarain, agus choimhead e dhuinn i gun atharrachadh gus an là'n diugh. Tha 'bhuidheann sin a mhaìn a dhealaich ri Eaglais na h-Alba sa' bhliadhna 1843, as am bheil an Eaglais Shaor air éiridh, a' cur as leth an Uachdarain shaoghalta gu'n robh e 'nar latha's 'nar linn féin a' deanamh an-tighearnas thairis air an Eaglais, agus a' briseadh cùmhnaint rithe, agus gur h-e so a ghluais iad gu bhi tréigsinn na h-Eaglais; ach cha 'n fhirinn so a thaobh an Uachdarain; oir 's iad féin a bha ris na gnìomharan a tha iad a' cur as a leth-san, le bhi 'toirt a steach 's a' cur air bonn laghanna ùra san Eaglais a bha calg dhìreach an aghaidh nan laghannan sin a bha 'riaghladh na h-Eaglaise 's na cùisean ceudna, agus nach deachaidh a chur air chùl; agus so uile rinneadh gun chomhairle gun chead an Uachdarain shaoghalta, an neach eile sa' chùmhnant; agus

a chionn 's gu'n do thoirmisgeadh dhoibh a bhi 'g atharrachadh na h-Eaglaise 'na h-òrduighean, 's na reachdan, mar a bha iadsan a' faicinn iomchuidh, thréig iad i. B'fhearr a's b'annsa leò gu mòr so a dheanamh no fantuinn fo'n chùmh-nant tre am bheil an Eaglais r'a coimhead gun atharrachadh. Faodaidh iad a nis Eaglais a dheanamh a réir an cridhe féin—a reir toil no iarrtas na h-àireamh a's motha dhiubh —faodaidh iad an teagasg, an aoradh, 'san òrduighean atharrachadh o àm gu h-àm, agus Eaglais ann an tomhas nuadh a bhi aca gach bliadhna; ach is gnè shaoresa so a tha mi 'meas nach 'eil r'a h-iarraidh no r'a farmadachadh. Cha'n ann mar so a tha Eaglais na h-Alba; cha'n urrainn àireamh mhòr no bheag a h-atharrachadh o a bonn-stéidhe. Le firinn Dé agus le cùmh-nant rioghail tha i seasmhach, bunailteach anns gach buaidh a's puine chreidimh.

LAGH NA PATRONAGE.

B'e *Patronage* aon do na leithsgeulan leis am bheil an Eaglais Shaor a' firiuneachadh a h-easaonachd; ach cha leur dhomh cia mar a tha seo a' còrdadh 'sa' comh-sheasamh ri reusan no ri firinn ann an aon ni; gu sònraichte 'nuair a bheir sinn fa'near gu'n d'riun iad lagh—eadhon lagh a' *Veto*, air son *Patronage* a choimhead agus a dhìon san Eaglais; agus a thuilleadh air so 'n uair a tha sinn fiosrach gu'n d'thàinig a' chuid a's mò do na ministearan a thréig an Eaglais a steach air tùs gu bhi 'nam ministearan innte tre a' cheart lagha sin a tha iad a nis a' diomoladh 'sa' dìteadh. Cha robh iad le so a dheanamh a' meas gun robh iad a' peacachadh, no 'cur teagamh gu'n d'fhuair iad an gairm a chum na ministrealachd o Dhia, 'nuair a bha iad 'sa' cheart àm air an ainmeachadh le *Patroin*.

Ach faiceamaid a nis ciod i *Patronage*? 'S e so cumhachd a bhi aig aon no aig àireamh ministear ainmeachadh no chomharrachadh a mach air son sluagh sgìreachd. Dh'éirich an cumhachd so gu moch san Eaglais: fhuair a' Chléir an tùs ùghdarras ministearan a chur a mach, ainmeachadh, agus a shuidheachadh thairis air sluagh; agus air dhoibh fhaicinn cho feumail 'sa bha e ministearan a bhi anns

gach baile a's àite air feadh na tìre, thug iad do luchd oighreachd 's do mhuinntir eile cead no comas neach ainmeachadh mar mhinistear air son àite, air chùmhnaunt gu'n togadh iad tighean aoraidh, agus gu'n tugadh iad beathachadh seasmhach do'n mhinistear. An ni so a chuireadh mar chùmhnaunt orra rinneadh le mòran, a's fhuaradh leotha mar so a bhi 'nam *Patroin*. Bha aca so r'a fhaicinn gu'n robh aig sluagh ministrealachd an t-Soisgeil, ach cha d'tugadh comas air bith dhoibh neach ainmeachadh mar mhinistear ach neach a bha 'na bhall do'n Eaglais 's a fhuair cead searmonachaidh o'n Chléir, 's a bha 'g aideachadh agus umhal do theagasg agus do reachdan na h-Eaglaise. 'Se lagh na rioghachd o thùs, nach urrainn neach a tha 'na Phàpanach ministear ainmeachadh air son sgìreachd air bith.

Gheibh sinn *Patronage* anns an Eaglais Ath-leasaichte o thùs a h-eachdraidh. Ann an làithean Iain Noes bha Fear-amhaire thairis air sgìreachdan 's air sluagh anns gach Sean-adh aig an robh ministearan r'an taghadh 's r'an sònrachadh air son eaglaisean falamh, agus ma bha an neach a thaghadh leis san neo-thaitneach do'n t-sluagh, 's gu'n robh iad a' cur 'na aghaidh, bha 'chùis r'a toirt an làthair Cùirtean na h-Eaglaise, agus ma bha e air a dhearbhadh gu'n robh an duine no am ministear sin iomchuidh no mi-iomchuidh air son an àite chum an d'ainmicheadh e, bha e air a shuidheachadh no air a dhiùltadh a réir breth na Cléire. Ciod a bha 'n so ach *patronage*?

Mar an cendna sa' bhliadhna 1592, 'nuair a shuidhicheadh an Eaglais, le a h-uile shocheairean, air a bhonn-stéidh air am bheil i fathast, dh'òrdaicheadh, le Achd Pàrlamaid Rìgh Seumas VI. gu'm bitheadh na h-uile fear a bha air ainmeachadh le *Patron*, mar mhinistear air son àite air bith a' deanamh so aithnichte do Chléir an àite sin, a chum a bhi 'dearbhadh a fhreagarrachd, agus ma bha e air fhaotainn, 'am beachd na Cléire, iomchuidh a thaobh fòghluim a's caithe-beatha, bha iad air an ceangal (*astricted*) chum a ghabhail 's a shuidheachadh mar mhinistear 's an sgìreachd air son an d'ainmicheadh e. Dh'aontaich an Eaglais leis an Achd so, air ghaol maith an t-sluaigh, agus air son fàsghadh a's dìon fhaotainn san tìr: a nis is cinnteach nach géilleadh Aithrichean a' Chreidimh Ath-leasaichte do'n Achd so, nam bitheadh iad 'ga mheas mar ni peacach.

A rithist, am bliadhna an dara Ath-leasachaidh o'n Chreidimh Easpuigeach, 1638, ghabh a' Chléir d'an ionn-

suidh féin dleasnasaibh a' *phatroin*, ann a bhi 'g ainmeachadh agus a' suidheachadh ministear a bha iad a' meas iomchuidh air son an dreuchd. Cha do lean an gnàthachadh so ach ùine ghearr 'nuair a chuireadh *patronage* nan Eaglais-ean an làmhan tighearnan fearainn a's Cùirtean Seisein gach sgìreachd, gus an d' thugadh a mach Achd Pàrlamaid, 1690, tre am faodadh luchd-sgìreachd air bith *patronage* fhaotainn 'n an làmhan féin le bhi 'dìoladh no toirt do'n *patron* dhligheach luach éigin air son dealachadh r'a chòir ; ach cha do ghabh 's cha do cheannaich mòran sgìreachdan an t-soch-air so dhoibh féin ; aon a chuid cha robh an sluagh san àm sin a' meas *patronage* 'na uallach, air neo cha robh iad 'am beachd gu'm bu shochair ro fheumail fhaotainn dhoibh féin, ni a ta fìor dhearbhta 'n uair a bheir sinn fa'near nach robh ach ceithir sgìreachdan ann an Albainn a ghabh an cothrom a thug an lagh dhoibh air *patronage* a dheanamh dhoibh féin. Cha robh iad-san a' meas, mar a tha cuid do'n Eaglais Shaoir gu'n robh crùn Chrìosd, no sochairean sluagh Dhé air an cur an cunnart leis. Cha robh iadsan a' meas le *patronage* a bhi san Eaglais nach b'urrainn iad deadh chogais a thaobh Dhé a's dhaoine a choimhead, sa' cheart àm, fo'n lagh.

An uair a thàinig Rìgh Uilleam a steach gu bhi 'na rìgh air Albainn cha d' rinn e lagh nuadh air bith a thaobh *patronage*, ach dh'fhàgadh e, a réir Achd na bliadhna 1690, ann an làmhan tighearnan fearainn a's Cùirtean Seisein, agus cho fada 's a bha Rìgh Uilleam a' rioghachadh faodaidh sinn a ràdh nach robh *patronage* air a laimhseachadh idir ; ach dh'fhàgadh thairis e gu bhi air a thoirt fa'near 'na dhéigh sin le Pàrlamaid. So chaidh a dheanamh 's an deicheamh bliadhna do rioghachadh Ban-rìgh Anna, 1711. Thugadh Achd Pàrlamaid a mach an sin tre an robh còir *patronage* air aiseag do na h-uile d'am buineadh i gu dligheach agus nach do dhealaich rithe, no nach d' fhuair dìoladh air a son fo Achd Rìgh Uilleam, 1690. Tre Achd Bhan-rìgh Anna, mar an tùs suidheachadh na h-Eaglais fo Achd Rìgh Seumas VI. 1592, bha aig a' Chléir ris an neach sin a dh'ainmicheadh air son sgìreachd air bith a ghabhail 's a cheasnachadh ; agus ma bha e air fhaotainn iomchuidh leosan, a thaobh eòlais a's beusan, bha e mar fhiachaibh orra a shuidheachadh mar mhinistear. 'S e'n t-Achd so, 1711, mar a tha e air a mhìneachadh le Achd Abercadhain, mar a theirear ris, (1845) a tha fathast a' riaghladh sna

cùisean a bhuineas do *patronage*; agus dh'iarramaid a thoirt fa'near, ciod air bith dòigh san robh *patronage* air a chleachdadh, no cò air bith aig an robh e, gun robh an Eaglais sa' cheart àm ag agairt, 'sa' gleidheadh dhi féin a' chomais a thugadh dhi le Crìosd air ministearan a chur a mach agus a shuidheachadh—comas a tha aig Eaglais na h-Alba gun mhùghadh, agus ris nach dealaich i. Mar h-eil an Eaglais, no Cùirtean na h-Eaglais a' faotainn, no 'toirt breth neach a bhi iomchuidh air son sgìreachd, cha'n 'eil do chumhachd san tìr a mach, no saor o'm breth 's o'n cumhachd-san, a chuireas a steach aon air bith mar mhinistear. Cha robh 's cha'n 'eil lagh na *patronage* a' buntainn air falbh cumhachd na Cléire air aon dòigh no dòigh eile. O'n Chléir tha comas searmonachaidh air fhaotainn. D'an aidmheil agus d'an Eaglais-san feumaidh neach a tha air ainmeachadh air son sgìreachd a bhi—acasan tha breth r'a thabhairt mu theagasg, mu shearmonachadh, agus mu chaithe-beatha neach; agus le am breth-san tha e air a shuidheachadh, no cùl air a chur ris. N'am biodh sluagh air cur an aghaidh ministear a dh'ainmicheadh air son sgìreachd, agus a' diùltadh gabhail ris, tha e fiachaichte orra am fàth gearain 'na aghaidh a chur an céill, ni tha reusanta. Cha leòir a ràdh, "Cha toigh leinn e, 's cha bhi e againn." Feumaidh iad reusan an diùltaidh a dheanamh aithnichte do'n Chléir a chum 's gu'n toir iad breth an reusan firinneach, no seasmhach e. Mar so tha 'Chléir a' teachd eadar an sluagh agus eucoir fhulang o laimh a' *phatroin*. Tha e soilleir uaithe so nach 'eil *patronage* air dòigh, no ann an tomhas air bith a' buntainn ri teagasg no aidmheil na firinn, ri aoradh no òrduighean Dhé, no ri nachdranachd luchd-dreuchd na h-Eaglais ann an nithe spioradail. Tha e san Eaglais ach is ann an taobh am muigh dhi—a' toirt neach a chum an doruis gun chomas a chur a steach; oir 's ann aig an Eaglais a mhàin a tha comas a ràdh cò ghabhas no dhiùltas i. Mar so chuinnacas gu'n robh *patronage* san Eaglais o thùs, ann an làimh a h-aon, no an làimh àireamh, gidheadh shoirbhich an Eaglais fo'n lagh so, agus bha i a' mealtuinn sìth ann an tomhas mòr, gus an do thòisich a' chònsaid a chriochnaich ann am briseadh na h-Eaglais; agus faodaidh sin a ràdh le firinn nach robh a soirbheachadh ni bu chomharraichte, no a cliù ni bu mhotha na 's na bliadhnachan sin, mu'n d'rinneadh leis a' bhuidhinn a bha 'riaghladh Cùirtean na h-Eaglais san àm an dà lagh sin

a tha sinn a nis r'a ainmeachadh ; eadhon lagh toirmisg mhinistearan neo-thaitneach (*Veto Act*), agus Achd mu na h-eaglaisean sin nach robh nan eaglaisean sgìreachd (*Chapel Act*).—dà reachd a bha an aghaidh gnàthachadh laghail na h-Eaglais, agus an aghaidh laghannan na tìre ; oir fhuaradh agus dhearbhadh lagh a' *Veto* a bhi an aghaidh cleachdadh dligheach lagh na *patronage*, agus lagh nan eaglaisean a bhi an aghaidh lagh na tìre, mu shuidh-eachadh eaglaisean, 1707, mar a chi sinn o na leanas. Ciod a b'urrainn éiridh ach aimhreit a's easaonachd o dhà lagh a bhi mar so san Eaglais ag àithneadh nan nithean a bha laghannan na tìre agus an Eaglais, mu'n aon chùis, a' toirmeasg. Nach b'e an gliocas agus an dleasnas na laghannan a bha iad a' saòilsinn a bha'n aghaidh maith a's leas na h-Eaglais fhaotainn air tùs a chur air chùl mu'n do chuir iad laghannan a bha 'n an aghaidh sin air chois ; ni a bhitheadh a réir cùmhnaint, 's a bhiodh gu mòr a chum aonachd agus sìth a choimhead, 's a chur air aghaidh san Eaglais agus anns an rìoghachd. Beachdaicheamaid a nis na's fhaide air an dà lagh nuadh o'n d' éirich an aimhreit dhoilghiosach agus dhochaireach.

ACHD A' VETO.

Rinneadh an t-Achd so leis an Eaglais sa' bhliadhna 1834, tre an d'thugadh cumhachd do'n àireamh a bu mho do luchd-comunnachaidh neach air bith a dhiùltadh mar mhinistear, gun e bhi fiachaichte orra aobhar air bith ainmeachadh no thoirt 'na aghaidh—bu leòir a ràdh nach bu toigh leò e—mar so a' cur air cùl còir a' *phatroin* agus sochair-ean agus saorsa ministear aig a' cheart àm—coma ciod cho fòghluimte, deadh-bheusach agus diadhaidh 's a bhitheadh e. A bhàrr air so uile bha 'n lagh so (*Veto*) a' toirt air falbh o'n Chléir an comas a bha aca gu laghail, 's gu sgriobturail breth a thoirt cò bha no nach robh freagarrach air son sgìreachd ; oir ciod am feum no bhuaidh 'n am barail 's 'n am breth a thaobh freagarrachd ministear, cha robh so a' deanamh mùthadh air bith, mar robh e 'toileachadh an luchd-comunnachaidh, no an àireamh a bu mhotha dhiubh. Bha lagh a' *Veto* mar an ceudna an aghaidh nan reachdan 's nam

prionnsapalan sin fo'n robh an Eaglais a' gluasad agus a' riaghladh ann an cùisean suidheachadh mhinistearan fo Achd nam bliadhnachan 1567, 1592, 1690, agus 1711, tre an d' thugadh comas, 's leis an robh e air iarraidh air sluagh fàth gearain an aghaidh ministear a chur an céill, agus ma bha an t-aobhar diùltaidh ann féin ceart agus reusanta, bha iad a' faotainn éisdeachd, agus a' Chléir a' cur cùl ris; ma bha e, 'n am breth-san neo iomchuidh air son sgìreachd. A rithist bha Achd an *Veto* a' gearradh air falbh sechairean a mhead 's nach robh nan luchd-comunnachaidh—na sochairean sin a bhuineadh dhoibh gu dligheach a réir laghannan Eaglais na h-Alba—an comas a thugadh dhoibh mar luchd-sgìreachd an guth a thogal am fàbhar n'an aghaidh aon mhinistear a rachadh ainmeachadh thugadh air falbh, ni a bha na eucoir; oir am bitheantas anns gach sgìreachd is lìonmhoire iad-san nach 'eil 'n an luchd-comunnachaidh no iad-san a tha; gu sònraichte tha so fìor mu thaobh-tuath na tìre. Bho fhuarachrabbhadh am measg nan ceudan agus nan mìltean a dh'fhaodas a bhì ann an sgìreachd cha'n'eil ach ro bheag dhiubh a tha 'nan luchd-comunnachaidh; gidheadh, dhoibh so thugadh le lagh a' *Veto* cumhachd neach a roghnachadh no dhiùltadh mar mhinistear, agus dh'fhàgadh a' mhòr chuideachd gun ghuth, gun chumhachd air bith sna nithean sin a bha cho feumail dhoibh, agus anns an robh iad cho comasach air breth a's barail fhìor a thabhairt ri luchd-comunnachaidh. B'e so da-rìreadh *patronage*! a' bhuidheann a bu lugha 's a bu laige a' toirt ministear do'n àireamh a bhu mhotha. A thuilleadh air so nach 'eil aobhar againn a chreidsinn gu'n robh an t-Achd so na mheadhon buairidh do dhaoine a dhol gu bòrd comunnachaidh air ghaol an cumhachd so fhaotainn doibh féin. Bha an t-Achd so 'cur air chùl lagh na *patronage* mar a chunnaic sinn. A nis ma bha *patronage* a' fàs cho gràineil 'nan sùilean—ma bha e air fhaicinn no air a mheas mar ni bha gu mòr an aghaidh soirbheachadh na h-Eaglais, c'arson a dh' iarr iad a thoirt o'n mhuinntir sin d'am buineadh e gu dligheach, agus sin gu mi laghail, 'nuair a b' e lagh na rioghachd e? Nach b'e an dleasnas an combhairle chur (mar bha fiachaichte orra thaobh cùmhnaint) ris an Uachdran shaoghalta—dol gu Pàrlamaid, agus le iarrtas umhal, feuchainn ri *patronage* a leasachadh no chur air chùl? Agus 's e mo bheachd nach robh iarrtas a dheanamh an Eaglais san àm sin anns nach faigheadh i eisdeachd; oir bha i ann

am mòr urram 's am fàbhar 's an rioghachd. Agus ann a bhi 'leantuinn a' chùrsa so bhiodh aonachd agus sìth air an coimhead. Ach an àite so a dheanamh thug iad a mach lagh a' *veto* o an ughdarras féin; mar so a' deanamh atharrachaidh air riaghailtean na h-Eaglais, gun àithne, gun chead an Uachdraidh; ni nach robh dlìgheach dhoibh no ceadaichte le aon Achd leis an do dhaingnicheadh an Eaglais. N'am bitheadh iad a' deanamh air falbh le *patronage* bhiodh an lethsgheul, ann an tomhas, r'a ghabhail; ach an àite so a dheanamh 's ann a bha iad 'ga choimhead le'n reachd féin, agus 'ga thoirt dhoibhsan do nach buineadh e gu laghail: seadh, ann an Achd a' *Veto* rinneadh ni nach d' fhuaradh riamh roimhe ann an eachdraidh na h-Eaglais. Uair a's uair dh'iarr an Eaglais air Pàrlamaid *patronage* a chur air chùl; ach leis a' *Veto* bha iad ag iarraidh a choimhead, a's airson leantuinn ris. Cha'n 'eil an t-Achd, no an dòigh riaghlaidh so uiread 's air ainmeachadh 'an Leabhar Aidmheil a' Chreidimh, 's cha mho a gheibhear e ann an Leabhar Reachd na h-Eaglais gus a' bhliadhna 1834. “ Rinneadh an t-Achd so,” deir iad “ air son maith na h-Eaglais;” ach 's ann a bha e chum dìobhail a's call; agus ged a bhiodh e reusanta (mar nach robh e) cha robh e ceart an lagh a bhriseadh a chum am maith sin féin a thoirt mu'n cuairt; agus 'e e bhi air a leantuinn, agus air oibreachadh an déigh dha bhi air fhaicinn a's air fhaotainn mi-laghail a thog buaireas mòr 's an rioghachd. Cha deachaidh ughdarras laghail air bith iarraidh no fhaotainn air a shon. Thog o cath a's connasachadh eadar an t-Uachdaran saoghalta agus an Eaglais chum am mi-chliù. Cha'n iad luchd-deanamh lagha d'am freagair a bhi nan luchd-briseadh lagha; gidheadh 's ann mar so a bha—a' bhuidheann a bu treise 's an Eaglais a' dol os ceann a' chumhachd sin a bhuineadh dhoibh a reir cùmhnaint, agus gun chead, gun chomhairle an Uachdarain shaoghalta ag atharrachadh reachdan agus riaghailtean na h-Eaglaise gu neo-iomchuidh; anns a' cheart àm thugamaid fa'near ged a rinneadh 's a thugadh Achd a' *veto* a mach 'an ainm agus mar le h-ùghdarras na h-Eaglais nach robh àireamh mhòr d'a buill no d'a ministearan ag iarraidh, no 'g aontachadh leis an Achd so mar ni maith; air an atharrachadh—b'e am barail gu'n robh a' *veto* mi-laghail agus gu'n robh an Eaglais a' dol fada thar a cumhachd ann a bhi 'g a dheanamh; agus nach d' thigeadh ach ole a's aimhreit uaithe, amhuil mar a thachair. Coma, an

aghaidh gach rabhadh a's comhairle a thugadh do'n mhuinntir a bh'air a shon, bhunaich iad ann a bhi 'g a iarraidh; agus cha do sguir iad gus an do ghiulaineadh, 's gus an d' rinneadh an reachd so le Ard-Chomunn Eaglais na h-Alba; ach cha b' ann gu h-aon sgeulach a ghiulaineadh e. Thog naoi fichead 's a ceithir (184) an guth air a shon, 's bha naoi deug agus seafichead (139) 'na aghaidh a muigh 'sa mach; agus le riaghailt na h-Eaglais, a thaobh an àireamh a bu mhotha bhi air a shon, rinneadh 'na lagh e. Bha 'mhuinntir sin a ghiulain an t-Achd so 'an dùil san àm, mar a thubhairt iad gu tric 'na dhéigh sin, gu'n robh inntinn Chrìosd aca sa' ghnìomh—gun bhonn air bith aca air son so a ràdh no chreidsinn ach gu'n do thachair gu'n robh an t-àireamh a bu mhotha san àm ann am *presbyteries*, an Seanaidhean 'san Ard-Chomuinn air an taobh; ach tha againn fathast r'a fhòghlum, 's r'a fhaicinn gu'm bheil Chrìosd an còmhnuidh air an taobh is lìonmhoire 's as treise; agus a thaobh ceisd agus còmh-stri an àma, 's i mo bharail-sa agus barail mòran a thuilleadh orm gu'n robh barrachd do inntinn Chrìosd aig an àireamh a bu lugha san àm sin, le bhi 'g iarraidh aonachd agus sìth a' choimhead san Eaglais ann a bhi 'leantuinn a riaghailtean, le bhi togail sa' toirt an guth an aghaidh reachd a' *Veto*.

ACHD NAN EAGLAISEAN.

Tre an Achd so thugadh làn chomas do'n mhuinntir nach robh 'n am ministearan sgìreachd suidhe anns na h-uile Cùirt Chléire 's na h-uile càis a laimhseachadh, 's na h-uile sochair a shealbhachadh a bhuineadh gu dligeach do mhinistearan sgìreachd; agus sin an aghaidh lagh na rìoghachd, tre an robh sgìreachdan air an roinn 's air an cur suas; agus am ministearan a' faotainn comas suidhe ann an Cùirtean na h-Eaglaise; eadhoin an IX. Achd Ban-rìgh Anna, 1707. A réir an lagha so cha do ghluais a' Chléir, ach o'n ùghdarras féin rinn iad reachd a bha 'ga bhriseadh le bhi 'deanamh eaglaisean sgìreachd, 's a' toirt cumhachd agus sochair-ean d'am ministearan a réir sin; agus bhriseadh leò, mar a rinneadh roimhe, an cùmhnant a bha eadar an Eaglais 's an

rìoghachd, a bha chum an Eaglais a choimhead gun atharrachadh. Cha 'n i cheist, an robh an lagh a rinneadh leis a' Chhléir na b'fhearr na'n lagh a bha san Eaglais roimhe sin mu'n chùis; ach 's e th'againn r'a thoirt fa'near, an robh e an taobh a stigh do chumhachd na h-Eaglaise lagh nuadh a thoirt a steach, mu'n do chuireadh an seann lagh air chùl? Ma bha e feumail no iomchuidh lagh nuadh fhaotainn b'e an ni bu lugha bu chòir dhoibh fhaotainn ùghdarras na rìoghachd, maille r'an ùghdarras féin, air son lagh nuadh; le so a dheanamh bhiodh an t-Uachdaran saoghalta agus an Eaglais ag comh-oibreachadh—a' coimhead agus a' dìon a chéile mar bu chòir dhoibh. Ach socha d'rinneadh leò; oir ged a fhuaradh lagh ùr mu'n chùis so, 's ann o'na dh'fhàg iadsan an Eaglais. Trìd an lagha 'tha nis a' riaghladh san Eaglais a thaobh cur suas sgìreachd (*Endowment Act, 8 & 9 Victoria, Chap. 44.*) ma tha sluagh àite air bith am miann ministear agus eaglais sgìreachd a bhi aca, théid so a dheònachadh dhoibh, ma 'se's gu'n deanar beathachadh cinnteach do'n mhinistear, coig fichead no sea fichead Punnd Sasunnach, a reir 's mar a tha tigh aige no uaithe; agus ma tha an sluagh a' pàigheadh air son beathachadh a' mhinistear tha comas a roghnachaidh 'n an laimh féin. Tre an Achd so sgaradh, shuidheachadh, agus chuireadh suas cheana os ceann còig fichead eaglais sgìreachd, agus tha e air iarraidh agus air oidhirpeachadh mòran tuilleadh a chur riutha; agus tha mi'n dòchas gu'n tig an t-àm anns nach bi àite air bith a tha 'm feum gu'n eaglais-sgìreachd. Nis nach 'eil e soilleir n'am biodh a' mhuinntir sin a bha 'riaghladh san Eaglais roimh àm an dealachaidh air a shamhul so do lagh fhaotainn bhiodh iad air coimhead a h-aonachd agus a sìth, agus air a saoradh o'n bhuille ghoirt a fhuair i, 's on chall a thàinig oirre an lorg an gnàthachaidh mi-laghail; ach cha d' iarr 's cha d' fhuair iad cead an Uachdarain shaoghalta ann a bhi 'deanamh Achd nan Eaglaisean na's mò na Achd a' *veto*; agus ged a chaidh innseadh dhoibh nach robh cumhachd aca a dhealbha uatha féin, 's gu'n robh e calg dhìreach an aghaidh lagh na tìre, agus nach éireadh uaithe ach dragh a's cailldach, cha'n éisdeadh iad ri ni 's am bith, 's cha stadadh iad goirid o an toil féin a chur suas os ceann gach lagha. An deigh do reasonachadh agus argumaidean làidir a bhi air an dà thaobh mu'n chùis, ghiulaineadh an t-Achd so mu dheireadh san Ard-Chomunn; ach cha b' ann gu h-aon-geulach. Thog trì deug agus seachd fichead (153) an guth

am fàbhar an Achd ùir; ach sa' cheart àm bha trì agus coig fichead (103) 'na aghaidh mar ni mi-laghail, do bhrìgh gu'n robh lagh mu'n chùis cheudna san tìr gun a bhi air a chur air chùl.

'S e ghluais a' bhuidheann a b' àirde ann an cumhachd san Eaglais anns an àm gu bhi 'toirt a steach Achd nan eaglaisean, iarrtas an taobh fein a neartachadh le bhi 'gabhail s a' toirt a steach muinntir gu bhi 'suidhe, sa' toirt breth ann an Cùirtean Eaglais do nach buineadh, 's do nach d'thugadh e gu laghail. Rinneadh mar so iad ni bu chomasaiche am beachdan 's am barailean fein a ghiulan an aghaidh na muinntir sin a bha seasmhach do chùmhnanntan 's do laghannan na tìre, 's a bha 'g iarraidh na h-uile nithe a dheanamh gu maiseach, 's le deadh òrdugh. Chuireadh nis an dà reachd mhi-laghail so (*Veto and Chapel Acts*) air bonn, agus dh'eirich air ball connsachadh a's còmh-stri dhian 's an Eaglais, agus roinnean ro mhòr à's brònach air feadh na tìre 's am measg theaghlachan; ach dh'fhaodadh crìoch tighinn air na h-uile so uile gun chall do'n Eaglais na'm biodh a' bhuidheann sin iunte air na laghannan a rinn iad a chur air chùl, 'nuair a fhuaradh iad leis na Cùirtean lagha b' àirde, 's le'm bràithrean fein a bhi fiar agus fòirneartach. Ach cha b'e 'm bratach a thoirt a nuas a rinn iad, 's am mearachd cha d'aidich 's cha do threig iad, ach lean iad rithe gus an d'fhuair an Eaglais saorsa uapa le'n dol a mach.

A' CHOMH-STRI.

Bithidh e feumail fo'n cheann so a thoirt fa'near mar a thàinig an dà Achd so 'nan oibreachadh gu bhi 'nan aobhar aimhreit san Eaglais agus anns an rioghachd. Air aon taobh bha Breitheamhna agus Cùirtean lagha na tìre a tha air an cur suas air son a bhi 'foillseachadh 's a' coimhead lagha 's ceartais, ag iarraidh 's ag àithneadh nan laghannan a bha san Eaglais a thaobh na rioghachd a bhi air an lean-tuinn 's air an cur an gnìomh fhad 's a bha iad seasmhach. Air an taobh eile bha an Eaglais, no a' chuid sin diubh a bha ann an ùghdarras, a' toirt dùlan do lagh na h-Eaglais, mar a

bha e air fhoillseachadh leis na h-àrd-bhreitheamhna, agus ag agairt cumhachd laghannan a dheanamh no chur a thaoibh, mar a bha iad a' faicinn iomchuidh, ni a bha anabarrach mi chiatlach anna-san a bha 'faotainn dìon a's fasgadh fo'n lagh; agus cha robh 's cha 'n 'eil na breitheamhna r'an coir-eachadh air son a bhi 'foillseachadh an lagha—oir 's e dleas-nas an Uachdaraia shaoghalta gach atharrachadh san Eag-lais a thoirmeasg, cò air bith leis am bheil e air a thoirt mu'n cuairt; agus aig meud an diomolaidh a rinneadh air na breitheamhna cha d'rinn iad ni air bith a thaobh na h-Eag-laise ach an ni bha fiachaichte orra, mar sheirbhisich an Uachdarain shaoghalta.

Cha dean mi nis, 's cha ruig mi leas, mion luaidh air gach ni a rinneadh leis na Cùirtean lagha 's leis an Eaglais—breth an dara aon agus diùltadh a's bagraidhean an aoin eile sa' chòmh-stri; gu sònraichte cha 'n 'eil so feumail 'nuair a tha eachdraidh nan àmannan sin againn gu farsuing, soilleir, air a sgrìobhadh le daoine tuigseach agus mion eòl-ach mu gach ceist a's aobhar connsachaidh. Tha na diadh-airean sin *Brice* agus *Turner* air cur a mach leabhraichean a shoilleireachadh dhaoine mu na cùisean so. Ach ged nach 'eil mi 'dol a laimhseachadh gu farsuing aobhar agus meud na còmh-stri tha mi 'ga fhaicinn ro fheumail, air son maith mo luchd-dùthcha, cuid do nithe chur sìos a leigel ris mar a fhuar-adh a' *veto* agus Achd nan Eaglaisean mi-laghail; agus ann a bhi 'deanamh so, ainmicheadh sinn àite no dhà, a bhàrr air ministearan, a rinneadh iomraiteach, 'sa tha gu bitheanta air an aithris le ministearan na h-Eaglaise Saoire chum an dean-adas 's an easaonachd fein fhìreanachadh; ach an àite so a dheanamh 's ann a tha e 'g am fàgail gun leithsgeul no fàth uail.

AUCHTERARDER.

'S e an t-àite so ann an siorramachd Pheairt aon do na sgìreachdan a rinneadh ainmeil agus ro-chomharraichte ann an eachdraidh a' *veto*. Air do 'n sgìreachd so bhi gun mhinistear dh'ainmicheadh leis a *Phatron*, Iarla Chinoul, *Mr Young* neach a bha e meas ionnsuichte agus iomchuidh air na h-uile dòigh; ach air do *Young* so a

dheanamh aithnichte do Chléir no *Presbytery* Auchterarder, an àite dol, a réir lagh na h-Eaglaise a thaobh *patronage*, 's ann a ghluais iad a réir lagh a' *Veto*—an lagh nuadh sin a rinn iad féin, ach nach deachaidh riamh aideachadh san tìr. A reir an lagha so chuir iad cùl ri *Mr Young*—cha b' ann air son ni air bith a bh' aca 'na aghaidh a thaobh a theagaisg no 'bheusan, ach a chionn nach robh e taitneach leis an àireamh a bu mhotha do'n luchd-comunnachaidh. Cha do ghabhadh idir e leis a' Chléir gu bhi air fheuchainn a thaobh a fhreagarrachd, mar a bha fiachaichte orra dheanamh le Achd 1592 agus 1711; agus cha mhotha dh'iarr no fhuair iad o'n t-sluagh aobhar no cion-fàth an diùltaidh, agus cha d'thug iad breth co dhiùbh a bha no nach robh an sluagh 'g an gluasad féin gu reusanta ann a bhi 'cur an aghaidh a' mhinistir. 'N uair a dhiùltadh *Mr Young* leis a' Chléir, gun reusan seasmhach, thog e 'chùis an sin gu Seanadh Pheairt agus Shruileadh, ag iarraidh orra gnìomh na Cléir atharrachadh 'sa leasachadh: ach an àite so a dheanamh 's ann a dhaingnicheadh leis a' Chùirt so an ni a rinneadh anns a' *Phresbytery*. Cha d'fhàgadh a nis roghainn aig *Mr Young* no cùirt eile san Eaglais ach an t-Ard-Chomunn a chum an togadh e 'chùis; ach cha robh feum dha dol gus an Ard-Chomunn, oir b'ann leis a' Chùirt so a rinneadh a' *Veto* fo'n d'fhuiling e an eucoir, agus cha robh e coltach gu'n dèteadh iadsan an lagh a rinn iad féin, le bhi 'gatharrachadh na breth a thugadh leis na Cùirtean a b' isle. Air an aobhar so, an àite dol gus an Ard-Chomunn thog *Mr Young* 's am *atron* an cùis gu Ard-Chùirt lagha na tìre an Duneideann, gus b'i 'bhreth a thugadh a mach leis na Morairean, "gu'n robh *Presbytery* Auchterarder am mearachd, agus air gluasad gu mi-laghail ann a bhi 'cur cùl ri *Young* gun aobhar, no a mbein air son an sluagh a bhi 'na aghaidh, gun e bhi air tùs air a cheasnachadh, agus air fhaotainn ann am breth na *presbytery* fein neo-iomchuidh air son na sgìreachd. Le bhi 'dearmad no 'diùltadh so a dheanamh bha iad a' teachd gearr air an dleasnas, agus a' briseadh lagh na tìre—an lagh sin fo'n d'fhàinig iad fein a steach do'n Eaglais." Bho'n bhreth so a thugadh a mach tha e so-fhaicinn gu'm biodh *presbytery* Auchterarder a' coillionadh lagh na tìre, agus a' coimhead sochairean luchd-sgìreachd, le bhi 'ceasnachadh 'sa' dearbhadh an duine so mar a bha lagh na *patronage* ag àithneadh 'sa' seòladh dhoibh. Na'm biodh iad air gairm an t-sluaigh aig an robh fàth gearain na aghaidh chum a's

mar bhreitheamhna, gu'n cluinneadh iad uatha aobhar an gearain, agus na'm bitheadh iad an sin a' meas gu'n robh an sluagh reusanta a thaobh an ni a bha iad a' cur as a leth ; agus ma bha iad a' co-dhunadh an sin gu'n robh an duine so neo-fhallain 'ua theagasg, mi-stuama 'na ghluasad, no neo-fhreagarrach do'n sgìreachd air sheòl air bith eile, bhiodh am breth seasmhach agus laghail, cha robh iad air an ceangal gu bhi 'cur a steach neach air bith le lagh mòid no Mor-air, ma's e 's gu'n d'fhuaradh leo e neo-ìomchuidh. 'S ann le bhi 'dearmad 's a' diùltadh an dleasnais sin a choillionadh a thaobh ministear agus sluagh a bha fiachaichte orra fo lagh na *patronage* a rinn iad iad féin fosgailte do lagh agus buailteach gu bhi 'dioladh call agus cosdas an neach sin a bha 'fulang fo'n *veto*. Dhiùlt luchd-riaghlaidh na h-Eaglaise laidhe fo'n bhreth a thugadh a mach 'n an aghaidh ; agus ghiulain iad an cùis thagraidh gu Lunnainn, gu Ard-Bhreitheamhna na rioghachd. An so mar an ceudna chaill luchd-riaghlaidh na h-Eaglais an cùis. Dhaingnicheadh a' bhreth a thugadh an Duneideann, agus fhuaras a' *veto* a rìs agus breth na *presbytery* d'a reir, mi-laghail. Shaoileamaid a nis o na chaill iad anns gach cùirt, agus o na fhuaras an gnìomh 's an gluasad mi-laghail, gu 'n geilleadh agus gu'n laidheadh iad fo'n bhinn a thugadh a mach ; oir c'arson a tha daoine a' dol gu lagh ach a chum ceistean connsachaidh a chrìochnachadh. Tha e soilleir nam biodh na Morairean air toirt breth a reir am beachd-san gu'n gabhadh iad rithe le mòr ghàirdeachas? Ach dhiùlt an Eaglais eisdeachd no umhlachd a thoirt do'n lagh, agus roghnaich i, tre a luchd-riaghlaidh, leantuinn ris a' *veto* a 'cumail a mach gu bòsdail nach robh i ri freagairt do chùirt shìobhalta air bith air son a h-umhlachd do laghanna Chrìosd. Ach ann a bhi 'briseadh lagh na tìre 's na h-Eaglaise bha iad easumhal do lagh Chrìosd ; oir cha b'ann do laghannan Chrìosd a' *veto*. Cha'n anns a' Bhiobull a gheibhear a samhladh no h-ùghdar-ras, agus ma dh'aithnichear a 'chraobh air a toradh 's cinn-teach nach bu chrann maith i, 's cha mhò is e Dia ùghdar na mi-riaghailt ach na sìth.—1 Cor. xiv. 33. Anns a' *veto*, agus ann a bhi 'leantuinn rithe bha iad a' cur suas an toil 's an cumhachd fein (agus sin fo ainm inntinn Chrìosd a bhi aca) os ceann gach lagh a's tighearnas saoghalta agus spioradail.

Re na h-ùine 'bha 'n cath so 'dol air aghaidh cha deachaidh ceum air bith a thabhairt a chum *Young* a shuidheachadh ; oir ged a dh'iarradh e am fàbhar sin rachadh a dhiùlt-

adh dha. Le so thog e cùis lagha as ùr an aghaidh na Cleire, ag iarraidh duais dhìolaidh an lorg na calldachd a thàinig air, tre bhi air a chumail a mach o'n sgìreachd le an dear-mad, na le an eas-umhlachd-san. Chaidh a' cheisd so a thoirt fa chomhair nam Morairean an Duneideann, agus fhuaradh leosan 's thugadh breth gu'n robh a' Chléir buailteach do *Mr Young* gu bhi 'dìoladh dha air son na calldachd 's a' chosdais sa' chùis ; agus nach bu reusan air son a dhiùltadh dhoibh a ràdh gu'n do ghluais iad a réir lagh a' *veto* ; oir an ni sin cha bu lagh idir e. Dhaingnicheadh a' bhreth so mar an ceudna an Lunnainn leis na h-Ard Mhorairean ; ach ged a fhuaradh a' Chléir am mearachd uair an deigh uaire, 's le cùirt an deigh cùirte, cha d'aidich 's cha do thréig iad an slighe sheachranach, ach bhvanaich iad a' cleachdadh anti-ghearnas 's a' briseadh nan laghannan fo'n d'thàinig iad 'n uair a dh'inntinn iad an Eaglais mar mhinistearan. An uair a bha 'chùis lagha so 'dol air a h-aghaidh shumanaich-eadh *Mr Young* an làthair an Ard Chomuinn gu bhi freag-airt air son a dhol gu lagh. Thàinig e 'làthair agus sheas a's labhair e gu neo-sgàthach, 'ga fhìreanachadh féin, 's a' cur an céill nach d'rinn e ni air bith ach na bha feumail a chum e fein a dhìon. Bu mhiann leis a' bhuidhinn sin a bha ann an ùghdarras, 's a bha 'riaghladh le làimh làidir ann an cùirtean na h-Eaglaise smachdachadh éigin a dheanamh air *Mr Young* san àm, ach so cha d'rinneadh—cìod a b'aobhar cha 'n fhios domh. Cha do ghnàthaich iad an duine so cho eucorach ri Mr Cléireach, ministear a bha air ainmeachadh air son sgìreachd *Lethandy*. Cha 'n e mhàin gu'n do chuir-eadh cùl ris an duine so, ach air son e dhol gu lagh shuidh-icheadh ministear eile san sgìreachd air son an d' ainmich-eadh esan,—seadh, chuireadh e féin bho shearmonachadh. A nis ma thoill an duine so a leithid so do smachdachadh cha bu lugha thoill *Mr Young* ; oir cha d'rinn an dara aon ach mar a rinn an t-aon eile. Bha, mar so, mi-chòrdadh nach bu bheag am breth 's an deanadas na h-Eaglaise : bha iad claon-bhreitheach gun cheisd, ni nach robh a' còrdadh r'an aidmheil.

Bho'n iomradh thrìe a nithear air *Auchterarder* 's ann a bhitheamaid ullamh gu 'shaoilsinn gu'n robh *Mr Young* na dhroch shearmonaiche, ach cha b'ann mar so a bha ; oir bho 'n uair a shuidhicheadh san sgìreachd e bha e 'saoith-reachadh gu d'leas agus a' soirbheachadh gu mòr ; agus o urra chreideisich a bhuineas do *Auchterarder* tha mi air mo

dheanamh dearbhta gu bheil na ceudan 'ga leantuinn 'sa' suidhe fo 'shearmonachadh, agus sin an aghaidh gach mìchliù a thugadh dha agus gach meadhon fealltach a chaidh a chleachdadh a chum an sluagh a bhacadh, 'sa tharuing air falbh o 'mhinistrealachd,

STRATHBOGIE.

Cò nach cuala mu'n aite so? 'Se so Shibolet h na h-Eaglaise Saoire. Tha *Strathbogie* ro ainmeil ann an eachdraidh nan àmannan sin, agus fathast cha'n 'eil àite is trice a tha air a luaidh le ministearan a's luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Saoire; ach biodh an fhirinn air a h-innseadh agus aithnichte a thaobh an àite so, agus chithear nach 'eil e idir mar a tha e air a chumail a mach. 'S ann an Siorramachd *Bhanff* a tha 'n sgìreachd so agus ann am *Presbytery Strathbogie*; agus air do *Mharnoch*, aon do sgìreachdan Cléire *Shrathbogie* a bhi gun mhinistear, dh'ainmicheadh dhi *Mr Edwards* leis a' *phatron*, Iarla *Fife*; agus dhiùltadh esan mar an ceudna leis an luchd-comunnachaidh—cha b' fhiù 's cha b' fhiach leo e mar mhinistear. 'N uair a thàinig a' chùis air beulthaobh na Cléire cha robh fios aca gu maith ciod a dheanamh iad, no cia mar ghluaisheadh iad sa' chùis; oir fathast cha deachaidh cùis lagh *Auchterarder* a chrìochnachadh, agus cha robh fathast fios aca co dhiubh bha no nach robh a' *Veto* mi-laghail. 'S an ioma-chomhairle so dh'iarr iad stiùireadh o'n t-Seanadh, agus dh'àithn an Seanadh dhoibh cùl a chur ri *Edwards*, a réir a' *veto*. Chaidh so a dheanamh; ach cha luaithe 'rinneadh e na chaidh esan gu lagh riutha, a' gearan nach d'fhuair e cothrom—nach deachaidh a dhearbhadh, no cion-fàth air bith a chur an ceill no aiumeachadh gu laghail air son a dhiùltadh. Am feadh 's a bha an tagradh so a' dol air aghaidh chrìochnaicheadh an lagh mu *Auchterarder*. Fhuaradh a' Chléir sin am mearachd agus Achd a' *veto* mi-laghail, ni a thaobh an deachaidh innseadh nach robh aig an Eaglais cumbachd a dheanamh, no gluasad d'a réir, am fad 'sa bha lagh na *patronage* gun chur air chùl. Air do Chléir *Shrathbogie* fios fhaotainn air breth nam Morairean, cho-dhuin iad gu'm b' e an dleasnas

gluasad a réir an lagha, ní bha ceart ach cruaidh ; oir ma bha iad a' gluassd a réir an lagha bha iad a' tarruing orra féin diomb agus smachdachadh an bràithrean ; oir bu chionta 'n an sùilibh-san a bhi 'geilleadh do lagh. Air an làimh eile, mar robh iad a' coi'lionadh an lagha bha iad 'g an deanamh féin buailteach do pheanas an lagha. Gun a bhi 'g amharc ri ní sam bith ach fianuis an cogaisean féin, chuir Cléir *Shrathbogie* rompa (seachdnar an aghaidh triùir) gu 'n gluaiseadh iad a réir lagh na *patronage*, agus gu'n suidh-eachadh iad *Edwards* mar mhinistear san sgìreachd sin, ma 's e 's nach robh cion-fàth laghail aig an t-sluagh na aghaidh, 's e iomchuidh air dhòigh eile. Mu'n deachaidh iad air an aghaidh gu so a dheanamh leig iad ris an ní 'bha 'n an rùn do'n *Chommission*, a' Chùirt sin do'n Eaglais ris am bheil gnothaichean na h-Eaglais an earbsa eadar coinneamhan an Ard-Chomuinn. An làthair na Cùirte so chuir iad an ceill nach b' urrainn iad le cogais ghloin a bhi 'seasamh a mach n'a b' fhaide an aghaidh lagh na tìre ; agus e nis air a chur an ceill gu soilleir le Ard Bhreitheamhna na tìre : agus ged a bha iad duilich dol an aghaidh seòlaidh luchd-riaghlaidh na h-Eaglais, gidheadh nach robh iad a' faicinn ceart no iomchuidh a bhi 'geilleadh dhoibh, ann a bhi 'briseadh 'sa' toirt dùlan do lagh a bha san Eaglais o thùs. Cha do thaitinn a' chaint so ris a' Chùirt, agus do bhrìgh 's nach aontaicheadh na seachd ministearan leò ann a bhi 'toirt dùlan do gach ùghdarras laghail chuireadh air ball o shearmonachadh an t-iomlan diubh, agus thoirmisgeadh dhoibh aoradh, òrduighean follaiseach Dhé, agus sàcra-maidean na Tiomnaidh Nuaidh a fhrithealadh, agus ghearradh air falbh uatha gach sochair a bhuineadh dhoibh mar mhinistearan ; eadhon gu ruige cruinneachadh agus suidhe mar Chùirt Eaglais, agus sin cho fada 'sa b' e toil na h-Eaglais fhaicinn iomchuidh. Bu mhi-chiatach an gnìomh so ; seadh, bha an-tighearnas mòr ann. Ged a bhiodh misg, macnus, no mì-bheus air an cur as leth nam bràithrean so bu leòir am peanas e. Ach an uair a bheir sinn fa'near gu'n d' rinneadh so uile orra air son a bhi 'cur rompa an dleasnas a dheanamh, ní bha fiachaichte a thaobh am bòid mar mhinistearan, cò nach fhaic ainneart agus an-tighearnas na muinntir sin a bha 'deanamh peanaid orra, 'sa bha 'g iarraidh an toil 's an lagh féin a chur suas, mar am Pàpa, os ceann gach lagh a's tighearnas eile ?

An abair neach air bith gu'n robh ministearan *Shrath-*

bogie toillteannach air a' pheanas a rinneadh orra, do bhrìgh gu'n robh iad easumhal do Chùirtean na h-Eaglaise? ach anns an easumhlachd bha iad r'am firinneachadh. Tha e fìor gu'n d' thàinig iadsan, mise, agus mo leithidean eile fo bhòid, 's fo ghealladh a bhi umhal do ar bràithrean san Tighearna; ach cha 'n 'eil so 'g ar ceangal, no 'g ar cur fo fhiach-aibh air sheòl air bith gu ni a dheanamh an aghaidh firinn, lagha no reusain. Ma bha 'Chùirt ud a chuir ministearan *Shrathbogìe* o shearmonachadh a' meas gu'n robh inntinn Chrìosd aca cha bu lugha bha na ministearan a dh'fhuiling fo'n làimh a' saòilsinn, agus sin le firinn, nach do bhris iad aon chuid lagh Dhé no dhaoine, ann a bhi 'tabhairt do Chesar na nithe a bhuineas do Chesar—seadh, ann a bhi 'deanamh so bha iad a' toirt do Dhia na nithean a bhuineadh do Dhia, le bhi 'geilleadh d'a àithne. Ma bha a' mhuinntir sin a bha 'cleachdadh an-tighearnas, 's a bha deanamh cogais do bhi briseadh lagh na tìre, 's a' toirt dù'an do gach tigh-earnas eile, a' smuaineachadh gu'n robh iad a' deanamh an ni bha ceart, taing do Dhia bha àireamh eile ann a bha 'meas gu'n robh ministearan *Shrathbogìe* a' coimhead cogais ghlan agus shaor, ann a bhi leantainn nan scana cheumannan maith agus sìochail; agus is iad a' mhuinntir so a tha sinn a' meas a bha dìleas do chrùn 's do chòraichean rioghail Chrìosd mar cheann na h-Eaglais agus an Uachdarain, 'S e Crìosd ceann an Uachdarain, oir is esan ceann gach uile uachdranachd agus chumhachd agus neart agus Tighearnas. Eph. i. 21. Bithidh gach anam umhal do na h-àrd-chumhachdaibh; oir cha 'n 'eil cumhachd ann ach o Dhia; agus na cumhachdan a ta ann is ann le Dia a dh'ordaicheadh iad." Rom. xiii. A' comh-chòrdadh ris so tha briathran an Abstoil Pheadair a labhairt mar a sheòladh dha leis an Spiorad Naomh, "Uime sin," deir e bithibhse umhal do gach uile riaghailt dhaoine airson an Tighearna; Ma's ann do'n rìgh mar an tì is àirde inbhe, no do uachdranaibh mar do mhuinntir a chuireadh uaithe chum dìoghaltas air luchd-deanamh an uile, ach a chum cliù dhoibhsan a ni maith."—1 Peadar, ii. 13, 14. Cha 'n 'eil sinn ri bhi umhal dhoibh, tha e fìor, a thaobh nithean a tha 'n aghaidh cogais ghlan a's mhaith; ach an abair sinn gur ni spioradail agus ni nach 'eil ri bhi air a thoirmeasg leis an Uachdaran shaogh-alta a bhi 'gearradh air falbh cliù, beathachadh, sochairean, a's saorsa shaogh-alta, an ainm 's fo sgàil iad a bhi spioradail, mar a rinneadh leò. Na'm biodh so air a cheadachadh, c'ait'

am biodh ar saorsa? Bhiodh an Eaglais, mar am Pàpa, a' buntuinn air falbh gach sochair phrìseil, ach ma chuirear cùl ri ceannas agus uachdranachd spioradail a' Phàpa cha mhò a cheadaichear an t-an-tighearnas ceudna anns an Eaglais Athleasaichte; no anns an dùthaich shaor so, far am bheil ar còmhnuidh.

'Nuair a thugadh comas searmonachadh o mhinistearan *Shrathbogie* dh'ainmicheadh a's chuireadh a mach ministearan eile a shearmonachadh 'nan sgìreachdan. Leis an deanadas so bhriseadh lagh a's sìochaint mhaith na tìre agus na h-Eaglaise. Ann an sealladh an lagha bha ministearan *Shrathbogie* a' mealtuinn gach sochair, agus bha'n lagh 'g an dion o fhòirneart, le bhi 'toirmeasg do mhinistearan eile dol d'an sgìreachdan-san a dhùsgadh aimhreit a's aisith le bhi brosnachadh an t-sluaigh gu bhi easumhal dhoibhsan a chuireadh os an ceann san Tighearna. Chaidh an cur o shearmonachadh, tha e fìor, ach cha b' ann air son eucoir a rinneadh leò; cha do bhris iad aon chuid lagh Dhé no dhaoine a bha fiachaichte orra choimhead. Mar sin le cogais ghlan agus shaor bhunaich iad ann a bhi 'deanamh nan dleasasaibh a chum an do ghairmeadh, mar mhinistearan sgìreachd iad; 's an aghaidh breth a's binn na muinntir a dhìt iad, agus an aghaidh briathran agus gnìomharan na muinntir sin a thàinig a shearmonachadh d'an sgìreachdan, agus sin an aghaidh Barantas-toirmisg Ard Uachdaran na rioghachd. Cha do ghabh ministearan *Shrathbogie* suim air bith do'n bhreth a thugadh 'nan aghaidh, oir bha fios aca ged a thugadh i an ainm Chrìosd, mar cheann na h-Eaglais, nach robh i o spiorad Chrìosd, agus nach mò na sin a ghabhar rithe no 'cheanglar i air nèamh ni's mò na breth a' Phàpa, no Turcaich. A chum cliù sluaigh nan sgìreachdan sin innseam gu'n d'fhuaradh dìleas agus seasmhach d'am ministearan iad ann an là an cruaidh dheuchainn; oir cha do thréig iad am ministearan féin, 's cha do thaobh ris na ministearan coigreach, ach an t-àireamh a bu lugha 'sa bu shuaraiche dhiubh. Ghabh Cléir *Shrathbogie* a' cheud chothrom air cùrsa a's gnàthachadh laghail a leantuinn a thaobh *Edwards*. Cheasnaicheadh e, agus do bhrìgh 's nach tugadh ni seasmhach na aghaidh 's nach do dhearbhadh cionta air bith air do thaobh a theagaisg, no a chaithe-beatha, dh'ainmicheadh latha air son a shuidheachadh mar mhinistear Mharnoch; ach so cha d'rinneadh ann an sìochaint. Bhrosnaicheadh an sluaigh gu bhi 'cur dragh air a'

Chléir ann an obair shòileimte an latha, ann a bhi 'cur air leth *Edwards* a chum na ministrealachd—ged nach robh aon air bith fo éigin a dhol g'a éisdeachd, no suidhe fo 'mhinistrealachd. Chruinnich sluagh riasgail as gach àite, 's cha luaithe 'thòisich an t-seirbhis na thòisich éigheach a's iolach oillteil, uile neo fhreagarrach do'n àite 's do'n t-seirbhis.

Ann an Culsamond gu sònraichte, aig àm cur a stigh ministear eile, chuireadh beatha na Cléir ann an cunnart, agus b' éigin dhoibh an Siorram agus Maoir fhaotainn a chum am beatha fein a dhìon. A nis a thaobh foireigneachd an t-sluaigh sa' chùis so, ged a dh'fhaodas cuid a bhi 'ga fhireanachadh is ni e nach 'eil a' còrdadh ri reusan no ri firinn, gu sònraichte an uair nach robh iad fo éigin no fo cheangal a dhol g'a éisdeachd, mar a bha aon uair air àithneadh le lagh na tìre; ach a dh'aindeoin gach ni a rinneadh orra chaidh Cléir an dà àite a dh'ainmich sinn roimh an dleasnas. Shaoileamaid o'n t-seanachas a rinneadh air, 's o na nithean a dh'fhuiling e fo làimh na h-Eaglais gu'n robh *Edwards* na dhroch shearmonaiche, neo-fhallain na theagasg, tioram neo-bhlasda na bhriathran, agus mi-chiatach na ghluasad 's na chaithe-beatha; ach cha b'ann mar so idir a bha e, agus am fad 's a bha e air a chaomhnadh san sgìreachd choisinn e dha féin ciataidh agus spéis an t-sluaigh, le a ghluasad iriosal agus seirceil; agus b'iomadh iad a chuir rompa aon uair nach rachadh iad 'ga éisdeachd, gidheadh a chaidh, 's leis am bu taitneach a shearmonachadh 's a chòmh-radh; seadh, an uair a dh'eug e b'iomad neach a bha 'ga chaidh 's 'ga chliuthachadh san aon àm; agus dh'fhàgadh leis deadh ainm a's teisteanas na dheigh san sgìreachd.

Ach a dhol air ar n-ais gu bhi beachdachadh air deanadas luchd-riaghlaidh na h-Eaglaise, gheibh sinn iad air lasadh suas le corruich 'nuair a rinneadh fiosrach iad gun'n do chuir Cléir *Shrathbogies* an suaraicheas am breth, 's gu'n robh iad easumhal d'an reachd; gu sònraichte ann a bhi suidheachadh *Edwards* mar mhinistear *Mharnoch*. Air ball chaidh an sumanachadh air beulthaobh an 'Ard Chomuinn, a chum freagairt air son an easumhlachd. Fhreagair iad an sumanadh gu neo-sgàthach. Chaidh iad an làthair Ard Chùirt na h-Eaglaise, agus le fianuis deadh chogais dh'àicheidh iad gu'n d' rinn iad ni sam bith ach an ni bha laghail. Thuirt iad na b'fhaide, ann a bhi diùltadh umhlachd a thoirt d'an àithne 's d'am breth-san, gu'n robh

iad a' meas nach d'rinn iad ach an ni sin a bha fiach-
aichte orra le'm bòid; le atharrachadh giùlainn 's le bhi
umbal dhoibhsan, bha iad a' meas gu'm biodh iad a' brath
's a' buntuinn air falbh an sochairean 'san còraichean féin a's
dhaoine eile; ach ann a bhi deanamh mar a rinn iad bha
iad a' meas gu'n robh iad nam fìor chàirdean do'n Eaglais,
mar a bha i air a suidheachadh 's air a dìon le lagh, agus
'n am fianuisean air prionnsapalan a' Chreidimh Athleasaichte,
Seadh, tuilleadh thubhairt iad ma's e is gu'n robh muinntir
eile san t-suidheachadh cheudna riusan, 'g an giùlan féin air
atharrachadh dòigh, nach biodh iad ach a' luathachadh
tuiteam agus briseadh Eaglais na h-Alba. Air dhoibh so a
ràdh dh'éirich a's dh'imich an t-ìomlan diubh a mach as an
tigh san robh an t-Ard-Chomunn cruinn. Chuir a nis
luchd-riaghlaidh na h-Eaglaise rompa eisimpleir a dheanamh
dhuibh, le peanas tròm a leagadh orra a chum eagal a chur
air gach Cìeir eile, 's an toirmeasg o bhi leantuinn nan
ceumannan ceudna. Cha bu leòir leò a' bhreth a thugadh
cheana 'nan aghaidh; ach bha iad a nis an rùn an tilgeadh
a mach á dreuchd na ministrealachd gu buileach a's gu
bràth; agus chuireadh mu choineamh 'an Ard-Chomuinn so
a dheanamh, agus ghiùlaineadh le dà cheud, fichead 's a dhà
(222) an aghaidh sea fichead 's a coig (125), gu 'm bitheadh
iad air an tilgeadh as a' ministrealachd, agus an gnìomh
sgreataidh so rinneadh an deigh ùrnuigh agus luaidh air ainm
agus ùghdarras Chrìosd mar cheann na h-Eaglais. O! is ioma
gnìomh an-ìochdmhor—is ioma droch-bheairt a rinneadh ann
an ainm uasal an t-Slànuighir chaoimh agus thròcairich, agus
b'aun diubh gnìomh an latha so, agus na daoine sin a sgar 'sa
sgaoil an ceangal a bha eadar sluagh agus ministirean, cho
fad 's a bha nan comas, 's a rinn seachdnar dhaoine measail
cliùiteach a thilgeadh, le an teaghlachan, as an àite gun
tròcair—cha 'n ann air son lochd no olc air bith a bha nan
laimh a réir breth lagh Dhe no lagh na rioghachd; ach air-
son an seasmhachd do fhirinn 's do cheartas. O! cha b'ion-
gantach ged a bha uamhann a's oillt air mòran do'n Ard-
Chomunn. Cha b' iongantach ged a dh'éirich 's ged a chaidh
iad a mach as an tigh 's as a' chuideachd a roghainn air a
bhi làthair 's an éis-deachd, an uair a bha an gnìomh oillteil
so air a dheanamh an aghaidh gràdh bràithreil agus gach
uile dheadh riaghailt. Cò nach d'thoir taing do Dhia na
dheigh so air son lagh a bhi san tìr, a thoirmeasg eucoir, 's a
dhìon na còrach? 'S maith 's is ro mhaith nach 'eil ar

sochairean 's ar saorsa an crochadh no an earbsa ri eaglais air bith!

Ann an àm cheudna san do thilgeadh na ministirean chaidh na h-uile ni rinneadh leò, gu ruige suidheachadh *Edwards* eigheach 'sa mheas gun éifeachd sam bith. Chaidh an sgìreachdan féin agus sgìreachd *Edwards* a ghairm falamh; agus bha sanas a réir so air a thoirt do gach *patron* fa leth a's dh'iarradh orra daoine eile a shònrachadh air son nan sgìreachdan sin. Nach iongantach a dh'aidich iad *patronage* idir? Ach a chum cliù deadh-thuigse nam *patron*, biodh e air innseadh, nach tug a h-aon diubh geill d'an iarrrtas; oir bha na *patroin* 's na h-uile neach leis am bu ghràineil ainneart a' meas gu'n do bhuin iad ri ministirean *Shrathbogie* gu h-an-ìochdmhor, eucorach. An so thugamaid fainear cia taingeil 's a bu chòir dhuinn a bhi gu'n d'fhàinig an t-an-tighearnas olc so san Eaglais gu crìch. Nach bu truagh, cha b'e mhàin Cléir *Shrathbogie*, ach mar an ceudna na h-uile rinn bràithreachas riu, mar am biodh an lagh a' coimhead agus a' dìon an còraichean dhoibh; oir nam biodh comas na muinntir a bha ri an-tighearnas a' comh-fhreagairt d'an toil cha robh ministear dhiubh d'an d'fhàgadh dreuchd, àird, no beathachadh. 'S e chum air an ais iad o bhi tilgeadh an tuilleadh 's an tuilleadh do mhinistearan eagal gu'm biodh sùilean dhaoine air am fosgladh gu an an-tighearnas fhaicinn; agus mar so gu'n cailleadh iad deadh-ghean a's fàbhar a' mhòr shluaigh air an robh iad an tòir.

Coma, bha an latha-san a' dlùthachadh le cabhaig—latha anns an tugadh iad gus a' cheart suidheachadh 's an do chuir iadsan muinntir eile gun aobhar. Mar a chaidh eaglaisean nan daoine sin éigheach falamh, is amhluidh sin a thachair do'n chuid mhòr dhiubh fein. Ann am freasdal an Tigh-earna an tomhas leis an do thomhais iad thoirmeachd dhoibh a rìs.

Faodaidh mi nis a thoirt fa' near ged a chuireadh ministirean *Shrathbogie* fo ascaoin-eaglais cha do chuir so geilt air bith orra 's cha do chum e iad o bhi coi' lionadh aon dleasnas a bhuineadh d'an dreuchd. Agus an uair a chuireadh muinntir eile d'an sgìreachdan a chum an éigheach falamh dh'iarr as fhuairadh barantas toirmisg nan aghaidh—dhiultadh dhoibh dol a steach do sgìreachdan dhaoine eile—sgìreachdan ris nach robh ceangal no gnothach aca; ach 's e rinn iad reachd as ùghdarras na

rioghachd a chur an suaraicheas 's a shaltairt fo'n cosaibh. Bha 'n t-àm da-rìreadh air teachd anns an robh e feumail an t-olc 's an aimhreit so a chosg.

Bha 's tha i na riaghailt mhaith 's an Eaglais, agus a reir lagh na tìre nach 'eil ministirean nan Eaglais ri dhol a steach do sgìreachdan càch a cheile, aon chuid a shearmonachadh no fhrithealadh òrduighean gun fhios, gun chead ministearan nan sgìreachdan sin fa leth. Mar Eaglais shuidhichte cha fhreagradh an t-atharrach—cha bhiodh e ach a chum co'oirp, eud a's easaonachd a dhùsgadh 's a chumail suas. Cha bu taitneach an ni leinn féin ministearan do ar n-Eaglais a bhi 'goid a steach do ar sgìreachdan gu bhi buntuinn air falbh nan sochairean 's gach dlighe a tha againn mar mhinistearan sgìreachd. Gidheadh so rinncadh a thaobh ministearan *Shrathbogie*. Fìor, a rèir am breth-san, cha bu mhinistearan sgìreachd ni b' fhaide iad; oir “ thilgeadh iad,” deir iad; ach 's i an fhreagart iomchuidh dha so, a ràdh ann an sealladh Dhe's an sealladh an lagha sin a' rinn iad a choimhead, 's a reir breth mòran d'am bràithrean cha deachaidh an tilgeil. Na h-abradh iad gu'n d' rinneadh an ni so leinntinn Chrìosd a's o'n ùghdarras a thugadh dhoibh le Dia; oir ùghdarras sgriobtuireal cha robh aca, a's anns a mhearachd fhuaradh iad. Bhiodh e ceart luidhe fo'm breth nam bitheadh iad neo-thuiteamach agus neo-mhearachdach; ach a bhi mar so cha do dheònaicheadh dhoibhsan no do aon Eaglais eile fo'n ghréin; agus tha so a' còrdadh ri briathran Leabhar Aidmheil a' Chreidimh, is iad so,—“ Feudaidd na h-uile Sheanadh no Ard-Chomhairle, o làithibh nan Abstol, co dhiu a tha iad uile-choitchionn, na àraid dol am mearachd; agus chaidh mòran diubh am mearachd. Uime sin cha chòir riaghailt creidimh na deanadais a dheanamh dhiu.” Caib. xxxi. 4. Agus cò 's urrainn a ràdh le frinn gu'm bheil deanadas an Ard-Chomuinn, a thaobh nam ministearan so, ri chliuthachadh, no r'a leantuinn; agus le 'n deanadas féin dh'aidich iad nach do ghluais iad gu h-ionraic;—oir chuireadh leotha litir a dh'ionnsuidh nam ministearan a thilg iad, ag iarraidh orra an ciont aideachadh 's gu'n rachadh an aiseag a's ùr d'an eaglaisean. Ach 's i'n fhreagairt fhìor agus iomchuidh a thugadh dhoibh leis na ministearan nach aidicheadh iad ni sam bith mar olc a rinneadh leò, ciod air bith a dh'fhuilgeadh iad; agus fulang gu deimhin rinn iad. Thilgeadh a mach an ainm mar olc—bha iad mar òran am beul nan uile—

chaidh gach cainnt a bu tàircile 's a bu mhaslaiche a ràdh riu, 's nan aghaidh. Chaidh an cumail a mach mar dhaoine 'bha brath sa' ceusadh na firinn 'sa' spìonadh a' chrùin bhàrr ceann Chrìosd; agus chuireadh as gach cearn ministearan a steach d'an sgìreachdan a bhrosnachadh an t sluaigh 'nan aghaidh; ach fo'n gheur-leanmhuinn so uile ghiulain Cléir *Shrathbogies* iad féin gu foighidneach; agus dh'earbiad iad féin risan a bheir breth cheart. Geilt cha robh orra roimh uile chumhachd an naimhdean; agus 's cha mhò dh'fhannaich no sgithich iad ann an dleasnasaibh.

A' measg an uile dheuchainnean bha mòr chomh-fhurtachd agus mhisneach aca bho comh-fhaireachdainn a's chomh-pairt am bràithrean 'nan àmghar. Iadsan a bha do'n aon bharrail riù fein thug cuideachadh dhoibh gu tric aig comunnachaidh a's àmannan eile. Chuireadh litrichean mar an ceudna 'g an iounsaidh le uaislean 's le islean feadh na tìre, a' cliùthachadh an giùlan neo-ghealtach agus firinneach; agus a' dìteadh gu tur deanadas am bràithrean a rinn an tilgeadh. Ma bha aon ghnè mhinistearan a' teachd a steach d'an sgìreachdan o mhi-rùn, agus air son aimhreit bha ministirean eile 'teachd o dheadh-ghean 'so chàirdeas, agus sin an aghaidh cruaidh reachd luchd-riaghlaidh na h-Eaglais, a thoirmisg na h-uile ministear o bhi 'toirt comhnadh dhoibh; a' bagairt am peanas ceudna a dheanamh orrasan a bheireadh gnus no cuideachadh dhoibh; ach ebur nòran an aghaidh an an-tighearnais 'san ainneirt mhòir so. "Faodaidh sibh," deir fear dhiubh-san (*Bisset*) a thog a ghuth as leth ministirean *Shrathbogies* 's a shearmonaich air an son, "faodaidh sibh a ràdh gur peacadh an nì a rinn mi; ach air a shon sin 's air fad is nì e tha lagh Dhe a's dhaoine 'cliùthachadh agus a' ceadachadh dhomh. Faodaidh sibh 'ur cruaidh bhagraidhean a sheideadh a'm' aghaidh, agus a mhaoidheadh gun cuir sibh mise, mar iadsan, o shearmonachadh, ach is coma, cha gheill mi 's cha chum 'ur n-uile bhagraidhean, na 'ur n-uile chumhachd mise o bhi 'toirt comhairle, comh-fhurtachd agus còmhnaidh dhoibhsan do'm bhràithrean a tha 'nam feum, ged a dh'fheudas iad a bhi air am meas 's air an tilgeadh a mach mar ole a's 'ur seal-ladh-se. Tha mi 'g innseadh dhiubh gun d' rinn mi cheana an cuideachadh as nì mi fathast a's a ris e, ma chaomhnar mi; agus sin o'n chumhachd a bheir Dia dhomh. Tha mi 'toirt dùlan dhuibh gu leir dol air 'ur n-aghaidh cho fada 's a tha 'nar comas. Shearmonach mi an soisgeul air an son, a's

fhritheil mi dhoibh a's ghabh mi maille riu Sàcramaid sui-peir an Tighearna, agus innseam dhuibh nach d' rinn mi ni riamh ré mo bheatha le barrachd toileachas-inntinn a's comh-fhurtachd, agus cha chum 'ur n-uile chumhachd, no eagal a h-uile peanas leis an iarr no leis am faod sibh m' fhiosrachadh mise o dhol a dh'fhaicinn, 's a thoirt comh-fhurtachd do m' bhràithrean 'nuair a tha iad tinn, an trioblaid, no fo àmhghar; seadh, an uair a tha slat luchd-uile a' luidhe orra ni mise mo dhìchioll a chum a briseadh. Cha 'n 'eil mi am beachd gu bheil sochairean no saorsa aimsireil no spioradail dhaoine seasmbach, tearuinte 'n ur làmhann."

Searbh agus neo-thaitneach 's mar a bha na briathran so dh'èisdeadh riu. Leig iad a chead do'n fhear-labhairt 's d'a leithidean eile a thog an guth gu h-àrd an aghaidh an 'antighearnais. Ann a bhi 'cumail suas 's a' leantuinn am bar-ailean féin chleachd iad gach dìchioll agus thug iad gach oidhirp air na h-uile bha eadar-dhealaichte uapa féin ann an inntinn a thoirt gu strìochdadh; agus a chum na crìche so cha do chum iad air ais bagradh no peanas. Thugadh comas searmonachadh o chuid, thoirmisgeadh cuid eile o bhi 'coi'lionadh an dleasna, mar a rinneadh air Cléir Gharioch, ann an cùis Chulsamond an Siorramachd Abaireadhain:

A thuilleadh air Cléir *Shrathbogie* chaidh seachdnar mhinistearan eile a thilgeadh air son a bhi 'deanamh còmhnaidh leò. Rinneadh tàreuis nach bu bheag air Uachdaran na tìre, agus thugadh dùlan do bhreitheamhna na rìoghachd, agus reubadh a's shaltradh le tàir gu làr gach barantas toirmisg (*Interdict*) a chaidh a thoirt a mach. Bha'n Eaglais air a roinn—na bràithrean a' campachadh 'n an dà bhuidhinn an aghaidh a chéile. Cha robh àite no cèarn air feadh Alba anns nach robh fuaim a' chath air a chluinntinn, agus aimhreit a's aisèth air teachd gu àirde mhòir. Cha robh Pàpa riamh ag agairt barrachd còir air deanamh mar a b'aill leis na bha 'bhuidheann sin a bha stiùradh na h-Eaglais san àm. Ach theirgeadh an ùine dhomh a bhi 'luaidh air gach sgìreachd anns an d' rinneadh dragh a's dìobhail leis a' *Veto* mhi-laghail. Cha 'n ainmich mi ach aon àit' eile chum a leigeil ris nach robh iadsan a bha ann an tighearnas a' gluasad a réir na h-aon riaghailt; no a' tomhas a mach an aon pheanais do'n mhuinntir sin a fhuaradh san aon choire. Bha iad mar so leth-bhreitheach, ni nach d' thigheadh dhoibhsan a bhith a bha 'cumail a mach gu'n robh inntinn Chrìosd aca mar bharantas air son an deanadais.

CUIS KHEMBACK.

Tha an sgìreachd so ann an Siorramachd *Fife*, ann am *Presbytery* Chill-ribhinn (*St. Andrews*), agus air dhi bhi gun mhinistear shònraich am *Patron* neach a chum a shuidh-eachadh na'm b' e 's gu'm biodh e air fhaotainn freagarrach leis a' Chléir. Anns an dol a mach chuir a' Chléir rompa gluasad gu laghail, a réir nan seana cheummannan ceart—a réir Achd suidheachadh na h-Eaglaise 1592, a dh'ùraicheadh a rithist sa' bhliadhna 1711, 's a tha fathast air a lean-tuinn. Bha Cléir Chill-ribhinn a' meas mar ni bha anabar-rach uile mi-chiatach ann féin gu'm biodh iadsan a bha gu eisimpleir a thabhairt do'n treud a' briseadh lagh na rioghachd sa' chùis. Air an aobhar sin chaidh iad gu riaghailt-each troimh gach dleasnas. Ghabhadh an duine a dh'ainm-icheadh air son *Khemback* leò, agus air dhoibh a cheasnachadh a's fhaotainn ionchuidh anns gach buaidh, air son na sgìreachd shuidhicheadh e. Tha e fìor gu'n robh mòran do'n luchd-comunnachaidh na aghaidh; ach do bhrìgh 's nach do rinn iad an gearan aithnichte, 's a dhearbhadh an làthair na Cléir mar a bha an lagh a seòladh 's ag àithneadh dhoibh cha do chuireadh an gearan an suim. Tha 'Chléir r'an cliùthachadh air son am misnich anna bhi 'cuairteachadh 's a' crìochnachadh an dleasnais anns a' chùis so, ged a bha bagraidhean a's peanas os an ceann, air son an easumblachd do lagh a' *Veto*. Thugamaid fa'near an so ma bha Cléir *Shrathbogie* airidh air peanas, agus ma chaidh an tilgeadh, cha bu lugha thoill Cléir Chill-ribhinn; ach ged a b' ionann an cionta cha b' ionann am peanas. C'arson matà an t-eadar-dhealachadh so? C'arson nach d'fhiosraicheadh 's nach do smachdaicheadh Cléir Chill-ribhinn mar Chléir *Shrathbogie*? Freagradh iadsan a' cheisd so. Is cinnteach nach ann o dhìth toil ach o chion comais a rinneadh so. Bha iad an anharas gu'n deachaidh iad cheana tuilleadh a's fada air an aghaidh anna bhi 'gnàthachadh smachdachadh na h-Eaglais; agus air eagal ni bu mheasa thachairt chum iad air an ais o bhi 'leagail an làmhnan gu trom air Cléir Chill-ribhinn.

Bu mholadach cor na h-Eaglaise agus na tìre san àm. Bha sìochaint agus gràdh bràithreil nan coimhich do ioma còmhnuidh. Bha 'n t-Uachdaran saoghalta ag iarraidh lagh na rioghachd a thaobh *patronage* a bhi air a choimhead, am feadh a bha e gun chur air chùl: air an làmh eile bha

luchd-iùil na h-Eaglais a' deanamh strìth a chum an lagh a bhriseadh agus fhàgail gun éifeachd. Bha 'bhuidheann a bu treise san Eaglais a' marcachd thairis air a' mhuinntir a bu laige. “Gu deimhinn air son roinnean Reubain bha roinnean mòran chridhe ;” agus b'e 'n dìobhail a bhi 'faicinn na h-aimhreit a' fàs o là gu là, a bha 'dearbhadh gu soilleir nach b'urrainn an dà bhuidheann a bha san Eaglais còrdadh no comh-oibreachadh. Rinneadh ceistean a's deasbaireachd nan comharan air fìrinn a's slàinte, a réir an taobh a ghabhadh muinntir. Chaidh an teanga neo-cheannsaichte air ghluasad gu bhi 'toirt spèid, masladh a's toibheum. Do'n lagh a bha air son cùisean a's ceistean conn-sachaidh a chrìochnachadh cha robh éisdeachd no ùmhlachd air a thabhairt le àireamh mhòr do mhinistearan na h-Eaglaise. Dh'innseadh dhoibh gu tric 's gu soilleir gu'm b'e an dleasnas ris an robh sochairean agus saorsa na h-Eaglais an crochadh dealachadh ri Achd aimhreiteach a' *Veto* agus a dhubhadh a mach a leabhar reachd na h-Eaglais; ach dhiùltadh leò a' chomhairle ghlic agus mhaith so. Bha 'mhuinntir leis an do thàirneadh suas a's leis an d'thugadh a steach an t-Achd do'n Eaglais air son leantuinn ris a roghainn air am mearachd àideachadh. B'fhearr leo an Eaglais a chur a dhìth na obair an làmhnan féin a thoirt suas. Dh'aslaicheadh orra le daoine do gach guè inbhe a's ùghdarras san rioghachd dealachadh ris an Achd so; agus Achd ùr fhaotainn leis an aontaicheadh an rioghachd. Bha mòran do bhuill na h-Eaglais an aghaidh a' *Veto* mar a chunnaic sinn o thùs, agus bann an aghaidh an toil a chaidh idir a dhealbh 's a thoirt a steach do'n Eaglais. Thubhairt Iarla *Dalhousie* nach maireann, a thachair a bhi na bhall mar fhoirteach do'n Ard-Chomunn leis an d'thugadh an t-Achd so a steach agus e 'g éiridh 's a' fàgail an tighe san robh iad cruinn “gu'n do bhuaileadh clag bàis na h-Eaglaise an uair a ghiùlaineadh a' *Veto* mar Achd.” Dh'aidich an t-Olla *Chalmers* féin gu'm bu mhearachd e (*blunder*), agus chuir e'n ceill gu'm bu chòir dhoibh air tùs ùghdarras na rioghachd fhaotainn dha. A bhàrr air so uile bha gach cùirt lagha am Breatuun air toirt breth gu'n robh an Eaglais air dol fada thar a cumhachd ann a bhi 'dealbh a' *veto* a bha calg dhìreach an aghaidh Achd nach deachaidh a chur air chùl. Ach ged a bha so uile fìor agus soilleir, air ais cha deachaidh luchd-stiùridh na h-Eaglaise chum am mearachd a leasachadh; 's ann a bha iad gu bòsdail, uaibhreach a' cum-

ail a mach nach deachaidh iad thar a' chomais a thug Crìosd mar cheann na h-Eaglais dhoibh, ann a bhi 'dealbh an Achd so; a' di-chuimhneachadh nach d' thug Dia riamb seachad comas do neach a dhol an aghaidh no bhriseadh lagha nach robh a' buntuinn ri teagasg, aoradh, òrduighean, no deadh-chogais. Ged a bha na h-uile a nis lionmhor agus follaiseach a dh'èirich o'n *veto* chuir iad rompa leantuinn ris, ni a chunnacas gu soilleir sa' bhliadhna 1839—còig bliadhna an deigh dha bhi air a thoirt a steach. Anns a' bhliadhna sin chuir an t-Olla *Cook*, diadhair cho urramach 's cho fògh-luimte, fiosrach an eachdraidh Eaglais na h-Alba 's a bha idir anns an Ard-Chomunn f'an comhair cùl a chur ris a' *veto*, agus ghuidh e orra so a dheanamh a 'chum sìth agus saorsa aiseag do'n Eaglais; ach an uair a leigeadh a' chùis gu ràidhe an Ard-Chomuinn cha do ghabhadh suim d'a iarrtas. Le dà chiad 'sa ceithir (204), an aghaidh seachd fich-ead 's a còig deug (155), chuir iad rompa leantuinn ris. O! bu shona do'n Eaglais, agus bu mhaith do'n rioghachd na'm biodh iadsan a bha do bheachd an Olla *Chook* air faotainn na buaidh: bhiodh an Eaglais leis a so air a saoradh o ioma olc, agus a' seachnadh mòran truaighe agus calldaich. Agus ciod e Achd a' *veto* gu'n leanadh iad ris a chum cunnart na h-Eaglaise, agus briseadh lagha air a sgàth? An robh e 'cur ri sochairean a's saorsa sluagh? Cha robh air aon chor. Bha e toirt comas do'n àireamh a bu mhotha do luchd-comunnachaidh a mhàin cùl a chur ri ministear, theagamh a bha fada air thoiseach air an neach d'an d'rinn iad roghainn. Bha iad a' gearradh air falbh breth a's iarrtas an àireamh a bu lugha mu mhinistear, 'n uair a dh'fhaodadh e bhi gu'm b' iad a bu chomasaiche air barail mhaith agus fhior a thabhairt. Cha mhò bha'n *veto* a' coimhead no 'dìon teagasg, aoradh, òrduighean, no meadhonan gràis air bith; agus cia uamhasach dhoibhsan a ràdh a thaobh na muinntir a bha 'cur an aghaidh a' *veto*, gu'n robh iad a' toirt a' chrùn bhàrr ceann Chrìosd, an uair nach robh tighearnas Chrìosd idir ann an ceisd no an cunnart. Cha do phill beannachadh no sìth a chum na h-Eaglaise gus an do chuireadh cùl ris a' *veto* aig an dealachadh, 'n uair a bhriseadh dhi cuing nan daoine a thug gu dragh a's calldach i. A thaobh an lagha a tha nis a' riaghladh na h-Eaglaise faodaidh an sluagh, no luchd-leanmhuinn cur an aghaidh ministear mar o thùs; ach feumaidh iad am fàth gearain na aghaidh a bhi 'réir firinn a's ceartais; agus ma tha 'Chléir a' toirt breth nach 'eil

neach iomchuidh no freagarrach air son sgìreachd diùltar e, agus cha 'u 'eil *Patron*, Morair, Diùc, no Rìgh a chuireas a steach e an aghaidh an toil 'sam breth-san. Chunnacas a's dhearbhadh so uair agus uair, mar an Ile, an Latharna, san Taobh Tuath agus san Ear, agus ma chaidh neach ann an aon àite no'n àit' eile a chur a steach an aghaidh iarrtais agus toil an t-sluaigh rinneadh sin o'n Chléir a bhi 'toirt breth gu'n robh e iomchuidh, 's cha 'n ann air iarrtas, no o ùmhlaich do *Phatron* sam bith mar a tha luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Saoire gu tric 's gu faoin ag aithris. Cha mhòr àitean anns nach faigh sluagh an guidhe o *Phatron*, ma tha iad aon-sgeulach 'n an iarrtas a thaobh ministear. Le so, air bunait is fearr, is farsuinge, agus is firinniche na 'veto, tha sochairean agus saorsa sluagh Eaglais na h-Alba air an stéidheachadh; faiceamaid air an aobhar sin gu'n cuir sinn meas air ar sochairean.

ACHD NAN EAGLAISEAN.

Anns a' bhliadhna san tugadh a mach Achd a' *Veto* rinneadh an t-Achd so tha nis air ainmeachadh tre an d' thugadh uile chomas agus shochairean ministearan Sgìreachd dhoibhsan do nach buineadh e gu dlìgheach. Ma bha e na ni maith agus feumail cumhachd ministearan sgìreachd a thoirt dhoibhsan aig nach robh e gu dlìgheach, cha bu chòir so a bhi air a dheanamh le bhi 'briseadh lagh na rioghachd no le bhi 'toirt a steach lagh nuadh o'n cumhachd fein. Tre Achd Ban-rìgh Anna, 1707, bha làn chomas aca na sgìreachdan farsuing a roinn, agus sgìreachdan nuadh a chur suas; agus air a h-uile sochair a thoirt d'am ministearan a bhuineadh do mhinistearan sgìreachd. A ris mar robh Achd 1707, nam beachd, freagarrach bu chòir dhoibh a leasachadh, no aiharrachadh le cead na rioghachd mar aon ann an cùmhnant riu; ni chaidh a dheanamh le Eaglais na h-Alba, an déigh dhoibhsan a' fàgail. So cha d' rinn iad. Gun chead no comhairle na rioghachd, agus calg dhìreach an aghaidh iarrtas agus seòladh an lagha sin a bha san àm mu'n chùis, thug iad a steach Achd nan Eaglaisean tre an d' thugadh sochairean agus ùghdarras ministearan sgìreachd dhoibhsan aig nach robh, gu laghail, sgìreachdan idir. Leis na

ministearan so bhi air an toirt a steach gu bhi 'suidhe 's a' toirt breth ann an cùirtean na h-Eaglais bha iad a' deanamh nan cùirtean sin mi-laghail, 's a' fàgail am breth gun éifeachd. Ma bha neach air fheuchainn, a's air a dhìteadh leotha dh' fhaodadh e dùlan a thoirt d'am breth, a thaobh 's gu'n robh ministearan an sin nan suidhe mar bhreitheamhna gun chòir laghail. Coma ciod cho dearbhtha 's a dh' fhaodadh cionta neach a bhi cha ruigeadh e leas laidhe fo bhreth cùirt Cléir sam bith, mar robh i air a deanamh suas gu laghail, agus nach ceart an ni gu'm faigheadh an ciontach is mò na h-uile cothrom, agus nach urrainn e bhi air a dhìteadh ach ann an cùrsa 's an gnàthachadh laghail. Ghiùlaineadh agus rinneadh 'na reachd san Eaglais an lagh so a dh'ainmicheadh le seachd fichead 'sa trì deug (153) an aghaidh coig fichead sa' trì (103); ach mar a' *Veto* fhuaradh a's dhearbhadh e bhi na ni mi-laghail agus an taobh a muigh do chumhachd na Cléir a dhealbh no a leantuinn, gu sònraichte am feadh 's am fad 'sa bha lagh eile (1707) mu'n chùis cheudna san Eaglais gun a bhi air a chur air chùl; agus mar a dh'éirich dragh o'n *veto*, a thaobh suidheachadh mhinistearan, mar sin thàinig iomadh truaighe an lorg Achd nan Eaglaisean a thaobh dìteadh agus tilgeadh mhinistearan, mar a bheir sinn fa'near a nis ann an cùis no dhà.

CAMBUSNETHAN—LIVINGSTON.

Chaidh casaid dhìtidh (*Libel*) air son mèirle a tharruing a mach an aghaidh *Livingston*, ministear an àite so ann an *Presbytery* Hamilton, an Seanadh Ghlascho. Fhuaradh ciontach leis a' Chléir e do'n ni a chuireadh as a leith, agus thug iad breth a thilgeadh á dreuchd na ministrealachd; ach an déigh dhasan laidhe fo'n bhreth sin ré seal chomhairlicheadh dha dol do Dhunéideann—ni a rinn e, agus dh'iarr e barrantas toirmisg a chum a' Chléir a bhacadh o bhi 'toirt a thigh 'sa bheathachadh uaithe. B'e cùis thagraidh *Livingston*, ann a bhi 'g iarraidh dìon an lagha nach robh a' chùirt leis an d' fhuaradh ciontach 's leis an do thilgeadh e, laghail; do bhrìgh gu'n robh i air a deanamh suas ann an tomhas do mhuinntir aig nach robh còir suidhe mar bhreitheamhna. Bha na Morairean san toiseach a' diùltadh éisdeachd do

Livingston do bhrìgh gu'n do laidh e cho fada fo bhinn na Cléir ; ach 's e rinn iad mu dheireadh bacadh a chur air na cùisean, gus am biodh iad air faicinn an robh gearan *Livingston* a réir firinn. Ach 'se thuirt an t-Olla *Cunningham* a thaobh breth reusanta nam Morairean, nach b' urrainn iad na b' fhearr a dheanamh na shaltairt fo'n cosaibh ; agus amhuil sin rinn iad. Gidheadh thug *Livingston* dùlan doibh, agus lean e r'a àite 's r'a bheathachadh neo-air-thaing ; agus cha do chaill e iad gus an do shaoradh cùirtean na h-Eaglais o na ministearan sin nach robh nam buill dhiubh gu dligheach. 'Nuair a rinneadh mar a dh' ainmich sinn leis na Morairean thogadh an sin an glaoth gu'n robh an lagh a' coimhead agus a' dion mhèirleach 's luchd mi-bheus, 'n uair a b'i an fhirinn gur h-iaid féin, le bhi 'briseadh an lagha 'bu choireach ri *Livingston* bhi steach aon latha n'a b' fhaide na bu chòir dha. Bha na Morairean a' toirt fa'near gu'n robh gach neach a' faotainn ceartais aig meud a's olcas a bheus. Ciod air bith cho ciontach 'sa bha *Livingston* bha 'cheart chòir aige ann a bhi cur an aghaidh breth a' mhòid spioradail, do bhrìgh gu'n robh iadsan aig nach robh còir a' suidhe ann agus nam buill dheth 's a toirt breth ann, 'sa tha aig a' chiontach as motha diùltadh as dùlan a thoirt do bhreth 's do bhinn an neach sin a chuireas e féin suas mar Shiorram no mar bhreith-eamh, agus sin o thoil féin, gu h-an-dligheach. Bitheadh neach air bith air agairt, no air a dheuchainn air son cionta, 's tha làn chomas aige duine air bith a chur o shuidhe air an *Jury*, ma bha reusan no aoblar seasmhach aige na 'aghaidh. Tuilleadh na so cha d'rinn *Livingston*. Ghabh e fàth air a' chùirt a dheuch e bhi mi-laghail, air son e féin a choimhead o challdach. "Tha'n lagh maith mu ghnàthaichear gu laghail e," agus tha e ceadaichte do'n neach is miosa e féin a dhìon, ma ghabhas sin deanamh. Is iad a' Chléir féin a bha r'an coireachadh air son Achd nan Eaglaisean a dheanamh, tre an do rinneadh cùirtean mi-laghail. Ach aon uair 's gu'n robh cùirtean na h-Eaglais air an leasachadh 's a' gluasad gu laghail thilgeadh an duine so a mach mar mhinistear ; agus sin, cuimhniceamaid, air son an aon chùis dhìtidh. A rìs ma bha cùirtean na h-Eaglais air an deanamh suas do fhior mhinsitearan sgìreachd bha'm breth sam binn a' seasamh a thaobh dìtidh, tilgeadh a's cur a mach mhinistearan gun chomas i bhi air a cur a thaoibh. Ann an Ceanntìre chaidh ministear a thilgeadh air son misg a's mi-bheus. Ged a rachadh an duine sin gu Ard chùirt nam

Morairan cha b' urrainn da reusan no aobhar a thoirt mar a thug *Livingston*, gu'n robh a' chùirt a dhìt no thilg e air a deanamh suas do mhinistearan aig nach robh còir suidhe mar bhreitheamhna; mar sin sheasadh breth na Cléir na aghaidh. Tha gach uile chomas a's ùghdarras a bha riamh aig an Eaglais gun chaochladh fathast. Tha làn chomas aice misgearan agus luchd mi-bheus a dhèidh 'sa chur a mach, ni nach ruig sinn a leas a dhearbhadh; oir mo thruaighe! dh'fhiosraich ioma neach cumhachd smachdachaidh na h-Eaglais, agus na breth a tha cùirtean a' toirt a mach; cha'n 'eil cumhachd am Breatunn an taobh a muigh do'n Eaglais a chuireas a thaoibh i.

STRANRAER—WILSON.

Bha nis gu leòir do dhragh 's do chosdas air làimh luchd-riaghalaidh na h-Eaglaise; ach cha d'fhoghaiun iad gun tuilleadh a thoirt orra féin. Thug an duine so tha nis air ainmeachadh, ministear *Stranraer*, mòran dragha dhoibh. Dh'iarr cuid do luchd-sgìreachd an duine so, a bha neo-thoilichte le 'shearmonachadh, air fear-cuideachaidh fhaotainn; ach do bhrìgh nach robh esan a' faicinn so freagarrach no feumail dhiùlt e an iarrtas; ach cha luaithe rinn e so na chasaid iadsan e ris a' *Phresbytery*, mar dhuine a thàinig fo fhiachan trom tre ana-caitheamh a's fhoill, agus dh'iarr a' *Phresbytery* orra casaid dhìtidh (*Libel*) a tharruing a mach 'na aghaidh. So rinn a' Chléir, ged a bha iad fiosrach gu'n robh an duine saor o fhoill, 's air còrdadh laghail a dheanamh r'a luchd-feichnibh. Ach cha bu leòir so am beachd na Cléire—chuir iad rompa 'thilgeadh. An sin thog *Wilson* a ghearan gu Cùirt nam Morairean, agus dh'iarr e dlòn an lagha; gu sònruichte air son an aobhair so, maille ri reusanaibh eile 'chuir e'n céill:—Gu'n robh ministearan 'nan suidhe mar bhreitheamhna do nach buineadh a' chòir sin gu laghail. Cha luaithe thàinig e gu cluasan Ard-Chomunn na h-Eaglaise gu'n robh *Wilson* air dol gu lagh na lionadh iad le corruich, agus shumanaicheadh esan air ball 'n am fianuis gu freagairt air son a dheanadais. Thaisbein *Wilson* e féin 's a' chùirt, agus thagair e a chòir a réir lagh Dhé 's lagh na tìre a chum e fein a dhòn. Ach an ni nach do mheas Pòl na pheacadh, b'e sin 'na chùis a thogail gu Cesar, bha 'na

chionta mhòr ann a' *Wilson*. Cha robh tuilleadh air ach thilgeadh gun dàil as a' mhinistrealachd e, agus cho fada 's a bha 'nan comas-san rinn iad na h-uile nithe chum 'fhàgail gun eaglais, gun bheathachadh air bith air a shon fein no air son a theaghlaich. Thugadh uaithe a chliù 'sa chuid; agus thilgeadh air iochd an t-saoghail an duine so nach "b'urrainn ruamhar a dheanamh, 'sleis am bu nàr déire iarraidh." Agus cuimhnicheamaid nach b'ann air son aon oile a rinneadh leis, no a fhuaradh ann a bha e air fhiosrachadh le smachdachadh trom na h-Eaglaise; ach *air son e dhol gu lagh!* B'i so a' chionta mhòr 'n an sùilean-san, ged nach 'eil o mar sin a réir nan Sgrìobtuirean. 'Nan gluasad a thaobh an duine so, ciamar a bha 'n lagh rioghail air a choimhead? Cha robh e air a choimhead idir. Cha robh seirce no gràdh bràithreil 'n an gnìomh. Cha b'e iochd agus truacantas a thaisbein iad do'n duine thruagh agus bhoichd, ach ainneart cruaidh agus ro mhòr. Is i mo bharail, 's cha chlaon i, gu'n robh an deanadas neo Sgrìobtuireal, a bhàrr air a bhi mi-laghail. Nach sinne bu chòir a bhi taingeil do Dhia air son a bhi 'g ar coimhead 's 'g ar dìon le lagh na tìre o fhòirneart dhaoine, agus o an-tighearnas spioradail. Cò smuainicheas mu ghluasad na h-Eaglais sna h-àmanna sin nach abair gu'm bu mhithich do'n an-tighearnas tighinn gu crìch? Rinneadh le an Achd fein cuid do chùirtean na h-Eaglais mi-laghail; agus an smuainicheamaid gu'm biodh do dh-aghaidh 's do dhànadas aig a' mhuinntir a bu choir-each ris a so, a ràdh 'n an gearan ris a' Bhan-rìgh 's ris a' Phàrlamaid, gu'n robh an seirbhisich, breitheamhnan agus Morairean uasal agus urramach na tìre, a' fiaradh ceartais agus a' dìon luchd-misg a's mi-bheus, ni nach b'fhior; oir b'e an deanadas 's an Achd fein dìon a bu mhò 'bha aig luchd droch-bheairt.

BORTHWICK—WRIGHT.

Rinneadh an t-àite so ainmeil ann an eachdraidh nan amannan sin, Bha ministear na sgìreachd a dh'ainmich sinn (*Wright*), duine measail agus fòghluimte, a sgrìobh 's a chuir a mach leabhraichean cràbhaidh mar iadsan a tha air an ainmeachadh;—"An Iobart Mhaduinn agus Fheasgair,"

agus “An Teampull beò,”—leabhraichean a bha chum teagasg a’s comh-fhurtachd do mhòran. Bha an duine so air a chomharrachadh a mach mar aon diubhsan a bha ’togonal an guth an aghaidh na h-eucoir ’s na mi-riaghailt a rinneadh san Eaglais, agus bha e air fhuathachadh air an aobhar sin le buidheann na ceannaire san Eaglais. Chuir iad rompa esan a smachdachadh agus leasan a thoirt do chàch. Le so dh’iarradh cùis-dhìtidh na aghaidh, agus an uair nach b’ urrainn iad aobhar eile fhaotainn chuir iad as a leth gu’n robh teagasg mearachdach na leabhraichean. Nis is ro-iongantach, ma bha so fìor, nach d’ fhuaradh a mach e mar aobhar dìtidh fada roimh ’n àm sin. Còrr a’s fichead bliadhna bha na leabhraichean sin fa chomhair an t-saoghail agus na h-Eaglais, agus cha chualas mu aon mhearachd a bhi anna. Ach b’e am mearachd a bu mhò ’n an sùilibh-san d’an robh e ciontach e bhi eadar-dhealaichte ann am beachd uatha fein a thaobh cùisean na h-Eaglaise. Is e so, tha mise ’creidsinn, a choisinn dha an smachdachadh, agus cha b’e aon mhearachd a fhuaradh ’na leabhraichean. Agus a ris, ma bha *Wright*, ’n am beachd-san, a’ fìoradh na fìrinn b’e an ni bu lugha bhuineadh do cheartas, cothrom a’s comas a thoirt dha air seadh nam briathran a ghuàthaich e a chur an ceill; ach so cha d’ thugadh dha, ’s cha mhò thugadh tiom no àite dha air son aithreachais. Tha Pòl a’ toirt àithne do Thìtus, “An duine tha na shaobh-chreidmheach an deigh na ceud agus na dara comhairle diùlt;” ach do’n àithne Sgrìobtuireil so bha iadsan easumhal. Cha’n fhiosrach mi gu’n d’thug iad comhairle no cothrom do’n mhinistear so gu bhi ’g aideachadh no ’tréigsinn an ni sin a bha na mh arachd ’n an sùilibh-san. Fhuaradh ciontach leòsan e—dhìteadh agus thilgeadh e ann an ainm, ’s mar le h-ùghdarras na h-Eaglais! Gu cinnteach b’ an-ìochdmhor truacantas nan daoine so!

Bho na nithean a chuireadh sìos tha sinn a’ faicinn na h-Eaglais an tùs na comh-strì ag iarraidh dìon an lagha, a nis na deireadh tha iad a’ cur na aghaidh, ’s ’g an àrdachadh fein os ceann gach cumhachd a’s ùghdarras, le bhi ’caochladh ’s a’ briseadh lagh na tìre ’s na h-Eaglaise, agus a’ dealbh, ’s a’ leantuinn laghannan ùra; agus an uair a bha ’n t-Uachdaran le a sheirbhisich, na Morairean, aig iarraidh an aimhreit ’s an t-àr-amach so a thoirmeasg ’s a chosg, an sin thog iad an glaoth gu’n robh e ’toirt a’ chrùn bhàrr ceann Chrìosd—ni nach robh fìor ann an seadh air bith; oir ciod

a dh'aom an t-Uachdaran gu bhi 'gabhail gnothaich riu? Nach b'è iadsan a bhi 'leantuinn ris na h-Achdan mi-laghail a rinneadh leo—eadhon Achd a' *veto* agus Achd nan Eaglaisean. Air a cheann so their sinn, ma ghabh an Eaglais ri laghannan na *patronage* agus ri lagh suidheachadh sgir-eachdan o thùs, agus ma dh'aontaich an Eaglais, 's ma dh'oibrich i fo na laghannan sin—seadh, ma thàinig na ministearan sin fein a thàinig a mach fo bhòid 's fo ghealladh a bhi umhal dhoibh, nach bu cheart 's nach bu reusanta an ni, an àite bhi 'cur suas Achdan ùra o'n cumhachd fein, an iarrtas a chur suas ris an Uachdaran shaoghalta air son nan laghannan a bha mu'n chùis atharrachadh no a leasachadh; ach an àite sin a dheanamh 's ann a chuir iad an laghannan agus an reachdan fein os ceann lagh a's reachdan na tìre. An cumhachd ceudna bha 'm Pàpa 'g agairt a bhi aige chum laghannan agus reachdan a chaochladh mar a b'àill leis, 's an uair a b'àill leis. Ach r'a uachdranachd bhréige chuireadh cùl aig àm an Ath-leasachaidh, agus an e gu'n robh an uachdranachd cheudna, an ainm Eaglais Ath-leasaichte, a rithis as ùr ri bhi air a ceadachadh, 's ri bhi air a cur suas san rioghachd.

A réir cùmhnanta seasmhach na tìre cha'n 'eil cumhachd aig an Eaglais no aig an rioghachd na laghannan a rinneadh 's a ghabhadh eatorra a chaochladh, no chur air chùl, gu'n aithne 's aontachadh aon a chéile. Chunnaic sinn an tùs eachdraidh na h-Eaglaise mar a bha na Rìghrean Stiùbhartach a' briseadh a' chùmhnaint so 's ag iarraidh an toil fein a chur suas mar riaghailt aoraidh a's òrduighean, 's tha fios againn cia mòr an t-olc a thainig an lorg so, 's cia mòr a' gheur-leanmhuinn a rinneadh air an Eaglais. Ma bha an t-Uachdaran saoghalta sna na h-àmannan sin a' briseadh cùmhnaint tha sinn a' faicinn a nis 'nar latha fein luchd iùil na h-Eaglais ciontach do'n nì cheudna le bhi 'g iarraidh, gun chead gun chomhairle an uachdarain shaoghalta, laghannan a's reachdan a leantuinn no threigsinn, a dheanamh, a choimhead, no a bhriseadh, mar a bha iad a' faicinn iomchuidh, gun a bhi a' freagairt do neach air bith: ach so uachdranachd nach 'eil a reir an Sgrìoptuir no réir beachdan Aithrichean a' Chreidimh Ath-leasaichte, mar a chi sinn o'n a leanas.

BEACHDAN SGRIOBTUIREAL MU DHREUCHD A'S DHLEASNAS- AIBH AN UACHDARAIN SHAOGHALTA.

Mu'n téid mi air m'aghaidh a chum na beachdan so a chur an céill bheir mi luaidh air saobh-bharailean ministear-an a's sluagh na h-Eaglaise Saoire, a bha aca am feadh a bha iad san Eaglais, 'sa tha iad a' leantuinn fathast. An toiseach a thaobh cùmhnant bha iad a' cumail a mach gu'm faodadh iadsan deanamh mar a b'àill leo—leantuinn rithe no a cur air chùl. Nis ma tha iadsan no'n t-Uachdaran saoghalta aig saorsa an Eaglais atharrachadh 'nnair a chithear iomchuidh e le aon no aon eile dhiubh, ciod am feum no 'bbuannachd dhuinn gach rìgh 's ban-rìgh, an uair a tha iad a' teachd a chum na caithir-rioghail, a bhi toirt bòid a's gealladh gu'n gleidh iad an Eaglais o *atharrachadh* ; no ma 's e 's gu'm faodar reachdan nuadh a bhi air an deanamh gach bliadhna, ciod a chinnte 'th'againn gu'm buanaich an Eaglais 'na seasmachd? A rìs, faiceamaid eadar-dhealachadh an deanadais ann an cùrsa na comh-strì. Thòisich iad le bhi 'g iarraidh *patronage* a choimhead—chriochnaich iad le bhi 'gùidhe e bhi air a chur a thaoibh. Thòisich iad le bhi 'cumail a mach gur h-iad sochairean a's saorsa an t-sluaigh a bha iad ag iarraidh a dhìon—chriochnaich iad ann a bha cur suas an ùghdarras féin mar Chléir os ceann gach ùghdarras dlìgheach eile san rioghachd. Thòisich iad ann a bhi 'g aideachadh ùgdarras an Uachdarain shaoghalta—chriochnaich iad ann a bhi 'g àicheadh dha cumhachd air bith, no ùghdarras, ann an tigh Dhé, ag iarraidh ùghdarras a dheanamh dhoibh fein, chum a bhi 'giulan a mach am breth, ni is e Pàpanachd. Ach co uaithe dh'eirich na beachdan mearachdach so? Is ann o uabhar 's o àrdan spioradail—o bhi 'g am meas fein mar dhream aig an robh inntinn Chrìosd, agus mar so neo-thuiteamach, neo-mhearachdach ann am breth, agus mar an ceudna neo-cheannsaichte ; 's e sin gun a bhi 'freagradh mar Eaglais do chumhachd air bith, ach do Dhia a mhàin ; agus so bha iad a' co-dhunadh a chionn gu'm bheil Chrìosd a' gealltuinn a bhi le 'Eaglais gu deireadh an t-saoghail. Tha Chrìosd a' gealltuinn so gu deimhinn, ach 's ann le creidmheach a mhàin. Is iadsan an Eaglais. Cha'n 'eil e 'gealltuinn a bhi anns gach comhairle, no gur h-iad sin a chomhairlean-san a tha iad, mar Eaglais, a' toirt a mach. Ciod a thug an Eaglais Phàpanach gus an inbhe 's gus an àirde eagalach

air an d' ràinig i ann an aingidbeachd 's an an-tighearnas, ach a bhi 'eumail a mach gu'n robh inntinn Chrìosd aice ; agus le so gu'n robh i neo-mhearachdach agus neo-thuiteamach ann am breth ? Agus ged is fhada a ghabh an Eaglais Shaor o Phàpa 's o phàpanachd gidheadh 's iad na prionnsapalan ceudua thug dhi a bhi ann ; oir 's ann air ghaol a h-ùghdarras fein a chur os ceann gach ùghdarras eile a thréig iad Eaglais na h-Alba. Ach iarramaid a chum an lagh agus a chum na fianuis,—seallamaid ri barailean Chalbhin, Nocs, Mhelbhil,—Aithrichean a' Chreidimh Ath-leasaichte, agus prìomh dhaoine Eaglais na h-Alba, a's chi sinn nach 'eil prionnsapalan na h-Eaglaise Saoire a' còrdadh riutha sin ; no fìor no Sgrìobturail, gu sònruichte a thaobh an Uachdarain shaoghalta. Cìod a tha na Sgrìobtuirean ag ràdh ? Tha sinn a' leughadh gu'n d' thug Maois, fear-tabhairt lagha agus uachdaran Chloinn Israeil, àithne agus seòladh do Aaron, a bhràthair a bu shine, mu aoradh, òrduighean, agus seirbheis tighe Dhe. Tha Daibhidh mar an ceudna gu tric a' toirt àithne do na Leibhithich mu na nithean ceudna, mar so a' gabhail gnothaich ri nithe spioradail. Bha esan a' coimhead agus a' dìon fìor eagal agus cràbhadh Dhe san tìr ; agus air son a bhi 'deanamh so tha esan agus na rìghrean a tha 'leantuinne cheumannan Iosiah, Iehosaphait, agus Hesechia air an cliùthachadh le Dia. Bha 'n àite 's an dleasnasaibh fein fa leth aig na h-uachdarain agus aig na Leibhithich. An ni bhuineadh do na Leibhithich cha robh an t-Uachdaran saoghalta r'a laimhseachadh, agus an uair a ghabh Udsiah air fein tuis a losgadh, ni a bhuineadh do na Leibhithich a mhàin, las fearg 'an Tighearna na aghaidh, agus bhuaileadh le luibhre e ann am breitheanas. Do mhinistearan nan Eaglaisean fo 'n Tiomnadh Nuadh buinidh searmonachadh an fhocail, frithealadh Shacramaidean, agus òrduighean. Anns na nithean so tha iad eadar-dhealaichte o'n Uachdaran shaoghalta. Ris na ministearan dh' earbadh mar an ceudna iuchraichean gràis Dé, gu bhi fosgladh rioghachd nan gràs do 'n aithreachan 's do 'n iompachan, 's 'ga druideadh air muinntir neo-aithreachail agus easumhal. An cumhadh so ann an nithe spioradail tha air a choimhead gun mhùthadh do Eaglais na h-Alba. Cha d' rinn agus cha mhò dh'iarr an t-Uachdaran saoghalta, a' Bhan-rìgh, a' Phàrlamaid, no breitheamhna na tìre atharrachadh air bith a dheanamh air an Eaglais ; an àite sin bha iad 'ga thoirmeasg,—ni a tha 's a bha a réir Leabhar Aidmheil a'

Chreidimh, is riaghailt stiùraidh dhuinn anns gach nì. A réir Leabhar Aidmheil a' Chreidimh tha aig an Uachdaran shaoghalta r'a thoirt fa'near gu'm bheil aonachd agus sìth air an coimhead san Eaglais, agus gu'm bheil gach gnè aoraidh agus òrdugh diadhaidh a dh'òrduich Dia 'na fhocal air an coimhead 's air an gleidheadh fìor-ghlan agus iomlan, agus gach uile thoibheum agus shaobh-chreidimh air an cosg, agus uile òrduighean Dhé gu h-iomchuidh air an suidheachadh, air am frithealadh agus air an toirt fa'near.— (Leabhar Aidmheil a' Chreidimh, Caib. xxiii.) A nis tha an Eaglais Shaor air tréigsinn cuid do'n aidmheil so le bhi 'diùltadh do'n Uachdaran shaoghalta an t-ùghdarras sin a bhuineas dha gu Sgriobturail agus gu dligheach.

CALBHIN.

Ciod a tha Calbhin ag ràdh? Tha 'n diadhair so, duine cho teoma, fòghluimte 's a bha riamh san Eaglais Ath-leas-aichte, a' labhairt mar so. “Cha'n 'eil mi a' ceadachadh do dhaoine laghannan a dheanamh a thaobh cràbhaidh agus aoradh Dhé, ged a tha mi a' moladh uachdranachd shiobhalta no shaoghalta ann a bhi 'dìon agus a' coimhead aoradh a's teagasg Dhé, agus a' suidheachadh na h-Eaglais anns na nithean sin.

IAIN NOCS.

A rìs tha Iain Nocs, 'na leabhar a sgrìobh e chum uachdarain agus iochdarain na h-Alba, sa' bhliadhna 1558, ag ràdh gu'm bheil e laghail agus ceadichte do luchd-teagaisg 's do shearmonaichibh Iosa Crìosd an cùis a thogail o bhreth 's o bhinn na h-Eaglais fhaicsinnich a chum an Uachdarain shaoghalta, a tha fo fhiachaibh éisdeachd a thoirt dhoibh agus an dìon o ana-cothrom 's o fhòirneart.” Cia mòr an t-eadar-dhealachadh a tha eadar teagasg agus prionnsapalan Iain Nocs agus teagasg a's prionnsapalan na h-Eaglaise Saoire, a bha 's a tha 'ga mbeas mar a' chionta is motha neach a dhol a dh'iarraidh dìon an Uachdarain shaoghalta; agus thilgeadh leo daoine as an àite 's as an dreuchd air son an ni sin a rinn Pòl, 's a tha Iain Nocs a' cliùthachadh mar

ni Sgrìobturail agus ceadaichte. Cluinneamaid an duine ainmeil so ni's fhaide mu'n chùis :—" Buinidh ath-leasachadh agus riaghladh creidimh do'n Uachdaran shaoghalta, a réir òrduigh Dhé ; oir mar a bha Aaron agus a mhic umhal do Mhaois, agus mur do rinn iad ni sam bith a bhuineadh do sheirbhis tighe Dhé gun àithne-san, cò aig am bheil do dhànadas no dh'aghaidh a ràdh nach buin ni sam bith do nithibh a' chreidimh do'n Uachdaran. Cò e a dh'fhaodas a ràdh gu bheil na cumhachdan sìobhalta air fàs cho suarach, mi-naomha 's nach còir dhoibh gnothach air bith a ghabhail ri nithibh spioradail ? "Ach bha 'n Eaglais Phàpanach, ann an làithibh Iain Nocs a' cumail an ni so a mach. An aidmheil cheudna tha 'n Eaglais Shaor a' deanamh 's air tabhairt ! Gu cinnteach cha 'n 'eil ni nuadh fo'n ghréin Tha guth a's fìnnis Iain Nocs an diugh cho feumail an aghaidh mearachdan a's saobh-chreidimh 's a bha iad an tùs a' Chreidimh Ath-leasaichte.

MELBHIL.

Tha 'n diadhair urramach so a bha ann an tùs a' Chreidimh Ath-leasaichte an Albainn a dh'aon bharail ri Iain Nocs mu chumhachd a's ùghdarras an Uachdarain shaoghalta, ag ràdh :—" Ann an uachdaranachd na h-Eaglaise tha àite féin aig an rìgh ann a bhi 'riaghladh 's a' toirt fa'near gu'm bheil ministearan a's foirbhich a' deanamh an dleasnais. Cha 'n 'eil sinne ag àicheadh (deir esan) gu'm bheile ceadaichte do neach sam bith air am bheil luchd-iùil agus uachdarain na h-Eaglais a' deanamh eucoir no fòirneart ceartas iarraidh agus agairt o'n Uachdaran shaoghalta, d'an dleasnas rannsachadh agus fhaicinn an d'rinneadh eucoir air, no an d'fhuair e ceartas, a réir an riaghailtean féin agus a réir focal Dhé." Tha sinn a nis air faicinn cho eadar-dhealaichte 'sa tha beachdan a's prionnsapalan na h-Eaglaise Saoire o bheachdan an Sgrìobtuir — o bheachdan Chalbhin, Nocs, Mhelbhil agus Aithrichean a' Cheud Ath-leasachaidh o'n chreidimh Phàpanach, Thugamaid fa'near a nis ciod iad beachdan Aithrichean an Dara Ath-leasachaidh o'n Chreidimh Easpuigeach, 's o an-tighearnas an Uachdarain shaoghalta.

HENDERSON.

Tha'n duine fòghluimte, urramach so, a bha 'na Fhear-cathrach (*Moderator*) do Ard-Chomunn na h-Eaglais sa' bhliadhna 1638, an Comunn sin leis an do chuireadh, 'an ainm na h-Eaglais 's na rioghachd, an Creidimh Easpuig-each air chùl, ag ràdh :—

“1 Tha aig an Uachdaran shaoghalta ùghdarras thairis air luchd-dreuchd na h-Eaglais mar an ceudna.

“2 'S e 'dhleasnas a bhi 'dìon a' Chreidimh, agus a bhi mar so a' coimhead Ceud Chlàr lagh Dhé.

“3 'S e 'dhleasnas a bhi, le 'ùghdarras, a' daingneachadh 's a' neartachadh na h-Eaglais 'na reachdan 's na h-òrduigh-ean,

“4 Aig an Ard Uachdaran tha cumbachd cronachaidh agus smachdachaidh; agus 's e 'dhleasnas a bhi' faicinn gu'm bheil luchd-dreuchd eaglais a' deanamh nan nithean a tha fiachaichte orra, agus a tha ceart dhoibh a dheanamh.

“5 Tha cumbachd aig an Uachdaran a chum luchd-dreuchd eaglais a thoirmeasg agus a chumail o bhi 'deanamh nithe neo-iomchuidh d'an inbhe agus d'an dreuchd.

“6 Tha comas aige Seanadh agus Ard-Chomunn eaglais a ghairm agus a bhi a làthair anna.”

Nach soilleir na briathran so, agus nach 'eil e dearbhta nach iad barailean sgriobturail *Henderson* a th'aig an Eaglais Shaoir.

 GILLESPIE AGUS RUTHERFORD.

Tha na daoine ainmeil so mar an ceudna a dh'aon bheachd ri *Henderson*, a thaobh dreuchd a's dleasasaibh an Uachd-arain shaoghalta. Deir *Rutherford*, “Cha'n 'eil an rìgh 'na sheirbhiseach a mhàin san Eaglais, ach tha cumbachd rioghail aige innte mar an ceudna. Tha aige r'a fhaicinn gu'm bheil aran na cloinne fallain agus am bainne mar an ceudna a chum beathachaidh corp Chrìosd, is e 'Eaglais.” Uaithe so tha sinn a' faicinn nach 'eil an t-ùghdarras 'san uachdaranachd spioradail a tha 'n Eaglais Shaoir a' tagradh anns a' Chòir Iarrtas (*Claim of Rights*) agus anns a' *Phrotest* a réir nan Sgriobtuirean, Leabhar Aidmheil a' Chreidimh,

no a réir barailean Aithrichean a' Cheud agus an Dara Ath-leasachaidh. Cha 'n 'eil stéidh ann am firinn air son an cumhachd neo-mhearachdach agus 'neo-thuiteamach a tha iad ag agairt a bhi aca. Na'n biodh so fìor dh'fhaodadh a' mhuinntir is motha ùghdarras san Eaglais caochladh lagh-annan agus òrduighean a thoirt a steach, cha 'n e mhàin an aghaidh gach riaghailt mhaith san tìr, ach an deanadas fhìreanachadh le ràdh, gu'n robh ùghdarras Chrìosd aca. Cìod a thug an Eaglais Roinmheach gu bhi 'na sionagog do Shàtan ach le bhi 'glacadh dhi féin cumhachd a's tighearnas neo-chrìochnach. Agus cò tha 'creidsinn ann an ceilg a' chridhe nach fhaic gu'n rachadh Eaglais air bith eile am mearachd mar chaidh ise na'm biodh an cumhachd ceudna air a cheadachadh, no air a' chreidsinn a bhi aice.

Tha mearachd eile nach beag ag éiridh agus a' leantuinne nam prionnsapalan ceudna; 's e sin a bhi 'saoilsinn ma tha am breth buailteach gu bhi air a thoirmeasg, no air a chur air chùl le cumhachd air bith an taobh a mach dhi féin nach comasach dhoibh saorsa spioradail a shealbhachadh; ach am fìor so? Cha 'n fìor. Cha 'n 'eil saorsa spioradail anama an earbsa no an crochadh ri staid, inbhe, no uachdranachd air bith. Cha 'n 'eil iad sin a' deanamh mùthadh air staid an anama, thaobh slàinte, ni's mò na tha breth, dùchas, no tighearnas,—ni tha air a theagasg gu soilleir sna Sgrìobturean:—"Cha 'n 'eil Iudhach no Greugach, cha 'n 'eil saor no daor, cha 'n 'eil fìrionn no bainionn ann: oir is aon sibh uile ann an Iosa Chrìosd."—Gal. iii. 28. An fhirinn cheudna tha air a cur an céill an Litir Phòil a chum nan Colosianach, iii. 11. 'S e lagh spiorad na beatha ann an Iosa Chrìosd a mhàin a shaoras o lagh a' pheacaidh agus a' bhàis; agus iadsan a tha mar so air an saoradh tha iad air an tabhairt as gach cinneach, fìne agus tighearnas a tha fo'n ghréin. Faodaidh sinn a cho-dhunadh air a' cheann so, gur maith do ar tìr, 's gur maith e thaobh ar sochairean 's ar saorsa, gu'n do dhiùltadh glaoth a's iarrtas na h-Eaglaise Saoire, agus gu'n do thoirmisgeadh 's gu'n do chuireadh cosg air an uachdranachd 's air an an-tighearnas san Eaglais.

Is ro chinnteach nam biodh Aithrichean a' Chreidimh Ath-leasaichte a' cumail a mach, 's ag iarraidh nam beachdan ceudna bhi air an aideachadh no air am fulang nach deachaidh Eaglais na h-Alba a shuidheachadh, agus nach tigeadh an t-Uachdaran saoghalta fo chùmhnannt a coimhead agus a dìon: gu sònruichte 'n uair a bha e air a dhruid-

eadh a mach o gach cumhachd a's àghdarras san Eaglais, a réir beachdan na h-Eaglaise Saoire :—seadh, air a mheas mar neach mi-naomha agus neo-ghlan, an uair is e seirbhis-each Dhé air son maith e. Cha'n i comhairle an Abstoil a ghabh no lean a' chuideachd so a thaobh nithe nach 'eil a chum slàinte. “Biodh gach anam umhal do na h-àrd chumhachdaibh. Oir cha'n 'eil cumhachd ann ach o Dhia : agus na cumhachdan a ta ann, is ann le Dia a dh'òrduich-eadh iad. Air an aobhar sin ge b'e a chuireas an aghaidh a chumhachd tha e cur an aghaidh òrduigh Dhé : agus iad-san a chuireas 'na aghaidh, gheibh iad breitheanas dhoibh féin. . . . Uime sin is éigin a bhi umhal, ni h-ann a mhàin air son feirge, ach mar an ceudna air son coguis.”—Rom. xiii. 1—5.

Bho'n Bhiobull, agus o bharailean Aithrichean a' Cheud agus an Dara Ath-leasachaidh, a chuireadh a nis a sios, tha sinn a' fòghlum gu bheil an Eaglais Shaor air cùl-sleamhnachadh—air tréigsinn a' bhonn-steidhe sin air am bheil Eaglais na h-Alba air a suidheachadh a thaobh dreuchd agus dleasnasaibh an Uachdarain shaoghalta ; agus cha'n aithne dhomh comunn air bith ach iad féin 's an Eaglais Phàpanach aig am bheil na *prionnsapalan* ceudna ann a bhi 'cumail a mach *ard-cheannas* agus *neo-thuiteamachd* na h-Eaglais : agus air son na bheil do eadar-dhealachadh eatorra, ann am puincean 's am prionnsapalan mu'n chùis so, faodaidh iad deas-làmh a' chomuinn a thoirt d'a cheile là air bith; ach is maith gu'm feum iad araon geilleadh do lagh na tìre.

BARAILEAN ARD-MHORAIREAN MU'N CHUMHACHD NEO-CHRIOCHNACH A BHA LUCHD-IUIL NA H-EAGLAIS AG IARRAIDH.

Ged a bha gach cùirt lagha san tìr air toirt breth gu'n robh Achd a' *Veto* agus Achd nan Eaglaisean mi-laghail, agus os ceann cumhachd na h-Eaglais an deanamh, gidh-eadh leanadh riù a chionn gu'n robh an cumhachd a bha iad ag agairt an crochadh ri seasmhachd nan Achdan sin. Chaidh iad le'n gearan a chum na Ban-righ, ach cha d'thug a luchd-comhairle misneach air bith dhoibh, mar atharraicheadh iad air tùs an giùlan 's an gluasad mi-laghail.

Chaidh iad mar an ceudna gus a' Phàrlamaid le'n Còir Iarrtais (*Claim of Rights*) ach dhiùltadh iad ; agus 'se thuirt Sìr Raibeart Peel, Ard-chomhairliche agus fear-riaghlaidh na rioghachd, 'se 'labhairt 'na àite :—" Ma tha a' Phàrlamaid so (a deir Sìr Raibeart) air son dealachadh ris a' bhonn-stéidhe sin air an do shuidhicheadh an Creidimh Ath-leasaichte—am bonn-stéidhe sinn a tha cho feumail air son saorsa aimsireil agus spioradail na dùthcha a chumail suas, thigeadh an tréigsinn creidimh no an dealachadh sin, aon chuid o Eaglais na Roimhe no o Eaglais na h-Alba cha tig ach olc 'na lorg ; ach 'se an t-olc a bu mhò 'sa bu mheasa a b' urrainn éiridh no teachd 'na lorg riaghladh spioradail sagartachd a chur suas a chuireadh araon creidimh na dùthcha agus sochairean aimsireil an t-sluaigh an cunnart."

MORAIR CAIMBEUL.

"Tha e iongantach (deir an duine fòghluimte so, Ard-Mhorair Bhreathuinn) gu'm bitheadh na daoine sin a fhuair a steach do dh-Eaglais na h-Alba le *Patronage* a nis ag iarraidh an lagh sin a chur air chùl mar ni olc. Is i mo bharail nach còir aontachadh leò san ni so; agus a thaobh na h-uachdaranachd spioradail, neo-cheannsaichte a tha iad a' cumail a mach a bhi aca mar Eaglais, 'sa tha iad ag iarraidh oirne aideachadh : 's e sin comas a bhi aca a réir guth a's gnìomh an àireamh is motha 'n an cùirtean na h-uile ni a's àill leò a dheanamh gun cheisd gun chunntas. Tha mise a' meas an cumhachd so bhi na ni neo-iomchuidh, neo-fhreagarrach san dùthaich *Phrotestanaich* so—seadh, tha mi 'meas gu'm bheil a leithid so do chumhachd calg-dhìreach an aghaidh teagasg Aithrichean a' Chreidimh Ath-leasaichte, an aghaidh Leabhar Aidmheil a' Chreidimh, agus an aghaidh saorsa an iochd-arain."

Chuir Iarla 'Abereadhain mar an ceudna an céill gu'n robh e dh'aon bharail ris an Ard Mhorair a thaobh cùisean tagraidh na h-Eaglaise Saoire, agus nach bu chòir éisd-eachd riù, no géill a thoirt dhoibh.

MORAIR BROUGHAM.

"Cha 'n urrainn mi (deir an duine so) gun a bhi a'm beachd gu'm bheil na daoine sin a tha 'riaghladh ann an

cùirtean Eaglais na h-Alba san uair so 'g an gluasad féin air mhodh a tha anabarrach uile mì-chiatach agus ro cheann-airceach, agus sin, cha'n ann a mhàin mar mhinistearan, ach mar an ceudna mar ìochdarain. Thog iad an cùis gus a' mhòd so, agus an uair a thugadh breth 'n an aghaidh cha do ghéill iad do'n bhreth sin, ach is ann a bha sinne (na Morairean) air ar di-moladh gu mòr agus air ar cumail a mach fa chomhair an t-saoghail mar bhreitheamhnan andiadhaidh a bha 'toirt a' chrùn bhàrr ceann Chrìosd ; ach tha e soilleir nam biodh ar breth 'n am fàbharsan an àite bhi air ar càineadh, mar a tha sinn, 's ann a bhitheamaid air ar cumail suas mar dhaoine maith ; ach is e their mise ged a bhiodh e a'm chomas san àm so sìth aiscag do'n Eaglais le bhi 'g éisdeachd 's ag aontachadh leò 'n an iarrras cha deanainn e gus am biodh luchd deanamh an uile air tréig-sinn an droch shlighean, 's a' géilleadh do'n lagh a chaidh fhoillseachadh dhoibh."

Ciod am feum air tuilleadh a chur an céill a dhearbhadh nach 'eil prionnsapalan na h-Eaglaise Saoire a réir firinn no reusain; agus is taingeil a bu chòir dhuinne a bhi nach d'fhuair 's nach fhaigh iad a leithid do chumhachd o Dhia no o dhaoine ; oir o eachdraidh gach tìre tha sinn a' faicinn nach robh cumbachd neo-cheannsaichte, an làimh na Cléire, a chum buannachd sluaigh. Nach 'eil eachdraidh Eaglais na Ròimhe a' dearbhadh gur firinn so, o'n an-tighearnas a rinneadh leatha anns gach àite san robh àrd chumhachd aice. Bho eachdraidh mar an ceudna tha sinn làn fhiosrach nach d'rinn an t-Uachdaran saoghalta barrachd droch-bheairt no fòirneart air daoine na rinn sagartan a's Cléir ; agus an uair a rinneadh fòirneart leis an Uachdaran bha e air a bhrosnachadh leis a' Chléir, co dhiubh bu Phàpanaich no b' Easpuigich iad.

·CRIOCH NA COIMHSTRÌ.

Ré dheich bliadhna bha eas-aonachd a's ainneart a' meudachadh am measg bhràithrean san Eaglais, agus cha b'fhearr 's cha bu shiochaile staid na rioghachd. Anns gach cearn a's àite dhith bha buaireas agus aimhreit mhòr air éiridh. 'Nuair a chaill a' bhuidheann ainneartach san Eaglais an cùis thagraidh anns gach cùirt lagha, 's a dhiùltadh an Còir Iarr-

tais (*Claim of Rights*) rinn iad iolach a's éigheach gu h-àrd gu'n robh an Eaglais fo dhaorsa—gu'n robh an t-Uachdar-an saoghalta air glacadh 's air toirt a' chrùin bhàrr ceann Chrìosd, agus gu'n robh a' Bhan-rìgh shuairce 'ga cur féin suas mar cheann na h-Eaglais; ach anns na nithean so uile a thubhairt iad cha robh samhladh no sgàile firinn. Is e na rinn a' Bhan-rìgh mar cheann an lagha, tre a breitheamhna, reachdan na tìre 's na h-Eaglais a thoirmeasg o bhi air am briseadh. Coma, fhreagair an glaodh a' chrìoch airson an do thogadh e. Chuireadh iompaidh air mòran dhaoine gu bhi, 'n an aineolas, a' creidsinn gu'm biodh na nithean a bha iad a' cur as leth an Uachdarain shaoghalta, agus lean iad na barailean ceudna. A chum am beachdan féin a chraobh-sgaoileadh san tìr bhris iad a steach do na sgìr-eachdan sin anns an robh ministearan a bha 'seasamh a mach an aghaidh am barailean clao-san, agus chleachdadh gach innleachd a chum an sluagh a tharuing nan dèigh féin. Mar so cha robh àite anns nach do thogadh aimhreit agus strìth, gu mi-reusanta agus gu neo-sgrìobturail.

Tha e air a thoirmeasg do sheirbhiseach an Tighearn a bhi connspaideach. Tha e air iarraidh air ceisdean amaideach a tha 'togail connsachaidh a sheachnadh; ach cha do ghluais iadsan a réir na h-àithne so. Rinn iad na bha 'n an comas. a chum nèamh a's talamh a ghluasad 'n am fàbhar féin. Chuartaich iad muir a's tìr le cluain a chum daoine a tharuing 'n an deigh, 's an toirt thairis gu am beachdan féin. Chuir iad an teachdairean am fad 'sam farsuingeachd,—gu Èirinn, gu America, gus na h-Innsean, 's gu eileanan iomalach na talmhain a chum iompaidh a chur air daoine am barailean a leantuinn agus còmhnaidh a dheanamh leò, agus gu dearbh cha robh an saothair ann an dìomhain. Ghiulaineadh mòran gu bhi 'g an leantuinn o bhi 'creidsinn gu'n robh an Eaglais da-rìreadh ann an cunnart. B'e an iarrtas an àireamh a bu mhotha do mhinistearan 's do shluagh na h-Alba a tharuing leò—a' smuaineachadh nam biodh so air a dheanamh gu'n géilleadh an t-Uachdaran saoghalta dhoibh 'n an iarrtas a roghainn air an Eaglais a bhi air a briseadh. Chàin iad an Eaglais gu dubh, 's a h-uile ainm a bu mheasa na chéile thug iad dhoibh-san a bha dìleas dhi 'sa bha 'seachnadh slighe an easaonachd-san, agus a bha 'cuimhneachadh 's a' coimhead am bòid 's an gealladh sòluimte a thug iad an uair a dh'inntinn iad an Eaglais mar mhinistearan. Rinn a' bhuidheann a thàinig

a mach na dh'fhaodadh iad a chum an Eaglais a' mhilleadh mu'n d'fhàg iad idir i, ni nach robh a réir frinn no onair. C'arson a dh'thuirich iad aon latha fo iomal a trusgain, ag itheadh a h-arain 's a' teachd beò air a lòn an deigh dhoibh fhaotainn a mach gu'n robh i air a truailleadh agus fo mhòr dhaorsa? Gidheadh so rinn iad, 's cha do thréig iad i gus an robh iad air dealbh 's air ullachadh Eaglais eile dhoibh féin. Seadh, an aghaidh frinn a's onair ghnàthaich iad an soch-airean 's an saorsa mar mhinistearan Eaglais na h-Alba mar mheadhon, am feadh a bha iad innte, a chum an Eaglais a bhriseadh 's a mhilleadh. Air dhoibh a bhi nis a' faicinn nach robh slighe eile fosgailte dhoibh ach dol a mach, mar atharraicheadh iad an deanadas, ghairmeadh leò co-chruinneachadh (*Convocation*) mòr mhinistearan an Dunéideann—coinneamh o'n do dhruideadh a mach na h-ùile ach ministearan a mhàin. Anns a' choinneamh ainmeil so chuir iad as ùr rompa an Eaglais a threigsinn, mar géilleadh an t-Uachdaran saoghalta d'an iartras, a thaobh cumhachd neo-cheannsaichte: agus air eagal neach a tharuing air ais chuir gach aon diubh a làmh ri paiper a bhi seasmhach r'a rùn 's r'a ghealladh. Mar so bha iad air an ceangal 's air an druideadh, mar dhaoine frinneach, gu teachd a mach—cha tug iad àite dhoibh féin air son aithreachais no ath-leasachadh giùlain.

AN DEALACHADH.

Bha coinneamh Ard Chomunn Eaglais na h-Alba a nis a' dlùthachadh—an t-àm sin a shònraich agus air son an d'ullmhaich iad a chum Eaglais an aithrichean a thréigsinn. Bha càirdean a's naimhdean araon a' sealltuinn le eagal agus le ìoghnadh ris an latha anns an robh àireamh d'a cloinn ri cùl a thoirt ris an Eaglais. Rinn gach cùirt Chléir air feadh na tìre dìchioll a chum ministearan a's foirbhich d'am beachd 's d'am barail fein a thaghadh 's a chur suas mar bhuill do'n Ard Chomunn, agus air dheireadh anns an oidhirp a thugadh a chum na crìche so cha robh a' mhuinntir sin a bha nis air faicinn an latha b' àirde san Eaglais, agus an uachdranachd a ghnàthaich iad innte gu h-an-dlìgheach, an-tighearnail a' dealachadh riu, agus iad fein fo eiginu, na'm faoidte an creidsinn, a dhol a mach aisde; air an

aobhar sin bha iad a' teagasg 's a' cur iompaidh air na h-uile iad a thilgeil a steach an crannchur maille riu—iad a threig-sinn na h-Eaglaise mar ni truailidh a bha gu bhi air a sgrios, agus anns nach robh e tearuinte fantuinn ni b'fhaide.

Bha iad ag iarraidh gu mòr an àm dealachadh ris an Eaglais gu'm biodh an t-àireamh a bu mhotha air an taobh, 's a' dol leò, chum comas a bhi aca a ràdh gu'm b'i an Eaglais a chuir cùl 's a dhealaich ris an staid; ach 'n an guidhe cha d'fhuair iad éisdeachd, agus 'n an oidheirp a chum na crìche cha do chinn leo. Bha na ministearan a bha dìleas do'n Eaglais ann an là an dearbhaidh air am faicill, agus chuireadh suas leò daoine d'am barailean féin mar a dh'fhaodadh iad as gach cùirt a's seanadh; agus thoirmisgeadh leò s a' cheart àm na ministearan sin aig nach robh sgìreachdan o bhi 'suidhe 's a' toirt breth san Ard Chomunn; oir b'iad so, le bhi air an toirt a steach do chùirtean na h-Eaglais gu mi-laghail a b'aobhar ann an tomhas mòr do'n eas-aonachd agus do'n an-tighearnas a thogadh san Eaglais. Ach cha ruigte leas an fhaicill so a chleachdadh; oir ged a bhiodh na ministearan so féin air an ceadachadh gu suidhe cha bhiodh ach àireamh bheag a' dol a mach an coimeas ris a' mhòr bhuidhinn a lean ri Eaglais na h-Alba gu dìleas, seasmhach. Cha b'e gnìomh an àireamh a bu mhotha an Dealachadh. Cha b'i Eaglais na h-Alba a ghluais o 'bunait, no o 'h-àite; ach àireamh bheag do'n chloinn a dh'àraich i, a bha neo-thoilichte le au staid 's le an crannchur.

Shuidh Ard Chomunn Eaglais na h-Alba air an ochdamh là deug do'n mhìos Mhàigh, 1843, agus mar is gnàth, mu'n do roghnaicheadh Fear-cathrach air son na bliadhna sin, 's mu'n do thòisicheadh air ni air bith a dheanamh no a laimhseachadh, shearmonaich an t-Olla Uelsh, agus an deigh dha crìochnachadh, gun e bhi idir air a chur mar cheisd ris an Ard Chomunn, no e bhi air fhaicinn cò an taobh a bu lionmhoire, leugh e air ball am *Protest*, ris an robh ainm féin agus ainmean mòran eile do mhinistearan 's do fhoirbhich, agus air dha fios a bhi aige fein agus aca-san a bh'air a thaobh gu'n robh an cumhachd a ghnàthaich iad gu h-eacorach, san àm a bha 'n làmh-an-uachdar aca san Eaglais, a nis air dealachadh riu, chuir e am *Protest* air a' Bhòrd, fa chomhair an Ard Chomuinn, agus air dha so a dheanamh ghabh a's dh'imich e mach air an dorus, agus a mheud 's a bha 'g aontachadh leis 'na bharailean gu dlùth

'na dheigh, agus le ìoghnadh, uaill a's cliù an t-sluaigh 'n an cluasan ghabh iad an slighe troimh shràidean a' bhaile gus an t-àite a dh'ullaicheadh ro laimh air an son, 's anns an do ghleidh iad an ceud choinneamh mar chomunn. Ann a bhi 'ruith samhladh agus sgàile saorsa thréig iad an Eaglais, 's chuir iad suas Eaglais eile dhoibh fein. Aig a' cheart àm cha'n urrainn duinn gun a bhi ro dhubhach air son àireamh do dhaoine cho measail a bhi 'dealachadh ris an Eaglais, a chionn gu'n do thoirmisgeadh 's gu'n do dhiùltadh dhoibh an ni sin nach d' fhuair iad a muigh ni's mò na 'n uair a bha iad a stigh san Eaglais.

Tha 'chomhfhurtachd so againn:—bha 'n dealachadh feumail a chum sìth agus saorsa aiseag do'n Eaglais—dìreach mar a tha gearradh coise no làimhe feumail air son slàinte a' chuirp; agus le an dol a mach-san dh'aisigeadh sìth do'n Eaglais, agus gach bèarn a's beallach a rinneadh air a ballachan chàireadh suas le Dia 'na fhreasdal, agus chuir e luchd-faire dìleas thairis oirre; agus cha 'n 'eil soch-air aimsireil no spioradail a tha feumail d'a sluagh nach 'eil aice ann an icmlaineachd 's an éifeachd. Bha 'n Eaglais mar luing air a toirt gu uisgeachan mòra; oir bha 'mhuinntir sin ris an d'earbadh an stiùir a' cumail oirre cho mòr, 's a' giùlan croinn a's siùil cho àrd 's gu'n do thilg iad i air ceannaibh a totachan; ach aon uair 's gu'n d'fhàg iadsan an stiùir, gu'n d'thugadh a nuas cuid d'a siùil 's gu'n do thilgeadh cuid do'n luchd thar an taobh dh'eirich i, agus rinn i mach cala sìochail, tearuinte; agus tha i 'n diugh cho dealbhach, daingean, dìongmhalta 's a bha i cheud là chaidh i air sàile. Tha 'fiodhannan a bùird agus gach crann-tarruing cho falainn, seasmbach, gramail 's a bha iad riamh; agus a cùrsa cuain gleidhidh i ann an tearuinteachd, le cairt-iùil 's le stiùir na firinn, gach aimsir agus gach tràth.

Air do'n Eaglais saorsa fhaotainn o chuideachd 's o chumhachd na muinntir a dhealaich rithe chaidh iad air an aghaidh a laimhseachadh 's a chrìochnaichheadh gach ni mar bha feumail agus iomchuidh; agus o'n là sin gus an là 'n diugh tha 'n Eaglais a' buanachadh 's a' meudachadh anns gach uile dheadh rùn agus obair. Chaidh lagh na *Patronage* a leasachadh agus Achd nan Eaglaisean a chur air chùl, a's sin le aontachadh na rioghachd agus na h-Eaglais, agus Achd a b' fhearr 's a bu fhreagarraiche fhaotainn air son a bhi 'cur suas sgìreachdan, 's a' toirt a steach mhinistearan do chùirtean na h-Eaglaise (*Endowment Act*),

mar bu chòir a bhi air a dheanamh o thùs. Dh'fhàgadh am *Protest* agus paipeirean eile mar a dh'ainmich sinn 'n an deigh leis a' chuideachd a dh'fhalbh, a chum an eas-aonachd fhirinneachadh. Gabhaidh mi mo chead do'n *phrotest* an so le bhi 'g innseadh gu'm bheil e air a chlà-bhualadh 's air a cheangal maille ri Leabhar Aidmheil a' Chreidimh; ach is beag do chreidimh no do ghràdh an Leabhair sin a gheibhear ann. Tha daoine aineolach ro bhòsdail as a' *phrotest* so. Their iad, "Cha do fhreagradh riamh e 's cha 'n 'eil e comasach a fhreagairt." Innseam dhoibh gu'n do fhreagradh e uair a's uair; ach 's e am freagradh fìor agus ceart do'n *phrotest* a ràdh nach robh 's nach 'eil na nithean sin an aghaidh an do thogadh 's an d'fhàgadh e air an deanamh. Tha an Dealachadh fein ris an Eaglais na fhreagradh do'n *phrotest*; oir tre so shaoradh an Eaglais o an cumhachd-san a rinn nithe mi-laghail. Cha bhi tuilleadh comas aca laghannan a chaochladh agus cùmhnantan a bhriseadh. B'ann a chionn nach do cheadaichheadh so dhoibh a dhealaich iad ris an Eaglais, agus a dh'fhàg iad am *protest*. Ma's fìor gu'n robh an t-Uachdaran saoghalta, no breitheamhna na tìre ciontach do na nithean sin a tha iad a' cur as an leth sa' *phrotest*; ach b' e an deanadas andligheach fein a tharruing slat an Uachdarain orra. Tha mi 'toirt dùlan dhoibh àicheadh gur h-e briseadh lagh na tìre mu shuidheachadh mhinistearan, agus mu sgaradh 's a bhi 'cur suas sgìreachdan, agus a' buanachadh ann a bhi 'briseadh an lagha a tharruing orra 's a thoill dhoibh gach ni a rinn an t-Uachdaran saoghalta orra.

Faiceamaid a nis àireamh nam ministearan sin a thrèig an Eaglais, oir a thaobh so tha mòr aineolas am measg an t-sluaigh. A chum fios fhaotainn air an àireamh cha'n 'eil againn ach aon do na leabhraichean sin fhosgladh 's a leughadh anns am bheil ainmean agus àireamh mhinistearan Eaglais na h-Alba sa' bhliadhna 1842, 's uaithe so chi sinn gu'n robh dà cheud deug 'sa trì (1203) do mhinistearan innte. Do'n àireamh so bha seachd ceud, a dhà dheug 's dà fhichead (752) a bhunaich dìleas, seasmhach dhi, agus dhiubh so bha trì thar-fhichead (23) do luchd-cuideachaidh. Air an làimh cile thrèig ceithir cheud, aon deug 's dà fhichead (451) an Eaglais. Uaithe so tha e soilleir gu'n d'fhuirich innte 's gu'n do lean rithe trì cheud agus a h-aon (301) a thuilleadh air na chaidh a mach. Do mhinistearan sgìreachd dh'fhan gun dol a mach sea ceud, ceithir fichead 's a

h-aon (681), agus chaidh a mach dhiubh dà cheud, ceithir fichead 's a naoi (289). Dhiubhsan nach robh 'n am ministearan sgìreachd chaidh a mach ochd fichead 's a dhà (162): dhiubh so dh'fhan a stigh aon deug 's trì fichead (71). Anis an uair nach deachaidh trì cheud ministear sgìreachd a mach 's iad nach urrainn le firinn iad fèin ainmeachadh mar Eaglais na h-Alba,—seadh, aon chuid a thaobh Sgriobtuir, àireamh, prionnsapalan agus eachdraidh cha 'n iadsan an Eaglais sin.

Air a cheann so faodar aithris gu'n d'thug iadsan a dhealaich ris an Eaglais mòr oilbheum dhoibhsan nach d'aontaich dol a mach leotha, ged a bha iad air an cunntas dhiubh; ach 's ann a bha na daoine sin r'an cliùthachadh gu mòr air son a bhi 'g aideachadh 's a' tréigsinn am mearachd, agus mar so a' seachnadh easaonachd: b'e so an gliocas,—is fearr fuireach mar tha na deanamh na's miosa; ach 's toigh le amadan imrich.

AOBHAR NA H-EASAONACHD.

An deigh na chaidh a chur sios cheana cha 'n urrainnear gun fhaicinn gur h-e an t-aobhar sònruichte air son an do thréig iad an Eaglais, a chionn nach d'fhuair iad an cumhachd neo-cheannsaichte a bha iad ag agairt, fo ainm 's fo sgàile saorsa. Cha do thréig iad an Eaglais o'n aobhar sin a thug Luther, Calbhin, Nocs, agus an comh-oibrichean a mach as an Eaglais Phàpanaich. Thréig iadsan an Eaglais sin, cha b'e mha'n air son a h-an-tighearnais ach air son i bhi 'cur ris 's a' toirt bho theagasg, aoradh, agus sacramaid-ean Dhé. An aghaidh fiaradh na firinn agus mearachdan a' Phàpa thog Luther, Calbhin, agus Nocs fianuis agus thréig iad an Eaglais Phàpanach. Ach an t-aobhar sin cha robh acasan a thréig Eaglais na h-Alba; oir cha 'n 'eil firinn no teagasg a tha chum slàinte, aon chuid sa' Bhiobull no ann an Leabhar Aidmheil a' Chreidimh, nach 'eil i 'g aideachadh, a' leantuinn, 's a' cumail gu daingean o thùs a suidheachaidh gus an là 'n diugh.

Cha nìotha thàinig iad a mach o'n aobhar a ghluais Aithrichean an Dara Ath-leasachaidh o'n Chreidimh Easpuig-each gu bhi 'fulang call nan uile nithe, 's a' bhi toirt fianuis cuadhon gu bàs an aghaidh an-tighearnais an Uachdarain

shaoghalta 's an aghaidh gnè aoraidh, òrduighean a's uachdranachd na h-Eaglais Easpuigeach. A bhàrr air an àireamh a chuireadh as an sgìreachdan an Albainn, a chionn nach géilleadh iad do àithne an Uachdarain a thaobh a' Chreidimh Easpuigich, chaidh dà mhìle ministear a chur as an àitean 'sas an beathachadh sa' bhliadhna 1662 an Sasunnja chionn nach tionndadh iad a chum a' Chreidimh Easpuigich. Ach an robh an t-aobhar so aig na ministearan a thréig Eaglais na h-Alba sa' bhliadhna 1843 a chum an easaonachd fhirinneachadh? An d'iarr an t-Uachdaran saoghalta an Eaglais a chur a thaobh no ghluasad o 'bunait? An d'iarr no'n d'rinn e atharrachadh air a h-aoradh, air a h-òrduighean, air a teagasg, no air a h-uachdranachd? An d'iarr e thoil féin a chur suas mar lagh do'n Eaglais? Cha d'iarr 's cha d'rinn. 'S e an aon ni rinn e, agus is ni e air son am bheil e r'a chliùthachadh, thoirmisg e iadsan a bha air son atharrachadh a thoirt mu'n cuairt san Eaglais, agus sin o'n toil féin o bhi 'deanamh so gun a cheadsan mar an ceudna. Bha iadsan a dh'fhuiling call nan uile nithe ri linn na geur-leanmhuinn a' fulang air son Eaglais na h-Alba—an Eaglais *Phresbyterianach*; ach 's ann a tha 'mhuinntir a thréig i 'n ar latha-ne a' cathachadh na h-aghaidh, 's ag iarraidh a maslachadh 's a milleadh. Cha mhò 's e *Patronage* a thug a mach iad, oir rinn iad o'n cumhachd féin Achd a chum a choimhead agus a dhìon san Eaglais—Achd mar a chunnaic sinn a bha mi-laghail ann féin, 'sa bha 'deanamh mòr eucoir air *patroin*, air ministearan, 's air sluagh fa leth; ach an uair a thoirmisgeadh dhoibh leis an Uachdaran a chur an gnìomh, thog iad an sin an glaoth gu'n robh e 'toirt a' chrùn bhàrr ceann Chrìosd; ach 'siad féin a bha 'deanamh so le bhi 'diùltadh do'n Uachdaran shaoghalta an cumhachd dligheach sin a thugadh dha le Dia; air ceann Chrìosd tha mòran chrùn, agus is Esan ceann gach uile uachdranachd. A dhaingneachadh na barail so tha Leabhar Aidmeil a' Chreidimh (Caib. xxxi. 5), a' toirmeasg do gach Seanadh a's Ard-chomhairle aon ni a laimhseachadh no chrìochnachadh a bhuineas do ghnòthaichean saoghalta no ri riaghladh dùthcha, ach le iarrtas umhal ris an uachdaran; ach a reir na h-àithne so cha do ghluais iadsan ann a bhi 'deanamh 's a' cur cùl ri laghannan na rìoghachd 's na h-Eaglais—laghannan a bha buntuinn ri ghnòthaichean saoghalta—sochairean a's saorsa aimsireil dhaoine. Ach cluinneamaid ciod a tha aon

d'an daoine féin ag ràdh mu aobhar an teachd a mach ; eadhon an t-Olla *Hannah*, cliamhuinn an Olla *Chalmers* ; ann an searmoin a chuireadh a mach leis, tha e 'labhairt mar so ;—" Na'm b'e *patronage* a mhàin a bu cheisd cha bhiodh dealachadh no briseadh idir ann ; 'sann air son an lagh a bhi 'gabhail gnothaich ri nithe spioradail, ri ar breth 's ar deanadas mar Eaglais Chrìosd a bha 'm briseadh." Ach chunnaic sinn gu soilleir nach do ghabh an lagh gnothach riù ann an ni air bith ach an uair a bha iadsan a' briseadh an lagha agus mar so a' tarruing orra féin toirmeasg no cronachadh an Uachdarain. Anns a' ghlaodh a thog iad, gu'n robh Eaglais na h-Alba a' toirt a' chrùn bhàrr ceann Chrìosd, cha 'u 'eil samhladh firinn ; agus bu choltaiche gu m' b'iad féin, a bhris laghannan na tìre 's na h-Eaglais, a bha ris a' ghuìomh so 's nach b'iadsan a choimhead iad. Tha'n t-Olla *Hannah* a thaobh so a' cur an ceill:—" Cha bhuine do'n chòmh-stri a bha eadar sinne 's an Eaglais Stéidhichte teagasg na firinn a thaobh Chrìosd, mar cheann na h-Eaglais. Cha 'n fhaod sinn (deir *Hannah*) a chur a's leth na h-Eaglais Stéidhichte gu'n d' àicheidh i Chrìosd mar cheann, no gun do shaltair i air còraichean rìoghail an t-Slànuighir. Faodaidh an dà Eaglais eadar dhealachadh beachd a bhi aca air na laghannan 's air na riaghailtean a chuireadh suas san Eaglais ; ach cha 'n 'eil so a' firinneachadh, no 'toirt barrantas do n dara aon a bhi 'cur as leth an aoin eile ni air bith cho uamhasach 's gu'n d' thug i 'n crùn o' cheann an t-Slànuighir agus gu'n do chuir i cùl ris mar cheann na h-Eaglais." 'S e so fianuis fhirinneach, gun leth-bhreth, gun cheilg. Ach a rìs tha 'chasaid dhìtidh so gun bhunait, oir cha 'n 'eil e 'n comas dhaoine no dheamhan an crùn a thoirt bhàrr ceann Chrìosd. Le so ann a bhi toirmeasg 's a' cosg aimhreit a's ar-amach san Eaglais cha d' rinn an t-Uachdaran saoghalta ni ach an dleasnas a chum an do ghairmeadh e le lagh Dhé 's dhaoine. Mar so cha 'n 'eil an Dealachadh r'a fhirinneachadh.

Tha Eaglais na h-Alba 'n diugh mar bha i aig ar n' aithrichean a dh'fhuiling call nan uile nithe—seadh, a dh'fhuiling am bàs fein air son a' coimhead. Cha mhotha tha cumhachd aig rìgh no ban-rìgh cùirtean na h-Eaglais—aon chuid cùirtean sgìreachd, Seanaidhean no Àrd-chomuinn a ghairm no sgaoileadh ach mar is toileach agus mar is iomchuidh leis na cùirtean sin féin ; agus sin o'n chumhachd a thugadh dhoibh le Chrìosd mar cheann na h-Eaglais. A dhearbhadh

so, sa bhliadhna 1638, thug Morair *Hamilton* òrdugh do Ard-chomunn Eaglais na h-Alba sgaoileadh, gun latha air bith ainmeachadh air son an ath-choinneamh : ach òrdugh a's àithne 'Mhorair, ged a bha e 'labhairt 's a' seasamh an ainm 's an àite an rìgh, chuir iad an dè meas, 's cha do gheill iad dha ; oir bu nìthe spioradail a thaobh aoradh a's òrduighean tighe Dhé a bha iad a' laimhseachadh. Cha mhò a dh'éirich iad no sgaoil iad o chéile gus an robh iad air crìochnachadh nan nìthe a bha nam beachd, agus gus an d'ainmicheadh latha eile leo air son na h-ath-choinneamh.

Mar an ceudna, sa' bhliadhna 1692, dh' iarr a's dh' àithn Iarla *Lothian*, an ainm 's le h-ùghdarras an rìgh, air Ard-chomunn na h-Eaglais sgaoileadh, ach cha d' èisd iadsan ris, 's cha do gheill iad dha san nì so ; ach chrìochnaich iad an obair air son an do ghairmeadh iad, agus shuidh-icheadh latha ùr air son an coinneamh. Ma tha an t-Uachdaran saoghalta ag aontachadh is maith, agus mar 'eil tha e'an comas cùirtean na h-Eaglaise cruinneachadh mar tha e feumail agus an cumhachd so rinneadh dhi ann an cùmhnant—seadh, tuilleadh fòs ged a dh'fhaodas, a réir Leabhar Aidmheil a' Chreidimh (Caib. xxiii.) an t-Uachdaran saoghalta a bha làthair, no neach eile air a shon, ann an cùirtean na h-Eaglais, cha'n 'eil guth no cumhachd aige gu bhi 'laimhseachadh no 'crìochnachadh nì air bith uaithe fein. Cha'n 'eil ceannas no cumhachd air bith aige réir cùmhnant anns an Eaglais, a thaobh aoradh agus òrduighean Dhé ; ach tha e air a chur suas a chum an coimhead fìorghlan agus iomlan. Mar a bha o thùs suidheachadh na h-Eaglaise tha fathast. Gach Achd bheirear a mach ann an ainm na h-Eaglais agus le ùghdarras Chrìosd mar a ceann 's cha'n annan ainm no le h-ùghdarras an Uachdarain shaoghalta. Uaithe so tha sinn a' faicinn nach robh an t-Uachdaran saoghalta a' glacadh a' cheannais sin thar na h-Eaglais a bha mhuinntir a dhealaich rithe 'cumail a mach mar an aobhar airson a tréigsinn. Is fada ghabh Eaglais na h-Alba o bhi fo'n daorsa sin a tha iadsan a' cumail a mach i bhi. Cha'n fhada o'n a chualas uapasan gu'm biodh 's gu'n robh aig gach Siorram a's Morair air feadh na tìre ùghdarras a thaobh gnothaichean spioradail ann a bhi 'g àithneadh 's a' toirt ùghdarras air son clann a bhaisteadh, no daoine dhol no dh'fhuireach o bhòrd suipeir an Tighearna,—seadh, gu'm faodadh iad, 's gu'm bitheadh iad a' cur a thaoibh gach breth o'n toil féin. 'S ann mar so a labhair an t-Olla *Cunningham* nach maireann :—“ 'S e lagh suidhichte na

h-Alba gu'm bheil aig cùirt nam Morairean uachdranachd os ceann cùirtean Eaglais na h-Alba gu bhi 'gabhail gnothach ri aon bhreth no binn a bheir iad a mach,—an atharrachadh no'n cur air chùl,—seadh, buntuinn riutha mar as àill leotha.” Ciod a their mi ris a so? Their nach 'eil lide firinn ann. Seallamaid ri eachdraidh na h-Eaglais, agus c'àite no c'uin' a chunnacas no chualas innte baisteadh no suipeir an Tighearna a bhi air a riaghladh do mhuinntir air bith le òrdugh no barrantas Siorram no Morair? Agus cò an neach a thug a mach òrduighean Dhé air an dòigh so? A ris, a thaobh suidheachadh no tilgidh ministear tha na h-uile comas aig cùirtean na h-Eaglais; ach feumaidh iad nithean a laimhseachadh gu riaghailteach a's gu h-òrdail; 'se so an sochair féin agus còir an neach a tha air fheuchain. Nach ioma iad, mo thruaighe! a chuireadh as a mhinistrealachd, a's c'ait am bheil iad no cò iad a fhuair barrantas Siorram no Morair a chum an gleidheadh a steach an aghaidh binn na Cléir? Cho fada 's a tha iad a' gluasad gu riaghailteach, agus an taobh a stigh do'n chomas sinn a thugadh dhoibh le Dia cha'n 'eil neach air bith os an ceann, 's cha ghleidh an neach a thilgeadh leò àite aon latha. Cha'n ann mar so dhoibhsan a dhealaich ris an Eaglais. C'àite bheil an cumhachd a gheall iad dhoibh féin 's a ghabh iad orra bhi aca 'nuair a tha Mac-Mhaoilein Chàrdrois air leant-uinn r'a thigh re bhliadhnachan an deigh dha bhi air a thilgeadh. Ach an abair aon air bith gur h-ann do bhrìgh 's nach d' fhuair an t-Uachdaran saoghalta cothrom, no fàth air gnothach a ghabhail ri cùirtean na h-Eaglais nach d' rinn e so? Cha 'n fhòr so nis mò. Fhuair e cothrom uair a's uair tre an mhuinntir d'an do dhiùltadh sochairean Eaglais, agus trìd na muinntir sin a thilgeadh as a' mhinistrealachd. Bheir sinn aon dearbhadh mu 'n chùis so a's fòghnaidh e air son an iomlain.

CUIS LOCKHAIRT.—DEER, ABEREADHAIN.

Thilgeadh an duine so as a 'mhinistrealachd air son misg, àireamh bheag bhliadhnachan roinhe so; agus an uair a rinneadh so leis an Ard-Chomunn ràinig Dr *Lockhart* na Morairean, ag iarraidh uapa dìon o'n bhreth a thugadh a mach 'na aghaidh leis an Eaglais. Cha b'urrainn dhasan a nis na d'a leithid a ràdh, mar roimh àm an Dealachaidh,

gu'n robh ministearan a' suidhe gu breth a thabhairt aig nach robh còir dhligeach air an inbhe sin agus 'se rinn e a luaidh 's a ghearan nach do dhearbhadh 'na aghaidh gu soilleir an cionta a chuireadh as a leith. Nis nach b'u mhaith an cothrom 's am fàth so, ma bha leithid do chumhachd aig na Morairean 's a bha *Cunningham* 's a bhràithrean a cumail a' mach a bhi aca air breth na Cleir a chur a thaobh le *Lockhart* a dhìon; ach ciod a tha sinn a' cluinntinn? "Cha 'n 'eil cumhachd air bith againne (deir na morairean ri *Lockhart*) anns an ni sin a tha thu 'g iarraidh; oir cha 'n 'eil cùirtean na h-Eaglais ri bhi 'freagairt dhuinne ann an nithe spioradail air bith."

MAC-NEIL CHOLASA.

Labhair an t-Ard Mhorair so mar a leanas:—"Cha bhuin e dhuinne gnothach air bith a ghabhail ri deanadas Eaglais na h-Alba anns na nithe sin a tha 'n taobh a steach d'an cumhachd dligheach; eadhon nithe spioradail. Cha 'n 'eil gnothach againne riutha mar bhreitheamhna 'nan cùisean fein, nis motha na tha acasan ri cùis a's crìoch lagha anns a' chùirt so, no ann an cùirtean lagha eile na rìoghachd."

MORAIR CUNNINGHAM.

"Aig cùirtean na h-Eaglais (deir esan) tha an tighearnas a's an ùghdarras féin air leth uaine, 's cha bhuin e dhuinne na nithe mu'm bheil iad a' toirt breth, no a' bhreth a bheirear leò a laimhseachadh mar bhreitheamhna anns na cùisean sin a tha mhàin dligheach dhoibh féin, 's an taobh a stigh d'an cumhachd."

MORAIR IBHIRI.

"Cha smuainichinn (deir esan mar an ceudna) air breth cùirtean na h-Eaglais atharrachadh no chur air chùl nis mò na dh' iarrainn breth cùirt lagh sam bith atharrachadh a thaobh nan nithe sin a tha 'n taobh a stigh d'an cumhachd."

Faiceamaid uaithe so gu'm bheil cumhachd na h-Eaglais gun mhùthadh. 'Se an dàimh 's an ceangal cùmhnaint a tha eadar an t-Uachdaran agus an Eaglais àrd cheannas a bhi aig gach aon diubh 'n an àite féin fa leth, agus 's ann le bhi 'coimhead 's a comh-oibreachadh le chéile a chuirear 's a chumar suas sìochaint mhaith agus sochairean aimsireil agus spioradail 'nar tìr; agus ma tha failinn agus nithean am feum an leasachadh san Eaglais, (agus tha—oir cò an Eaglais nis mò no na daoine tha foirfe) gidheadh cha 'n 'eil aon fhàilinn no uireasbhuidh ag eiridh o lagh no bho ùghdarras air bith an taobh a muigh do 'n Eaglais. Tha i 'leantuinn air an uair so r'a bonn-steidhe gun atharrachadh gun ghluasad. Tha i 'cumail briathran fallain Leabhar Aidmheil a' Chreidimh, 'n uair a tha Eaglaisean eile 'cur ris, a' toirt uaithe, no 'cur cùl ris. Tha a h-aoradh 's a h-òrdughan 'nan lànachd air an coimhead fìor-ghlan, fallain. Tha h-uile sochair a's saorsa bh' aig ar n-aithrichean againne, agus sin ann an tomhas is saibhire. Tha sgìreachdan air an roinn, agus ministearan sgìreachd air an toirt a steach do chàirtean na h-Eaglais ann an ceangal na sìth, gun chomas a bhi aig Morair no aig mòd air bith an inbhe 's an ùghdarras àicheadh. Tha guth aig an t-sluagh ann a bhi 'toirt gairm as cuireadh do mhinistearan, no ann a bhi cur cùl riù, ma's e 's gu'm bheil am fàth gearain reusanta. Faodaidh sluagh a bhi 'dol am mearachd ann a bhi 'sònrachadh ministear—a' toirt breth a réir coltais mar an dream sin a mheas Pòl mar neach a bha gluasad a réir na feòla. Faodaidh gu'm bheil iad a' sealltuinn ris an neach is àirde dh'eigheas, no a dh'fhaodas a bhi ni's deas-bhriathraiche, agus mar so a' cur cùl ri neach is fearr. A ris, cha 'n 'eil sinne ri breth a thoirt a réir coltais, oir mar so dh'fhaodamaid cùl a chur ri neach a's ministear maith. Bha cuid do na Corintianaich a' cur an suaraicheas Phòil féin: bha 'làthaireachd chorparra anmhunn, 's a chainnt tàireil 'nam beachd, agus cuimhnich-eamaid nach e ministear a bhi air ainmeachadh le aon no leis a' mhòran—le *patron* no le pobull a bheir dha, no chumas dearbhachd agus éifeachd o 'theagasg. A thuilleadh air so cuimhnich-eamaid an còmhnuidh nach ann le oirdhearcas cainnte, no le gliocas dhaoine, ach le làn dearbhachd a spioraid agus a chumhachd-san a tha 'm focal air a dheanamh éifeachdach a chum slàinte.

Aig ministearan Eaglais na h-Alba tha sochairean nach 'eil aig ministearan air bith eile a thaobh luchd-dreuchd a

shuidheachadh. Cha ruig iad a leas geilleadh do *phatron* no do phobull—àireamh beag no mòr—mar 'eil neach freagarrach air son sgìreachd. Tha iad saor gu ceartas a dheanamh eadar duine a's duine—eadar sluagh 's am ministearan Cha 'n ann mar so do mhinistearan na h-Eaglaise Saoire. Feumaidh iad an duine tha 'n sluagh ag iarraidh—maith no dona e—'n am breth féin—seadh m'as riaghailt 's an Eaglais Shaoir comas a bhi aig an àireamh is motha ministear a ghairm no thaghadh ; agus m'as e 's gurn diùltar iad leis a' Chléir tha cùis lagha aig an t-sluagh 'n an aghaidh, o bhi 'briseadh na riaghailt ; nach daorsa so, gu'm feum neach a bharrail féin a thoirt suas air son sluaigh air bith ?

Tha aobhar eile tha air ainmeachadh gu tric a chum iompaidh a chur air daoine gu Eaglais na h-Alba 'thréigsinn, agus 's e sin a' choimhlion duine maith a's diadhaidh 's a thàinig a mach. Ach ged a tha sinn ag aideachadh iad a bhi maith agus diadhaidh, cha 'n ann d'am maitheas an dealachadh ris an Eaglais, ach do àireamh am mearachdan—nithean anns nach 'eil iad r' an cliùthachadh no r'an cantuinn. A rìs, bidh iad a' comharrachadh a mach dhuinn na nithean a thréig 's a thug iad suas air son am prionnsapalan, agus gu cinnteach aidichidh sinn gu'n d'thug iad tuilleadh 's a chòir air son a leithid do phrionnsapalan 'sa bh'aca. Ach 's faoin an call 's am fulangas r'a ainmeachadh, mach o mhinistearan sgìreachd féin, agus sin a' chuid a bh' air an dùthaich cha robh an staid le 'n dol a mach ni bu mheasa thaobh pàigheadh no beathachaidh, ach ann an àitean sònraichte mòran ni b' fhearr. Tha e fìor, sa' chend dol a mach gu'n d' fhuiling mòran dhiubh easbhuidh ioma comhfhurtachd a bha aca stigh. Dhiùltadh dhoibh le cuid do na tighearnan fearainn comas eaglaisean agus tighean còmhnaidh a thogail ; oir bha iad a' taisbeanadh a leithid do naimhdeas a thaobh na h-Eaglais a thréig iad 's gu'n robh an luchd-fearainn eagalach le bhi 'gan ceadachadh gu'm biodh beannachadh a's sìth an àite air am fògradh ; gu sònruichte 'n uair a b' iad na h-àitean a bu dlùithe do Eaglaisean nan sgìreachd, 'sa bu mhòtha bha 'deanamh do chail 's do chion dhoibh, a bha iad a' sònrachadh ; ach dh'fhalbh gach toirmeasg mar so, agus gach call a's fulangais a thàinig orra an lorg am mi-riaghailt ged robh mìle uair ni bu mhotha na bha iad cha'n 'eil iad r'an coimeas ris na nithean a dh'fhuiling ar n-aithrichean air son na h-Eaglais a rinn iadsan a thréigsinn.

Tha iad mar an ceudna ro bhòsdail, uaibhreach as a' mhòr bhuidheann dhaoine 'lean iad; ach cha 'n iongantach ged a rinneadh so, oir bha iad a' cur iompaidh air daoine gu'n robh iad féin air an t-slighe cheairt, agus gu'n d'fhuaradh leosan saorsa aimsireil agus spioradail. Bha iad ag ràdh a thaobh nan daoine a bha 'leantuinn ris an Eaglais gu'n robh iad a' brath aobhar Chrìosd, 'sa' cur an anama ann an cunnart. Dh'iarraidh ann an iomadh àite air daoine an làmh a chur ri paipeir agus air son Chrìosd iad a thréigsinn na h-Eaglais. Bha *Auchterarder* agus *Strathbogie* air an cumail fa chomhair dhaoine sìmplidh, neo-fhòghluimte chum an aomadh gu bhi 'tréigsinn na h-Eaglais; agus an òghnadh ged a bha daoine a bha aineolach air na ceistean 's air na cùisean connsachaidh, 'sa bha 'gabhail taobh-sgeul bho am ministearan a' thréigsinn Eaglais an aithrichean. Ghluaiseadh inntinnean dhaoine mar an ceudna leis na h-ainmeanan uamharra gràineil a bha iad a' labhairt, 'san tuaileas ole a bha iad a' togail 'sa' sgaoileadh a thaobh na h-Eaglais gu bhi 'cur cùl rithe. Cha robh iad a' creidsinn san àm nach b' fhìor e, agus cha robh iad a' toirt fa'near am fìor aobhar air son an d' thàinig iad a mach, eadhon gaol cumhachd neo-cheannsaichte. Far am bu doirche an t-àite 's am b'ain-eolaiche an sluagh—far am bu deas-bhriathraiche 'sa' bu ghràdhaiche na ministearan a thàinig a mach, b' ann a bu mhotha thàinig an sluagh a mach.

Tha 'n Eaglais Shaor a nis d'ùth air fichead bliadhna san rìoghachd agus ré na h-ùine sin cha leur, 's cha 'n aithne dhomh ni tha aca a ghuidhinn dhomh féin na do'm shluagh mar ni maith nach 'eil againn. Tha 'n sluagh a' pàigheadh gu trom air son an t-Soisgeil ghlòrmhor a dh'fhaodadh a bhi aca gun airgid agus gun luach. Cha 'n fhada o 'n a chualas aon d'am ministearan a maoidheadh mur biodh an sluagh ni bu toirbheartaiche na bha iad gu'n d' thugte uatha an Soisgeil. Tha Deaconaibh air an cur suas a shealltuinn an deigh an airgid, 's cha 'n ann an deigh nam bochd, a réir nan Sgrìobtur; agus mu'n suidhichear ministerean an àitean fa leth tha 'n sluagh a' teachd fo cheangal tombas mòr do bheathachadh a dheanamh suas dha; agus mar 'eil an àireamh ach beag agus bochd cha toirear so dhoibh—fàgar iad gun aon idir, no an eisimeil ceisdear, fear-fuadain no fear gabhail an rathaid. Is fada ghabh so o dheanadas Eaglais na h-Alba. Coma cìod cho bochd no cho teare 's a' bhios an sluagh nithear cinnteach á ministear iad, a shear-

monaicheas dhoibh an fhirinn mar a tha i ann an Criosd, gun airgiod agus gun luach, gun eagal no gun fhiamh roimh àrd no roimh ìosal. Gu'm buanaicheadh Dia a sìoch-aint 's a sochairean do na ginealaichibh a ta ri teachd ! agus ma 's e 's gu'n tig an latha anns an tarruing an rìoghachd no an t-Uachdaran saoghalta 'fhàbhar 's a ghnàis uaipe,—ma bheir e air falbh a sochairean aimsireil bidh fianuis deadh chogais aig a ministireau nach iadsan a bhris cùmhnantan ach an t-Uachdaran. 'S fearr le ministearan Eaglais na h-Alba fulang no bhi 'tréigsinn na h-Eaglais gun ghairm fhìor ann am freasdal, no ann an gràdh Dhé.

Ach tha againn r'a fhaicinn a nis, 's r'a thoirt fa'near an d'fhuair iad an cumhachd neo-chrìochnach, neo-cheannsaichte a bha iad a' leantuinn, ann a bhi 'tréigsinn na h-Eaglais. Am bheil e fìor gu'm bheil iad saor ann an sealladh an lagha gu bhi 'deanamh mar is àill leò ? Cha'n'eil, 's cha'n ann am Breatunn a cheadaichear an cumhachd so. Feumaidh iad na laghannan 's na riaghailtean a nithear eatorra féin a thaobh suidheachadh a's beathachadh ministear a choimhead. Oir ma tha iad 'g am briseadh, agus daoine 'fulang call air a thàileadh so tha iad buailteach gu bhi fulang ann an lagh air a shon. Tha so air a dheanamh aithnichte gu soilleir tre 'n chùis lagh iomraiteach a tha sinn a nis r'a luaidh.

CUIS CHARDROIS—MAC-MHAOILEIN.

Bha 'n duine so, Mac-Mhaoilein, na mhinistear san àite dh'ainmicheadh, dlùth do Dhunbreatunn. A bhàrr air a bhi 'na mhinister bha e 'na chleireach do Sheanadh Ghlascho air son an robh dà fhichead Punnd Sasunnach aige sa' bhliadhna, a thuilleadh air a thighinn-a-stigh mar mhinistear. Tre laghannan Eaglais na h-Alba, a bha an Eaglais Shaor a' leantuinn cho dlùth 's a ghabhadh deanamh, bha còir aig gach ministear 's aig gach ball do'n Eaglais a chùis a thogail o *Phresbytery* gu Seanadh, agus mar robh iad toilichte le am breth-san an sin gu Ard-Chomunn na h-Eaglais. So rinneadh le Mac-Mhaoilein, agus 's e b'aobhar dha gun do chasaideadh e mar mhisgeir 's mar fhear-macnuis air beul-thaobh *Presbytery* Shaor Dhunbreatunn. B'e *cheud* ni chuireadh a's a leth gu'n robh e air mhisg air latha sònraichte do'n carrach sa' bhliadhna 1857. Be'n *dara* ni

gu'n robh e sa' bhliadhna cheudna a rithisd air mhisg, agus b'e 'n *treas* ni chuireadh a's a leth gu'n do ghluais se e féin gu neo-gheamnuidh ann a bhi 'toirt oidhirp air bean-phòsda aig àm dha bhi air mhisg. Dh'àicheadh Mac-Mhaoilein na nithean a chuireadh as a leth—ghairmeadh fianuisean agus b'i breth na Cleir sa' chùis gu'n robh Mac-Mhaoilein neo-chiontach a thaobh na ceud chùis chasaid. Fhuaradh an dara cùis chasaid dearbhta ann an tomhas; agus an *treas* aon mar an ceudna dearbhta. Cha robh Mac-Mhaoilein toilichte le breth na Cléire, a's thog e 'chùis gus an t-Seanadh, ag iarraidh air a' chùirt sin breth na Cleir a chur a thaobh cho fada 's nach dh'fhuaras ciontach e san iomlan. Rinn an Seanadh a shaoradh, 's a ghairm neo-chiontach a thaobh a' cheud ni; agus b'i breth an t-Seanaidh a thaobh nadà chùis chasaid eile nach do dhearbhadh iad 'na aghaidh. Cha do thaitinn breth an t-Seanaidh ni bu mlò na breth na Cléire ri Mac-Mhaoilein, o'n nach d'fhuaras neo-chiontach e san iomlan. Thog e 'chùis air an aobhar sin gu Ard-chomann na h-Eaglaise Saoire, agus air a' cheathramh là fichead do cheud mhìos an t-samhraidh dhaingnich a' chùirt so breth an t-Seanaidh a thaobh na ceud chùis chasaid; air an dara cùis chasaid, dh'atharraicheadh breth an t-Seanaidh agus fhuaradh a réir breth na *presbytery*, agus air an *treas* cùis chasaid—ni o'n do shaoradh leis a *phresbytery*, a's nach d'fhuaras dearbhta leis an t-Seanadh a's nach robh idir fa chomhair an Ard-chomuinn fhuaradh ciontach e, 's air ball chuireadh o shearmonachadh e am fad 'sa chitheadh iad so iomchuidh. Cha robh Mac-Mhaoilein idir a' smaointeachadh gun d'fhuir e ceartas agus o'n nach d'fhàgadh cùirt Eaglais eile dha air son leasachadh cor chaidh e gu cùirt nam mòrairean a's dh'iarr e barrantas uatha a thoirmeasg na Cleir o bhi 'g eigheach Eaglais-san falamh, 's o bhi 'toirt uaithe 'bheathachaidh. Cha d'fhuir e eisdeachd san dol a mach. Cha bu luaithe a chuala luchd-riaghlaidh na h-Eaglaise Saoire gun robh Mac-Mhaoilein ag iarraidh lagha nan aghaidh na las iad suas le corruich, agus shumanaicheadh e air an oidheche sin féin e thighinn air beulthaobh Ard-chùirt na h-Eaglais a chum freagairt air son a dheanadais. Rinn e so, agus chuireadh a' cheisd ris, An robh e ciontach do dhol gu lagh? Dh'àidich e gu'n deachaidh, 's gu'n d'iarr e dion an lagha. Gun uibhir is comas a thoirt dha a bleul fhosgladh ghrad thilgeadh a mach e á dreuchd na ministrealachd, agus c'arson? Cha b' ann air son ni sam bith a

chuireadh as a leth ach air son e dhol gu lagh riutha— an ni sin nach 'eil 'na chiont a thaobh lagh Dhé no dhaoine mheas iadsan airidh air na h-uile peanas. An spiorad 's an deanadas ceudna thaisbein iad air dhoibh a bhi san Eaglais Stéidhichte.

A rìs, chaidh Mac-Mhaoilein gu lagh, ag agairt leasachadh a's dìoladh o'n Ard-chomunn, agus o phrìomh dhaoine na cùirte sin. Chuir e as leth na h-Eaglaise Saoire nach do ghluais i a réir nan reachdan 's nan riaghailtean sin fo'n d'fhàinig esan mar mhinistear 'nuair a cheangail se e fein rithe—riaghailtean na h-Eaglais Stéidhichte a bha iad ag aideachadh a bhi 'leantuinn—bhris iad d'a thaobhsan. B'e so a' chùis thagraidh, ach 's e dh'iarr Cléir na h-Eaglaise Saoire an duine so a chumail o cheartas fhaighinn. 'S e thubhairt iad, tre an luchd-tagraidh, nach buineadh e do'n chùirt shìobhalta an ni a rinneadh leòsan fheuchainn no chur an ceisd ; gu'm bu bhreth spioradail a bh' innte, agus nach b'urrainn cùirt air bith a' bhreth a thug iadsan a mach a chur a thaobh, n'an duine aiseag d'a dhreuchd ; agus uaithe so gu'm bu chòir do na Mòrairean cùla chur ri cùis thagraidh Mhic-Mhaoilein. Ach cha robh Mac-Mhaoilein ag iarraidh, 's cha mhò bha'n lagh comasach air esan aiseag g'a dhreuchd. 'S e na h-uile ni air son an robh e 'tagradh duais an eiric na chaill e. Ma bha an ni a rinneadh air a reir laghanuan a's riaghailtean na h-Eaglaise Saoire cha robh còir aige air ni air bith ; ach mar robh bha còir aige air eiric fhaotainn, ma ghnàthaicheadh gu mi-laghail e. Ann an sealladh an lagha bha còir aige air a bheathachadh, no ni mu choinneamh sin, ma 's e 's gu'n dearbhar gu'n d'fhuir no gu'n d'fhuiling e eucoir. Dh'iarr Morair *Jerviswood* an sin air luchd-riaghladh na h-Eaglaise Saoire iad a thoirt nan riaghailtean agus am bonn-steidhe air an do shuidhicheadh iad mar chomunn, fa chomhair na cùirte ; mar an ceudna an còrdadh agus an ceangal fo'n robh am ministearan a' teachd : a thuilleadh air a so, iad a thoirt a làthair a' bhreth no a' bhinn a thug iad a mach an aghaidh Mhic-Mhaoilein chum 's gu'm faiceadh esan (am breitheamh) an robh aobhar gearan an duine sin a réir firinn, no cùis aige air son dol gu lagh. Dhiùlt iad géilleadh do àithne 'bhreitheamh san dol a mach, agus thog iad an cùis air a' cheisd so, “ An robh iadsan ri freagairt do lagh ? ” gu Ard chùirt nam Morairean, ag iarraidh gu'n cuireadh iadsan a thaobh breth Mhorair *Jerviswood* ; ach cha d'éisdeadh riù san ni so. Dhaingnicheadh leis na Morairean eile gu

h-aon-sgeulach breth *Jerviswood* ; agus air mìos deireannach na bliadhna 1859, dh'òrduicheadh as ùr do Chléir na h-Eaglaise Saoire iad a thoirt a làthair stéidh an suidheachaidh, 's e sin na riaghailtean 's an ceangal fo'n robh iad d'a chéile mar chomunn, agus mar an ceudna a' bhreth a thug iad a mach an aghaidh Mhic-Mhaoilein, agus sin an taobh a stigh do àireamh shònraichte làithean, agus chuireadh cosd an lagha orra o'n cheud là san do thòisich iad gus an àm sin. Ghéill Cléir na h-Eaglaise Saoire do òrdugh nam Morairean, agus mar so dh'aidich iad uachdranachd an lagha. Chuir iad mar a dh'àithneadh, gach sgriobhadh a bhuineadh dhoibh mar chomunn, an riaghailtean, 's gach ni a thaobh Mhic-Mhaoilein, fa chomhair Morair *Jerviswood*. Ciod a thàinig ri prionnsapalan na h-Eaglaise Saoire ann a bhi 'toirt umhlachd do'n Uachdaran shaoghalta mar so? Nach do sgaoil iad, mar fhirinn, am fad 's am farsuingeachd nach robh iad fo lagh? gu'm faodadh iad ni air bith a dheanamh gun ghuth, gun cheisd lagha a bhi riù? Nach i so an t-saorsa a gheall iad dhoibh féin? Ach is cinnteach nach d'fhuaireadh iad i. Na'm bitheadh iad air gluasad a réir nam prionnsapalan air an robh iad a' deanamh aidmheil dhiùltadh iad gu tur umhlachd a thoirt do chùirt nam Morairean. Dh'fhuilgheadh iad prìosan a roghainn air a bhi 'tagradh an cùise 's 'g an "dìon féin air beulthaobh Cheasair." 'S ann aca féin is fearr a ta fios ciamar a tha 'n coguiseabh glan no saor ann a bhi 'géilleadh do'n Uachdaran shaoghalta, an uair a dh'fhàg iad Eaglais na h-Alba airson faotainn réith 's an t-Uachdarain agus an lagh, ni nach d'fhuaireadh 's nach faigh iad am fad 's tha an còmhnuidh ann am Breatunn.

Faiceamaid ciod a rinn am Morair *Jerviswood*. Dh'iarr an Eaglais Shaor, mar san dol a mach, nach d'tugte éisd-eachd air bith do Mhac-Mhaoilein, oir gu'm bu duine e bha'n taobh a mach do lagh; ach air do'n bhreitheamh a thoirt fa'near na nithean a bha Mac-Mhaoilein a' cur as leth na h-Eaglaise Saoire, eadhon gu'n d'thugadh uaithe a' chreideas agus a bheathachadh uile, leis an ana-cothrom 's leis an an-tighearnas a bu mhò; 's air an làimh eile mar bha'n Eaglais Shaor ag àicheadh gu'n deachaidh i am mearachd, no gu'n do bhris i lagh sam bith, no gu'n d'rinn i eucoir air Mac-Mhaoilein. Cho-dhuineadh leis a' Mhorair gu'n robh cùis agartas lagha aig Mac-Mhaoilein an aghaidh na h-Eaglaise Saoire, 's thugadh ùghdarras dha dol air 'aghaidh a dhearbhadh 's a dheanamh a mach na nithean a bha e 'cur as a leth.

Bha iad mar so air gach taobh aig làn shaorsa na nithean a bha an ceisd no an teagamh eatorra a shocrachadh aig lagh. Agus cò nach aidich gu'n robh a' bhreth so a' co-chòrdadh ri ceartas ; gidheadh airson so chùl-chàin iad am breitheamh gu mòr mar dhuine an-diadhaidh, agus cha b' esan a mhàin, ach na Morairean eile mar an cendna. Chuireadh mu choinneamh an t-sluaigh iad mar dhaoine a bha 'brath còraichean rìoghail Chrìosd. Ach cò nach fhaic na'm biodh breth Morair *Jerviswood* 's nam breitheamhnan eile 'nam fabhar fèin gu'm bitheadh iad gu mòr air an àrdachadh 's air am moladh mar dhaoine maithe, 's mar bhreitheamhna cothromach ? 'Nuair a chaidh an lagh an fhad so 'nan aghaidh thòisich iad air an t-sluaigh a bhrosnachadh anns gach àite. Ghairmeadh coinneamhan am frith-bhailtean, 's air feadh sgìreachdan na tìre, chuireadh mu choinneamh an t-sluaigh gu'n robh crùn Chrìosd, 'se sin saorsa na h-Eaglaise Saoire, an cunnart. Dhìteadh gu dubh a's gu dian Eaglais na h-Alba. Dh'ainmicheadh *Jerviswood* agus breitheamhnan eile mar dhaoine 'bha toirt dùlan do Chrìosd, 's a' saltairt a' chrùin fo 'n cosaibh. Bho na nithean a chaidh a labhairt bha daoine bochd, aineolach ullamh gu 'shaoilsinn gu'n robh làithean na geur-leanmhuinn ag ath-philleadh d'ar tìr ;—seadh gu'n robh *Clavers* fuileachdach agus a shaighdearan cruaidh-chridheach air eiridh as ùr gu àr 's gu dòrtadh fola, ach an àite so cha robh ach aon duine bochd (Mac-Mhaoilein-an-Rudha) ag iarraidh a chòir ag lagh uatha. “ Ma chailleas sinn a' chùis so” deir diadhair àraidh san Tairbeart “ faodaidh sinn Ceasar a sgrìobhadh air a' chrannaig,—Ceasar air na ballachan.” Ach b' éigin gu'm b' ann an dichuimhn' a thuirt e so ; oir b' fhada roimh an àm sin a chaidh Ceasar a sgrìobhadh orra, 's air a shochairan uile. 'S e 'n lagh no Ceasar a tha 'g an còimhead 's 'gan dìon dhasan 's d'a leithid—gu bheil e chòmhnuidh gu tearuinte—gu bheil comas pòsaidh aige, gu bheil e 'searmonachadh gun eagal ; gu bheil comas aige dol o àite gu h-àite,—tha so uile aige fo làimh an Tighearna tre lagh na tìre mar mheadhon. Cha 'n e mhàin sin, ach eadhon an clag a tha 'n crochadh 's a' bualadh na eaglais tha e 'giùlan ìomhaidh Cheasair ; oir 's ann le 'àithne 's le 'reachd-san ('s cha 'n fhada uaithe) a thugadh comas dhoibhsan a tha an taobh a muigh do Eaglais na h-Alba clag a bhualadh. Nach ann is iongantach e bhi aca, gu sònruichte 'n uair a tha gach tarruing a's buille a bheir ear air a' dearbhadh an ùmhlachd do àithne Cheasair ? Ach

mar saoil 's mar creid e gu'n robh Ceasar air a sgrìobhadh air an Eaglais Shaoir roimh chùis Mhic-Maoilein tha e nis air a dheanamh gu soilleir; oir fhuaradh anns a' chùis so gu bheil an Eaglais Shaor féin fo'n lagh gu bhi 'frcagairt a's umhal dha; agus tàireil 's mar tha an lagh 'n a shùilibh-san chuirinn a' cheisd ris 's r'a leithid, C'àite, mar anns an rioghachd d'am buin sinn, a bheil sochairean a's saorsa eaglaisean a's dhaoine air an coimhead 's air an dìon? Cha 'n 'eil barrachd saorsa san Roinn-Eòrpa, no eadhon san t-saoghal mu'n iadh grian na tha 'n ar tìr féin; agus an lugha ar saorsa, no am bheil i air a deanamh suarach a chionn gu'm bheil ainm Cheasair air a sgrìobhadh oirre? Agus ged a chailleadh an Eaglais Shaor an lagh, mar a chaill, a bheil so a' buntuinn air falbh aon sochair, no saorsa a bhuineas d'a ministearan? Cha 'n 'eil, ach tha e 'g an coimhead —a' dearbhadh nach faod an Eaglais sin aon air bith d'a ministearan a chur a mach ach a réir an riaghailtean suidhichte féin; agus an deigh gach uile chothrom a thoirt da air e féin a dhìon. Mar dean an Eaglais so tha i buailteach do lagh. Bithidh an Eaglais Shaor nis faicilliche 'na dheigh so —cha ghlacar i an lìon an lagha 's cha tuit i anns an dris le cabhaig, an deigh cùis Mhic-Mhaoilein. 'S ann gun aobhar, gun cheann-fàth a thog iad glaoth geur-leanmbuinn, 's a riun iad a leithid do chasaid 's do chàineadh air breitheamhnan na tìre. Tha trì earrannan do'n Sgrìobtur, am bheachd-sa, nach d' thug iad fa'near 'nan gluasad, agus 'do nach d' thug iad géill: 's iad sin, “Na tugaibh breth a chum nach toirear breth oirbh.” (Mata vii. 1.) “Air dhoibh a bhi an-dàna, féin-thoileil cha'n eagail leò ana-cainnt a thoirt dhoibhsan a tha an àrd inbhe.” (2 Peadar, ii. 10) “Na bi bras le d' bheul agus na luathaicheadh do chridhe gu ni a labhairt an làthair Dhé.” (Ecle. v. 2.)

O'n bhreth a thugadh le *Jerviswood* thog an Eaglais Shaor a rìs a cùis gus na Morairean eile, agus air mìos deireannach an t-samhraidh (*July*, 1861), 's e sin mu thrì bliadhna an deigh do'n lagh tòiseachadh, dhaingnicheadh a rìs leis na breitheamhnan a' bhreth a thugadh le *Jerviswood*. Cuimhnicheamaid ann a' bhi 'dol air ar n-aghaidh chum a bhi 'tuigsinn na cùise ni's fearr gur h-i *cheud* bhinn a thugadh a mach le Morair *Jerviswood*, 's a chaidh a dhaingneachadh leis na h-Ard-bhreitheamhnan gu h-aon-sgeulach, gu'n robh e feumail agus fiachaichte air an Eaglais Shaoir a steidhean suidheachaidh agus a riaghailtean a thaisbeanadh

an làthair cùirt an lagha. 'Si 'n *dara* breth, a chaidh a dhaingneachadh mar an ceudna, gu'n robh aobhar lagha aig Mac-Mhaoilein an aghaidh na h-Eaglaise Saoire,

Ghéill iad a's luidh iad fo'n dà bhreth so, gun a bhi 'togail an cùise gu Lunnainn, mar a bha iad uair a' bagairt, agus le so tha iad air aideachadh an ùmhlachd do lagh; oir cha deachaidh aon bhreth a thugadh le cùirt an lagha 'chur air chùl; agus ged a tha Mac-Mhaoilein air call na duais dhìolaidh, cha 'n ann a chionn nach robh aobhar lagha aige; ach do bhrìgh 's nach 'eil ainm no suidheachadh aca mar Eaglais san tìr. Leis a so cha ghabhar an sumanachadh mair Eaglais no mar chomunn, ach mar dhaoine fa leth; ach so cha d' rinn Mac-Mhaoilein agus chaill e air an aobhar sin an duais dhìolaidh a bha e 'g agairt; agus cha 'n 'eil cùrsa eile fosgailte do'n duine so ach an sumanachadh fa leth—ni tha anabarr uile cosdail; ach is leòir na rinn-eadh leis gu bhi 'dearbhadh gu bheil an Eaglais Shaor air géilleadh do lagh; agus air toirt suas nam prionnsapalan sin air an robh i a' deanamh aidmheil agus air son an robh i 'cumail a mach gu'm fuilgeadh i geur-leanmhuinn. Tha i air an toirt suas; air neo 'g an coimhead a mhàin ann an ainm. Tha Mac-Mhaoilein air toirt dùlan dhoibh 's a' lean-tuinn r'a *Mhanse* gus an là 'n diugh; agus as a sin, mar an i a thoil féin e, cha ghabhar a ghluasad no chur as àite, le uile neart na h-Eaglaise Saoire—seadh, gun bharantas Siorram, no gus an dearbh an Eaglais Shaor nach d' fhuiling e eucoir fo an làimh. Tha so a' dearbhadh gu'm feum iad a bhi 'n earbsa no'n crochadh ris an lagh air son éifeachd a thoirt d'am binn.

Thigeamaid a nis gu bhi cluinntinn 's a toirt fa'near bar-ailean a's breth Ard Mhórairean na rioghachd a thaobh cùis Mhic-Mhaoilein. Brìgh nan òraidean a chaidh a labhairt bheir sinn seachad, a leigeas ris gu soilleir ciod i an Eaglais Shaor, agus san àm cheudna, sochairean agus saorsa Eaglais na h-Alba.

MORAIR CHOLASA.

Thubhairt am breitheamh ainmeil, fòghluimte so, "Cha 'n 'eil mise 'g ràdh gu bheil cumhachd againn an duine so, Mac-Mhaoilein, aiseag do mhinistrealachd na h-Eaglaise

Saoire as an do thilgeadh e—cha mhò tha sinn ag iarraidh so a dheanamh ; ach tha e 'n taobh a steach do ar cumhachd mar chùirt lagha a' bhreth a thugadh a mach leis an Eaglais an aghaidh an duine so a chur a thaobh cho fada 's a tha i an aghaidh ceartais, le bhi 'toirt dìoladh dha air son na chaill e an lorg na breth sin a thugadh a mach 'n a aghaidh. Ma their iad rium nach do ghnàthaich an Eaglais Shaor ach a còir laghail, ann a bhi 'tilgeadh an duine so as a comunn, freagram gur h-e sin an ni as ceisd, An do chleachd no'n do ghnàthaich iad an còir, no an cumhachd gu h-ìomchuidh—'s e sin gu laghail ? Faodaidh ministearan comas a bhi aca, 's tha comas aca mòran nithean a dheanamh ; ach ma 's e 's gu'n dean iad na nithean so a thaobh àm no dòigh gu mì-laghail feumaidh iad dìoladh air a shon. Tha e air a chumail a mach nach còir dhuinne gnothach a ghabhail ris a' chùis so ; gur cùis i nach buin dhuinn idir, agus nach urrainn dhuinn an duine so a dheanamh as ùr 'na mhinistear do'n Eaglais Shaoir. Tha e fìor nach 'eil e 'n taobh a stigh d'ar cumhachd an duine so aiseag mar mhinistear—'s ni so nach 'eil sinn ag iarraidh a dheanamh ; ach buinidh e dhuinn, agus is urrainn duinn ceartas fhaotainn 's a thabhairt dha, ma 's e 's gu'n d' rinneadh eucoir air—ceart mar ni an lagh do'n t-seirbhiseach a chuireadh air falbh le a mhaighstir gun aobhar, gun cheannfàth reusanta. Nì an lagh tuarasdail, duais-dhìolaidh a's lòn da ré na h-ùine bha gu ruith d'a sheirbhis. Cha 'n 'eil an lagh a' toirt air a mhaighstir an seirbhiseach a ghabhail air ais, ach bheir e air dìoladh air son gach eucoir a rinneadh air le 'chur air falbh. A ris, ma tha fianuis bhréige air a toirt an aghaidh duine tre'm bheil e 'call a' chreideis, agus a bheathachaidh. A thaobh an duine so faodaidh e bhi nach urrainn do'n lagh a shuidheachadh, no chur san inbhe, no san àite a chaill e an lorg an tuaileis agus na bréige ; ach nì an lagh ceartas fhaotainn dha, no dìoladh o'n neach, no o'n mhuinntir a thog no a sgaoil a' bhreug. A ris, ma tha fear air a chur am prìosan gu mì-laghail, cha 'n urrainn do'n lagh an ùine a luidh e an sin a chur a aithne no e féin aiseag do'n dreuchd a chaill e le bhi air a chur am prìosan ; ach bheir an lagh làn dìoladh dha air mhodh eile, ann a bhi 'leagail trom fhiachan air an duine no air na daoine 'ghnàthaich gu mì-laghail e. A ris, ma tha neach a' call làimhe le coire no cion suim neach eile cha teid aig an lagh air an làimh no air an lurga chaill e, aiseag dha a rìs ; ach so nì an lagh, dìoladh a thoirt a mach

dha air son a' chall 's a' chiorram a rinneadh air. Air a mhodh cheudna a thaobh Mhic-Mhaoilein, cha 'n aisig an lagh gu 'eaglais e—so cha 'n 'eil an lagh ag iarraidh a dheanamh ; ach ma 's e 's gu'n do chuireadh a mach e air dòigh neo-ghnàthaichte agus mhi-laghail bheir an lagh a mach dha làn-dìoladh air son nan nithean a chaill, no dh'fhuiling e an lorg anacothrom agus eucoir."

MORAIR IBHORI.

"Cha 'n 'eil sinn," a deir am Morair so, "ri sealltuinn air a' bhuidhinn sin a tha 'cur an aghaidh Mhic-Mhaoilein mar chomunn suidhichte, no idir mar Eaglais a tha 'n lagh ag aideachadh. Cha mhò tha saorsa air bith aca eadar-dheal-aichte o'n t-saorsa sin a tha 'n lagh a' deanamh 's a toirt do eaglaisean eile tha 'n taobh a muigh do'n Eaglais Steidhichte, agus a chum an t-saorsa so féin a mhealtuinn cha 'n 'eil e idir feumail iad a bhi dh'aon ainm no ainm eile; no idir 'n am fìor eaglais Chrìosdaidh, agus feumaidh sinn a thoirt fa'near gu bheil an t-aon cheartas r'a fhaighinn aig gach seòrsa eile 's a tha aig an Eaglais Shaoir so. Tha an Eaglais Shaor, mar gach Eaglais eile, aig saorsa riaghailtean a tharruing a mach mar bhonn-stéidhe còrdaidh eatorra féin ; ach feumaidh iad leantuinn ris na riaghailtean so ; oir ma bhriseas iad, no ma chuireas iad cùl riù an uair is àill leò, agus mar is àill leò,—agus sin a chum call ministear no sluaigh, 's e dleasnas an lagha sealltuinn ri eucoir a chasg agus ceartas a choimhead eadar duine a's duine. Cha 'n 'eil an lagh a' toirt breth a thaobh teagasg agus smachdachadh eaglais, 's e tha 'n lagh a' toirt fa'near gu bheil an eaglais no an comunn so a' coimhead, gun bhriseadh, nan reachdan agus nan riaghailtean còrdaidh a's aonachd a tha 'g an ceangal r'a cheile,—nithean a tha Mac-Mhaoilein a' cumail a mach a bhriseadh d'a thaobh-san."

MORAIR CURRIEHILL.

"Se mo bheachdsa," deir esan, "gu'n d' thugadh breth cheart leis a' Mhorair *Jerviswood*,—seadh, gu'n robh aobhar cùise aig Mac-Mhaoilein air son e dhol gu lagh. Tha 'n

duine so ag ràdh gu'n do bhriseadh a chreideas, 's gu'n do chaill e 'bheathachadh le breth mhi-laghail agus le an-tigh-earnas na h-Eaglaise Saoire. Cha 'n e ciont no neo-chiont an duine so is ceisd idir,—'s e tha r'a thoirt fa'near an d'thugadh breth air an duine so a réir nan riaghailtean fo'n d'thàinig e, a reir bonn-steidhe na h-Eaglaise Saoire. Tha e fìor gu'm bheil an Eaglais sin a' cumail a mach gu'n robh an duine so agus gach ministear eile fo chùmhanta luidhe fo bhinn na h-Eaglaise, ciod air bith i. Air an làimh eile, tha Mac-Mhaoilein ag àicheadh gu'n d'thàinig e fo cheangal air bith mar sin, agus ged a thigeadh gu'm bu ni mi-laghail e a bu chòir a bhi air a bhriseadh; oir nach urrainn neach sam bith e féin a cheangal gu eucoir fhulang. Tha 'n Eaglais Shaor a' tagradh an aghaidh so; ciod air bith cho mearachdach a's cho fada an aghaidh riaghailtean suidhichte na h-Eaglais a dh'fhaodadh a' bhreth no bhinn a bhi, nach buineadh e do'n lagh gnothach a ghabhail rithe; agus 's e 'n dà aobhar, no na reusanaibh sònraichte a tha aca air son a leithid so a thagradh; s a' *cheud* àite (deir iad) na nithean a rinneadh an aghaidh an duine so gu'm bu nithe spioradail iad a bha air an deanamh an cùrsa gnàthaichte smachdachaidh Eaglais Chrìosd, a tha fo dhìon an lagha. San *dara* àite tha iad a' tagradh ann a bhi 'tilgeil an duine so as a mhinistrealachd nach do bhuin iad ri còir no sochairean sìobhalta no saoghalta air bith. Ach cha seas na h-argumaidean so éisdeachd; gu sònraichte 'nuair a bheir sinn fa'near gu'm bheil an duine so air call a chliù agus a bheathachaidh,—nithe saoghalta annta féin, 's a chailleadh. Na'm buineadh a leithid do chumhachd 's a tha iad a' tagradh 's ag iarraidh dhoibhsan no do chomunn air bith eile, c'àite, no cia mar a gheibheadh buill a' chomuinn sin ceartas? Coma ciod cho fada 's a rachadh iad thar an comais—coma ciod 's cia mòr an eucoir a dheanadh iad air duine rachadh aca air iad féin a dhìon le bhi 'g ràdh gu'm bu ni spioradail e. Le so cha rachadh iad idir thar an comais—le so mar an ceudna cha 'n fhaigheadh duine ceartas air dòigh no air sheol air bith. Cha 'n fhaigh o'n Eaglais, oir tha 'chùirt is àird' innte a' toirt breth 'na aghaidh; 's cha mhò 'gheibheadh e ceartas an taobh a muigh dhith; oir tha'n Eaglais 'g a dhruideadh a mach o cheartas le bhi 'toirmeasg dha a' chùis no 'ghearan a thogail gus an uachdaran shaoghalta, agus ag ràdh gur còir dha gabhail ris agus luidhe fo bhinn na h-Eaglaise, ciod air bith cho mòr 's a tha i 'n aghaidh ceartais, oir is gnìomh

spioradail e—seadh, tuilleadh fòs tha fear-tagraidh na h-Eaglaise Saoire air cur an céill ged a robh a cùirtean a' tilgeadh duine, 's ga chur a mach á dreuchd na ministrealachd, gun aobhar air bith ainmeachadh, nach biodh dìoladh air bith no leasachadh r'a fhaotainn o'n Eaglais air son a leithid so do dheanadas. An d' thàinig e gus a so, gur h-e so an gnè shaorsa th'aig a' chomunn so a reir an cùis thagraidh! Ann an Eaglais na h-Alba cho fada 's a tha iad a' gluasad a réir an laghannan féin cha'n 'eil cumhachd aig cùirt lagha sam bith thairis orra, no ùghdarras air bith a chum am breth a thilgeadh no chur a thaoibh; ach ma tha iad a' dol thar an cumhachd 's a' briseadh an laghannan féin 'se ar dleasnas a bhi 'toirt fa' near nach 'eil duine air bith air a thàilleadh sinn a' faighinn no 'fulang eucoir. An dleasnas ceudna tha fiachaichte oirnn a chleachdadh a thaoibh nan Eaglaisean sin eile a tha air am fulang le lagh na tìre. Ged a tha a cumhachd aig Eaglais na h-Alba uaipe féin laghannan a dheanamh a chum a minist-earan 's a luchd-leanmhuinn a cheangal 's a stiùradh leo cha'n 'eil cumhachd air bith mar sin aig an Eaglais Shaoir, no aig Eaglais eile lagh sam bith a dheanamh a chum neach a cheangal leis, mar h-e sin iarrtas no saor thoil an duine féin. B'e toil an duine so (Mac-Mhaoilein) teachd fo reachdan na h-Eaglaise Saoire. Le so a dheanamh thàinig e gu àite, inbhe, agus beathachadh; agus a nis ma 's e 's gu bheil esan air call nan sochairean so le ana-cothrom no le bhi briseadh nan reachdan fo'n d' thàinig e 'se ar dleasnas, mar ar dreuchd, ceartas fhaotainn dha."

MORAIR DEAS.

"Ma's ceisd so," deir am breitheamh ainmeil so, "a thaoibh a' cheangail no 'chùmhnaint a rinneadh eadar an duine so agus an Eaglais Shaor feumaidh sinn fhaicinn ciod i a' bhreth a thugadh a mach 'na aghaidh leis a' chomunn sin,—seadh, feumaidh sinn a brìgh, a buaigh, 's a crìoch a thoirt fa' near, a chum a bhi comasach air a thuigsinn 's a dhearbhadh an robh no nach robh i a réir ceartais agus firinn; ach ma's ceisd i a thaoibh cumhachd no uachdranachd spioradail cha 'u 'eil sin aca, an seadh aimsireil no spioradail. Tha cùirtean Seisin, Scanaidhean a's Ard Chomuinn aig Eaglais

na h-Alba; ach ged a dh'fhaodas iadsan a bhi 'g aithris orra cha bhuinn iad sin idir do'n Eaglais Shaoir, an sealladh an lagha. Cha mho na sin a tha cumbachd air bith aca mar Eaglais ach cho fada 's a tha am buill, o'n toil féin a' geilleadh, 's a' comh-aontachadh leò. Faodaidh iad a bhi 'g aithris air cùirtean Eaglais na h-Alba, 's a bhi 'g iarraidh 's a' tagradh laghannan a's uachdranachd na h-Eaglais sin; ach cha bhuin iad idir dhith no dhoibh, agus cho mhò tha iadsan a tha 'suidhe an cùirtean na h-Eaglaise Saoire nam breitheambuan ann an seadh air bith ach a réir 's mar a tha iad a' deanamh cordaidh 'nam measg féin. Faodaidh iad Eaglais Chrìosdaidh, sionagag, Eaglais Shaor, no ainm air bith a thabhairt 's a ghabhail dhoibh féin; ach cha ghabh an lagh gnothach r'an ainm no r'an teagasg am feadh 's a tha iad 'g an gluasad féin gu h-umhal do lagh na tìre, agus gun a bhi 'bris-eadh nan riaghailtean a rinneadh eatorra féin. Faodaidh iad ministearan a's luchd-dreuchd a roghnachadh 's a chur air leth chum frithealadh, agus ma 's e 's gu bheil an luchd-dreuchd sinn a' saoithreachadh o'n saor thoil féin gun lnaich, mealadh iad an saorsa; ach ma 's e 's gu bheil duine fo phàigh-eadh mar mhinistear, agus ma tha e air toirt moran d'a ùine, d'a shaothair, 's d'a mhaoin a chum e féin ullachadh air son na h-inbhe 's an dreuchd sin; agus a thuilleadh air so ma's ann ris a' mhinistrealachd a tha duine 'sealltainn air son beathachadh dha féin 's da theaghlach an e, an uair a tha e 'call 'àite, 's nan sochairean so uile le h-ainneart 's le h-an-tighearnas, nach 'eil e ri ceartas fhaotainn? Tha e reusanta agus iom-chuidh gu'm faigh an duine so, mar gach neach eile tha 'fulang fo ana-cothrom, dìon, dìoladh a's leasachadh o'n lagh."

A nis o bheachdan cothromach nam breitheamhnan so tha sinu a' faicinn nach 'eil staid, suidheachadh, no saorsa na h-Eaglaise Saoire idir mar is maith leo thoirt air daoine aineolach a chreidsinn. Cha'n ann a chum a creideis, a h-urraim, no 'cliù a fhuair iad as san àm, ach a chionn nach 'eil bith, ainm, cumbachd, no ùghdarras aice mar eaglais an sealladh an lagha.

Ach cha chualas an sgeul mu dheireadh, 's cha'n fhacas crìoch na cùis lagha so fathasd. Tha Mac-Mhaoilein air tòiseachadh as ùr ri lagh riù. A' cheud chùis-thagraidh air son dìolaidh chailleadh leis, a chionn nach do shuman-aich e an Eaglais Shaor gu cùirt mar chomunn. So tha e nis air deanamh. Tha e air sumanachadh Ard-chomunn na h-Eaglaise Saoire air son na bliadhna tha 'ruith (1862-3)

mar air son na bliadhna 1858, maille ri luchd-dreuchd na h-Eaglais, agus na daoine sin a bu phrìomh aobhar e bhi air a thilgeadh as a' mhinistrealachd; agus gun teagamh ma tha a chùis thagraidh a réir na firinn gheibh e dìon a's dìoladh o'n lagh, ni a tha reusonta; oir bu ro-eucorach an ni duine a cheangal gu eucoir fhulang fo làimh dhaoine no comunn air bith; agus cha b' e mhàin sin, ach peanas a dheanamh air, air son a bhi 'g iarraidh no 'tagradh ceartais o chùirtean lagha a chuireadh suas, am freasdal an Tighearna, 'n ar tìr, air son ceartas a dheanamh 's a choimhead eadar duine agus duine.

Ciod air bith cho ciontach 's a dh'fheudas neach a bhi 'se 'dhlighe na h-uile cothrom agus ceartas fhaotainn uapasan a tha 'ga fheuchainn, agus mur faigh e so c'arson a bhitheadh e air a dhruideadh a mach o bhi 'g iarraidh a chòir air dòigh air bith a tha laghail. C'àite bheil saorsa mhinistearan no sluagh na h-Eaglaise Saoire ma 's e 's gu bheil aca ri luidhe fo bhreth no fo bhinn cùirtean na h-eaglais aig ro mheud na h-eucoir a nithear orra, gun chomas a bhi aca am beul fhosgladh no dol gu lagh air son ceartais. Ma's i so an saorsa cha 'n 'eil mi 'meas gu bheil i 'comh-chòrdadh ri còir an iochdarain san dùthaich shaoir so, no idir ri ceartas no saorsa an t-soisgeil.

Tha sinn a' co-dhunadh o na nithean a chuireadh cheana sìos, 1. Nach 'eil ann an seadh air bith aig an Eaglais Shaoir an t-ard-cheannas no an cumhachd neo-cheannsaichte sin air son an robh i 'tagradh air thùs an Eaglais na h-Alba. Cha mhò na sin a b'urrainn a leithid a bhi air a thoirt no air 'fhulang, an co-cheangal ri sochairean 'aimsireil sluaigh; oir is ni e nach 'eil air a steidheachadh air firinnibh a' Bhìobuill, no réir Leabhar Aidmheil a' Chreidimh, no a' comh-chòrdadh ri beachdan prìomh Aithrichean Eaglais na h-Alba.

2. Tha an Eaglais Shaor fosgailte do lagh, agus feumaidh i freagairt agus geilleadh do lagh mar a rinneadh léatha a thaobh ceisdean a's cùisean ris am bheil sochairean a's saorsa dhaoine ceangailte,—seadh, tha i fo lagh cho maith, agus ni's mò no 'nuair a bha i do Eaglais na h-Alba. Le so chaill iad rompa 's nan déigh, agus an t-saorsa 'gheall iad dhoibh féin ann a bhi 'tréigsinn na h-Eaglais cha d'fhuair iad a muighi; agus mar an ceudna an cumhachd neo-cheannsaichte a dh'iarr iad a steach san Eaglais cha d'fhuair iad le bhi 'g a treigsinn. Tha breth as binn Mhorair *Jerviswood* fathast seasmhach 'nan aghaidh gun a bhi air a cur

air chùl: seadh, thairiad air géilleadh 's a' luidhe fo'n bhreth so.

3. Cha b'urrainn a's cha 'n urrainn an Eaglais Shaor am breth no'm binn fein an aghaidh Mhic-Mhaoilein a chur an gnìomh gun a dhol gu lagh, a's gun chumhachd lagha fhaotainn. Tha e air leantuinn r'a *Mhanse* 's r'a ghàradh gus an là'n diugh. C'ait am bheil an cumhachd a nis? Seadh, gus an dearbh an Eaglais Shaor nach d'rinneadh eucoir air an duine sin—gus am faighear neo-chiontach i d'a thaobh, mar an i thoil féin, cha 'n urrainnear a ghluasad as 'àite. Agus eadhon an sin féin feumaidh iad an lagh a ruigheachd air son barantas fhaotainn a chum a chur a mach. Mar so a dheòin no dh'aindeoin feumaidh iad ùghdarras an lagha aideachadh.—Am bheil so a reir am prionnsapalan? Cia eadar-dhealaichte uaithe so cumhachd Eaglais na h-Alba? Cha luaithe tha neach air 'fhaotainn ciontach na tha e air a thilgeadh 's a' call air ball a h-uile sochair agus dlighe a bhuineas d'a dhreuchd. Freagraidh e dhoibh a's faodaidh iad a nis an glaoth ceudna a thogail, mar a rinn iad a thaobh *Livingston*, ag ràdh gu'm bheil an lagh a' dìon luchd-misg, mac-nuis, a's meirlich; ach cha 'n 'eil daoine ni's fhaide dall—tha iad a' faicinn gu soilleir nach e an lagh a rinn *Livingston* no Mac-Mhaoilein a dhion, ach am mi-ghnàthachadh 's an cùrsa mi-laghail féin; 'se so a fhuair do'n dithis so dìon an lagha; agus nach tròcair 's nach saorsa mhòr nach teid neach air bith a dhìteadh ach ann an slighe ceartais 's ann an cùrsa laghail.

4. Tha sinn a' faicinn uaithe so mar an ceudna cia mòr sochairean a's saorsa Eaglais na h-Alba, agus gu bheil iad air an daingneachadh 's air an dìon le lagh a's reachd na tìre, 'nuair nach 'eil Eaglaisean eile ach air am fulang. Agus a thaobh sochairean a's saorsa spioradail agus shlàinteil anama tha Dia, 'na ghràs, 'g an tairgse 's gan tabhairt dhuinn gu saor, ann an Crìosd tre 'fhocal agus tre a spiorad.

EASAONACHD NA H-EAGLAISE SAOIRE.

Cha 'n ann gun aobhar, gun dearbhadh a tha mi 'dol a chur cionta easaonachd as leth na h-Eaglaise Saoire. Ann a bhi 'leantuinn 's a' firinneachadh am beachdan féin thog iad comhstri agus aimhreit san Eaglais, agus san rioghachd; agus na nithean sin a tha na sgriobtuirean ag àithne

a bhi air an deanamh le ciùineachd, gu riaghailteach agus ann an gràdh 's an aonachd spioraid, rinn iadsan 'n an aobhar air son iad féin a sgaradh o'n Eaglais. Tha fios againn gur cuibhrionn do fhìon-lios an Tighearna Eaglais na h-Alba, a rinn Dia féin a shuidheachadh agus a gheall e choimhead agus a dhìon : agus cò b'airde cliù a thaobh ar Sìoin—ar n-Ierusalem—na iadsan a thréig i ; agus da-rìr-eadh b'airidh air cliù i ; “ Oir roghnaich an Tighearna Sion : mhiannaich e i mar ionad-còmhnuidh dha féin ; ” agus tha e air gealltainn, “ Beannaichidh mi gu mòr a lòn ; sàsachaidh mi a bochdan le h-aran ; cudaichidh mi a sagairt le slàinte, agus ni a naoimh àrd luathghaire.” (Salm cxxxii. 13.) Agus tha so fìor fathast a thaobh Eaglais na h-Alba ; oir ged a tha i air fàs suarach, salach, agus gràineil an sealladh cuid do dhaoine, cha 'n e am beachd no am breth-san breth Dhe, a tha 'gealltainn a bhi innte, 's maille rithe. “ Anns gach àite san toir mise fa'near gu'n cuimhnichear m' ainm, thig mi a'd' ionnsuidh, agus beannaichidh mi thu.” (Ees. xx. 24.) Agus a rìs, “ Ge b'e àit am bheil dithis no trìuir air cruinneachadh an ceann a cheile a'm' ainmse, a ta mise an sin 'nam meadhon.”—(Mata, xviii. 20.) Agus 'ee an t-aineolas agus an t-as-creidimh is motha smuaineachadh car sealain nach coir-lion Dia a' ghealladh d'a shluagh 's d'a Eaglais, a tha 'na h-aoradh 's 'na h-òrduighean fìorghlan, falainn, saor. Tha a lòn cho saibhir, agus a h-ion-altradh cho maith, uaine, ùror, brìghmhor, 's a h-aodhair-ean cho dìleas 's a bha riamh 'na h-eachdradh, agus cha'n 'eil reusan aig caoraich a h-ionaltradh a threigsinn. Am bheil a' mhàthair o'n d'fhuair sinn bainne 's biadh, altrom a's dìon a nis air fàs cho gràineil 's nach àite dhuinn a bhi maille rithe. Na ministearan sin a threig an Eaglais thàinig iad fo ghealladh 's fo bhoid ro shòluimte 'nuair a dh'inntinn iad, nach bithheadh iad ri ni sam bith, 's nach leanadh iad slighe air bith o'm faodadh easaonachd éiridh. Cia mar a choilìon iad am boid 's an gealladh? Agus ma bhriseadh leo iad, eiod a ni am fìrinneachadh? Ma their iad gu'n robh an-tighearnas air a chleachdadh anns an Eaglais chunnaic sinn gur h-iad fein a bha ris a so. Cha deachaidh bonn-steidhe, no aon lagh no riaghailt atharrachadh, no aon lagh nuadh a thoirt a steach leis an Uachdaran—'s e na rinn e laghannan na h-Eaglais agus na rioghachd a choimhead ; agus gach atharrachadh a thoirmeasg,—nithean air son am bheil e r'a chliùthachadh. Le so cha robh aobhar sam bith air son dean-

amh mar a rinn iad, no air son a bhi 'briseadh am boid, ni's mo na bha 'nuair a dh'inntinn iad i air thùs.

A ris, ma their iad gu'n robh nithean san Eaglais a bha am feum an ceartachadh 'san leasachadh, bu choir dhoibh gach meadhon iomchuidh a ghnàthachadh a chum an leasachadh sin a thoirt mu'n cuairt. Agus mar bitheadh na meadhonan so eifeachdach 'na dheigh sin 's air fad, cha b'e an dleasnas a treigsinn, ach feitheamh gu foighidneach ri am furtachd a's fuasglaidh am freasdal maith an Tighearna. Ach an àite so a dheanamh chuir iad am bòidean an suar- aicheas,—thog iad easaonachd agus thug iad an cùl ris an Eaglais; agus mar nach deanadh Dia daoine thearnadh ann an Eaglais na h-Alba dh'ullaich iad àire dhoibh fein, eadhon an Eaglais Shaor—d'an ainm, d'an dealbh 's d'an togail féin. Bha iad leth choltach ris na maraichean gealtach sin a bha san luing maille ri Pòl, ag iarraidh dol as o chunnart mara fo sgiath a's sgàil na h-oidheche, am feadh a bha iad a' gabhail orra bhi 'neartachadh 's a' tearnadh na luinge, le bhi tilgeadh a mach achdraichean, mar a bha iadsan a threig an Eaglais ag ràdh mu na reachdan nuadh a thug iad a steach. Fhuair iad a nis long a's sgiobadh dhoibh fein; ach thig e dhoibh a chuimhneachadh nach teid soitheach ràmhach no bàta le saothair, a steach do chala na sìth. 'Se gràs a's cha ghnìomh a dh'fhirinnicheas an t-anam.

A ris, cha do chuireadh a mach iad le cumhachd sam bith, 's cha mhò bha iad air an gairm gu dol a mach ach leò fein. Ma their no ma shaoileas iad gur h-i Eaglais na h-Alba Babilon spioradail a bha iad air an gairm ann am freasdal an Tigheana gu thréigsinn, thig e dhuinn a thoirt fa' near gu'n d'thainig a bhreth so, a's gu'n d'éirich an glaoth a chum a tréigsinn uapa féin, agus sin am feadh a bha iad a steach innte—a h-uile fear ag éigheach, ag aomadh 's a' cur iompaidh air an fhear eile e theachd a mach, 's dealachadh rithe; ach an glaoth sgriobtuireil gu bhi tréigsinn Eaglais tha e air atharrach—tha e air éigheach an taobh a muigh do'n Eaglais a's cha 'n ann innte. Thuilleadh air so, tha e air a thoirt do luchd iodhal-aoraidh agus cha 'n ann dhoibh-san a tha 'g iarraidh 's ag oidhirpeachadh aoradh a thoirt do Dhia, a tha na spiorad, "ann an spiorad agus ann am ì firinn." Cha mhò gheibh sinn anns na Sgriobtuirean teagasg, àithne, no eisimpleir a tha firinneachadh an easaonachd-san. Ciod an Eaglais a bu truaillidhe n'an Eaglais Iudhach, ri linn nam fàidhean, Isaiah,

Ieremiab, agus Hosea, ach an do thréig iadsan na naoimh an Tighearna i? An do chuir iad suas Eaglais eile dhoibh féin? Cha do chuir; oir chuir Dia 'fhocal agus 'aoradh an sin, agus bha fios aca nach biodh iad féin air an truailleadh, no na h-òrduighean gun éifeachd dhoibh am feadh 's a bha an lamhan féin glan, 'san cridhe treibhdhireach. Ged a bha 'n còmhnuidh am measg nan aingidh cha robh iad nan luchd-compairt d'am peacannan. A nis nam bu pheacadh a bhi 'leantuinn, 's a bhi 'deanamh aoraidh san Eaglais Iudhaich 's cinnteach sinn gu'm b'fhearr le fàidhean 's le naoimh bàs fhulang no so a dheanamh. Ciod mata a chum iad o bhi 'g an sgaradh féin o'n Eaglais Iudhaich? Chum an gràdh do aonachd. A nis ma bha na fàidhean 's na naoimh 'ga mheas mar ni dleasnach leantuinn ris an Eaglais Iudhaich, truailidh 's mar a bha i, ciod a dh'fhirinnicheas iadsan a thréig Eaglais na h-Alba, a bha 's a tha glan a's saor, 'na teagasg, 'na h-aoradh, na h-òrduighean 's na h-uachdranachd?

Seallamaid a rìs ri eisimpleir Chrìosd agus a dheisciobuil. Tha e 'g ùrnuigh airson aonachd. Bha 'theagasg, 'oibrean agus a spiorad uile chum na crìche so. Tha sinn 'g a chluinntinn a' cronachadh aineolais a's easaonachd nan Samaritanach. Air ghaol maith a dheanamh agus aonachd a choimhead cha do sheachainn e féin no a dheisciobluidh na sionagogaibh Iudhaich, far an robh teagasg agus aoradh follaiseach Dhé. Rinn esan so 's e làn fhiosrach air ciont an t-sluaigh, agus air ceilg 's air fuar-chràbhadh nam Phairiseach. Cha do chuir so bacadh air bith, no ceap-tuislidh san t-slighe mhaith a's naomh anns an robh esan agus iadsan a' gluasad.

A ris, tha luchd-leanmhuinn na h-Eaglais Saoire a' firinneachadh an easaonachd le bhi 'gabhail briathran an Sgriobtuir:—"Thigibh a mach as am meadhon agus dealaichibh riù, agus na beanaibh ris an ni neo-ghlan."—(2 Cor. vi. 17.) Ach faiceamaid co dha tha 'n àithne so air a tabhairt. Tha dhoibhsan aig an robh compairt ri luchd iodhal-aoraidh, 's ri luchd neo-ghloine sa' bhaile sin. Tha e 'g iarraidh air buill na h-Eaglais iad féin a sgaradh o aingidheachd; cha 'n ann, thugamaid fa'near, o'n Eaglais. Bha seachranaibh a's cùlshleamhnachadh lionmhor an Eaglais Chorint. Bha roinnean mòra agus co'irp a's strì mu dhaoine innte. Bha cuid a' deanamh tarcuis air na h-òrduighean 's a' tionndadh gràis Dhé gu macnus. Cuid ag àicheadh aiseiridh nam marbh—seadh, bha peacadh gràineil, nach robh uiread is air ainm-

eachadh am measg nan cinneach, air fhulang leò. A nis, am bheil Pòl, fiosrach 's mar a bha e air na h-uile so uile, 's a tha labhairt trid an spioraid naoimh, a' cur cùl ri Eaglais Chorint? Am bheil e 'g iarraidh air a mheud 's a bha 'nan naoimh innte a tréigsinn? Am bheil e cliùthachadh dhoibh Eaglais eile chur suas? Cha 'n 'eil e 'g iarraidh no 'g àithneadh ni air bith d'an leithidean sin do nithibh; ach air an atharrach tha e 'sgriobhadh d'an ionnsuidh mar Eaglais fhior—mar chomunn naomh, agus ma their esan Eaglais Chrìosd riù-san far an robh fiaradh teagaisg a's gnìomharran collaidh agus dorch, agus mar d'iarr e air daoine teachd a mach as an Eaglais, a chionn gu'n robh focal Dhé agus meadhonan gràis innte, cionnus is urrainn iadsan a tha do'n Eaglais Shaoir ainm a's cliù mar Eaglais Dhé a dhiùltadh ann am firinn do dh'Eaglais na h-Alba, nach 'eil ciontach do aon do na mìltean peacadh a chuir-eadh as leth Eaglais Chorint? agus idir cia mar is urrainn dhoibhsan a thréig an Eaglais gun ghairm, gun éigin, an deanadas fhìreanachdh? Ach a thuilleadh air so, ciod a their iadsan a thréig Eaglais na h-Alba, 's a tha 'labhairt 'na h-aghaidh mar ni truailidh? Ciod a bharail, fèdraicheamaid dhiubh, a tha aca mu na Galàtianaich? Ann am mòran nithibh cha robh an caithe-beatha n'an giùlan a réir teagaisg, focail no aitheantan Dhé; gidheadh chunnaic Pòl Eaglais 'nam measg, agus sgrìobh e g'an ionnsuidh mar Eaglais Dé; oir bha focal a's òrduighean Dhé 'nam measg. Cha 'n 'eil Pòl a' cliùthachadh do mhuinntir sam bith iad féin a sgaradh o Eaglais Cholose; an àite sin tha e 'moladh aonachd agus sìth, agus tha 'theagasg agus 'eaisimpleir uile chum an coimhead. Nach fada ghabh so o ghuth 's o ghnìomh na h-Eaglaise Saoire? Am bheil e 'diùltadh ainm Eaglais Dhe do Eaglais Cholose, no 'g iarraidh air daoine a tréigsinn a chionn gu'n robh cuid a leantuinn lagh nan deas-ghnàth, cuid ag earbsa á feallsanachd mheallta agus á beul-aithris dhiomhain, agus cuid eil gun a bhi cumail a chinn?—(Col. ii. 19.) 'Se sin, bha iad a' leantuinn agus a' gleidheadh beachdan mearachdach mu Phearsa 's mu inbhe Chrìosd, ach am feadh a bha focal na firinn agus òrduighean Dhé innte cha 'n fhaodadh, 's cha robh daoine r'a tréigsinn, ach bha iad ri easaonachd a sheachnadh. Gheibh sinn na beachdan ceudna tha nis air an tabhairt air an cur an ceill le Calbhìn—diadhair cho treun, tuigseach, fòghluimte 's a bha riamh do'n Eaglais

Ath-leasaichte. “Ged a dh’fhaodas (deir Ciprian, aon do phrìomh mhairtirik Eaglais Dé) an cogal, no soithichean neo-ghlan a bhi air am faotainn san Eaglais cha reusan e air son a bhi ’dealachadh rithe. ’S e ’n ni a ta air iarraidh oirne ’s a tha iomchuidh dhuinn a bhi ’nar cruinneachd, agus na h-uile shaothair a chaitheamh a chum a bhi ’nar soithichean òir agus airgid. Cha bhuin, e dhuinne ach do’n Tighearna, aig am bheil slat iarruinn ’na làimh air son na crìche so fein, na soithichean creadhadh a bhriseadh. Na gabhadh duine air bith dha fein an ni tha cubhaidh do’n Tighearna mhàin, ’s e sin an t-ùrlar bualaidh a ghlanadh, an cruinneachd a thional, agus am moll a losgadh.”—(Mata iii. 12. Cha mhò tha ’n casaonachd air a fìrinneachadh le h-eisimpleir Aithrichean a’ Chreidimh Ath-leasaichte—seadh, a reir prionnsapalan na h-Eaglaise Saoire cha bhiodh an Creidimh Ath-leasaichte, no Protestanach idir ann; oir cò naithe thàinig an t-ainm Protestanach? ’S ann do’n mhùinntir sin a thug ’s a bha ’togail *Protest*, cha ’n e mlàin an aghaidh teagasg a’s aoradh na h-Eaglaise Pàpanaich, ach mar an ceudna, agus gu sònraichte an aghaidh a’ chumhachd neo-cheaunsaichte agus neo-thuiteamach a bha an Eaglais sin a cumail a mach a bhi aice—cumhachd neo-sgriobtuireil, o’n d’èirich gach mearachd. An cumhachd ceudna bha an Eaglais Shaor ag iarraidh, ’s an uair a dhiùltadh i thréig iad an Eaglais.

Thréig Luther, Calbhin, Noes, a’s moran a thuilleadh orra an Eaglais Phàpanach, a réir àithne Dhé; oir cha robh focal, aoradh, no meadhona gràis r’am faotainn innte ’nam fìrinn a’s ’nan lànachd. Bha i ’na ban-strìopaich spioradail—’na bana-mhortair mhòr, air mhisg le fuil nan naomh; ach cha ’n ’eil ni air bith dheth sin fìor a thaobh Eaglais na h-Alba, a’s cha ’n ’eil innte, ’s cha d’ rinneadh leatha ni air bith a dh’fhir-innicheas daoine ann a bhi ’ga tréigsinn.

Cha mhò ni eisimpleir Aithrichean an Dara Ath-leasachaidh o dbroch-bheairt ’s o fhòirneart ìghrean, ’s o an-tigh-carnas a’ Chreidimh Easpuigich, am fìrinneachadh ’n an easaonachd. Sheas na daoine treun, diadhaidh sin a mach mar fhianuisean làidir, eadhon gu bàs, air son crùn agus cùmhnant Chrìosd—seadh, sheas iad a mach agus chath-aich eadhon gu bàs air son na h-Eaglais cheudna a thréig muinntir na h-Eaglaise Saoire. Sheas iad a chum a dìon o’n fhòirneart a rinneadh oirre leis an Uachdaran shaoghalta, a dh’iarr a cur á aithne ’s á àite san tìr; agus tha Dia air

coimhead nan sochairean sin gu saor, saibhir air son an do chathaich 's an do bhàsaich iadsan. Agus air an là'n diugh tha'n Eaglais, mar o thùs a suidheachaidh, le a prionnsapalan agus le Leabhar Aidmheil a' Chreidimh, a' togail fianuis mu mhearachdan a thaobh Eaglais a's Uachdarain. Cha'n'eil an Eaglais ri cumhachd neo-cheannsaichte a bhi aice, 's cha mhò tha so ri bhi aig an Uachdaran shaoghalta: cha'n 'eil esan r'a chumbachd a thoirt suas do'n Eaglais—ri bhi 'na sheirbhiseach dhith san t-seadh sam bheil am Pàpa agus muinntir eile ag iarraidh. Cha mhò tha e ri bhi 'na uachdaran thairis air an Eaglais, gu bhi 'g atharrachadh a h-aoraidh no h-òrduighean air dhòigh air bith. 'S e so fianuis Eaglais na h-Alba—fianuis a tha fìor 's a tha 'dètheadh gu tur easaonachd na h-Eaglaise Saoire; oir tha Eaglais na h-Alba againn an diugh mar a bha i anns na linn-tean a dh'fhalbh; agus gu ma fada bhios i air a coimhead mar bheannachadh d'ar tìr.

Air a' bhliadhna so (1862) tha iad air airgiod a thional, mar a rinneadh roimhe, 'n an co-thionalaibh fa leth air son nam ministearan a threig Eaglais na h-Alba aig àm an dealachaidh, agus shonraicheadh latha air son na cùise so a bha 'comh-fhreagairt do'n àm sin (dà cheud bliadhna roimhe so) anns an do chuireadh a mach no anns na threig dà mhìle ministear ann an Sasunn an eaglaisean, am beathachadh, agus an sgìreachdan, a roghainn air geilleadh do dh'àithne an rìgh gu tionndadh a dh'ionnsuidh a' Chreidimh Easpuigich. A fhreagairt do'n àm cheudna rinneadh an tional airgid a dh'ainmich mi leis an Eaglais Shaoir, agus is i mo bharail gur ann a chum leigeil ris gu'n robh iad fein agus na ministearan ud a' fulang air son an aon aobhair. Ach is fhada—ro fhada—a ghabh iad o cheile. Chuireadh na ministearan ud a mach an aghaidh an toile, ach dhealaich iadsan ris an Eaglais o'n saor thoil fein—cha do chuireadh eigin air bith orra. Iad sud threig an Eaglais a chionn gu'n robh an rìgh, le ainneart, ag atharrachadh aoradh, orduighean, agus uachdranachd na h-Eaglais, ach thàinig iadsan a mach a chionn gu'n do thoirmisgheadh dhoibh leis an Uachdaran shaoghalta atharrachadh air bith a dheanamh air lagh-annan a's uachdranachd na h-Eaglais, d'an tug iad féin uair boid a bhi umhal.

A ris, mar robh e ceadaichte dhoibh mar Eaglais tarruing air falbh cha mhò tha e na ni ceart no fìrinneach do dhaoine fa leth Eaglais na h-Alba 'thréigsinn,—cìod air bith is

aobhar. Cha reusan air son a treigsinn nach 'eil a h-uile ball do'n chomunn sin a' gluasad gu h-ìomchuidh d'an aidmheil. Am bheil daoine a dol a dh'fhàgail Eaglais no comunn a chionn nach 'eil i cho maith 's cho glan, agus gu buileach saor o chogull 's o mhol, mar bu mhiann leo? Ach c'ait an teid iad air son na h-Eaglais sinn fhaotainn no fhaicinn a tha saor o shal so smal: da-rìreadh cha 'n i sin an Eaglais Shaor; cha 'n ann gun mhol, gun chogull a tha i, no iadsan a bhuineas dhi; agus a dhol a threigsinn ministrealachd Eaglais na h-Alba air son ministrealachd muinntir air bith eile is ni e tha dearbhadh aineolas, as-creideamh, a's di-chuimhn gu bheil eifeachd, dearbhachd agus cumhachd an fhocal a' teachd o Dhia 's nach ann o dhaoine.

A rìs, tha easaonachd 'na ni ole agus mi-reusanta, 'nuair a bheir sinn fa'near nach ann le bhi treigsinn na h-Eaglais a leasaichear ise no sinne. Oir mar bheil na h-uile nithe anns an Eaglais a reir am miann no an iarrtais is mothaide an t-aobhar air son a bhi 'leantuinn rithe chum nan nith-ean sin a leasachadh, air chor 's gu'm bi sinn mar an salann do'n mheall, agus mar sholus san dorchadas. Fanaidh, air an aobhar sin, am fìor Chrìosduidh 'na àite san Eaglais, a' deanamh aoradh do Dhia, a' gnàthachadh meadhonan nan gràs, mar chruinneachd lìontach, tròm,—cha bhi e mar mhol, an cumhachd gach gaoith teagaisg fhuadach air falbh. Seadh, ma's feumail e fuilgidh e call nan uile nithean a roghainn air an Eaglais a threigsinn, agus idir cha bhi e 'na fhear-compairt do pheacannan muinntir eile; gu sònraichte seachnaidh e slighibh claon na h-easaonachd. C'ait an téid na daoine so, mata, air son an leisgeul fhaotainn gu an deanadas fhirinneachadh? Cha 'n e aon ni a dh'fhuiling iad anns an Eaglais, 's cha mhò 's e aon shochair no saorsa a fhuair iad an taobh a muigh dhi, a dh'fhirinnicheas iad ann an easaonachd Eaglais. Cìod an earrann do'n Sgrìobtur, no cìod na daoine no an eisimpleir ris am bheil iad a' sealltainn? An ann ris na *Dissenters*, no 'chuid sin dhiubh a tha 'g àicheadh earrann mhòr do Leabhar Aidmheil a' chreidimh—ag àicheadh gur h-e dleasnas an Uachdarain shaoghalta a bhi 'coimhead 's a' dìon a' chreidimh, no gnothach idir a ghabhail ris san tìr? Mar a h-ann a chum so a tha iadsan a' tarruing cha 'n aithne dhuinn cìod a dh'fhirinnicheas iad. Cha 'n iad na sgrìobtuirean—cha 'n e deanadas Fhàidhean no Abstolan—cha mhò tha Aithrichean a' Cheud no'n Dara Ath-leasachaidh air aon chor 'g am fìrinneachadh. Cha do chuir-

eadh fo éigin iad teachd a mach, 's cha mhò na sin a fhuair iad gairm ann am freasdal Dé a chum easaonachd. 'S e 'n cliù 's am barailean féin, a gus cha 'n e aonachd Eaglais ris an robh iad a' sealltainn. Cha do ghluais iad a réir comhairle mhaith Augustine, a tha 'cliùthachadh do dhaoine sealltainn anns gach nì ri aonachd an spioraid a choimhead ann an ceangal na sìthe. "Cha 'n 'eil ach clann ole (deir e) anntasan a dhùisgeas suas a-sìth a's easaonachd;—cha 'n ann o fhuath do pheacanna dhaoine eile, ach air ghaol am barailean féin fhirinneachadh, 'sa tha 'deanamh na dh'fhaodas iad a chum sluagh simplidh, neo-fhoghlumte a tharruing leò." A thuilleadh air so tha e 'toirt comhairle eile do dhaoine ciùin, cràbhach,—'s e sin, iad a leasachadh na dh'fhaodas iad san Eaglais agus a' chuid nach gabh leasachadh fhulang gu foighidneach, gus an dean Dia féin a leasachadh, 'no thoirt as an t-slighe. Ach cha 'n ann a réir comhairle an duine bheannaichte so a ghluais an Eaglais Shaor. Air an atharrach is ann a tha i 'deanamh uail a's muinghinn mhòr as a ghnìomh as-creideach so, gu'n do threig i Eaglais na h-Alba; agus tha iad a' cur peacadh ri peacadh; oir cha leòir leo na rinneadh cheana do easaonachd, ach tha iad a' meudachadh ann le bhi 'dol o àite gu h-àite, o bhaile gu baile, agus o sgìreachd gu sgìreachd a chum deisciobuill a dheanamh d'an creidimh féin; agus aig àm an Dùsgaidh gu sònraichte, 'nuair a bha cridheachan a's inntinnean dhaoine fo ghluasad bha gach meadhan a's dìchioll air an cleachdadh chum daoine tharruing g'an ionnsaidh féin;—seadh, chaidh cuid diubh cho fad' air an aghaidh nan seachran 's gu'n robh iad a' cumhannachadh spiorad Dhé, 's a' ceangal 'obair ghràs-mhor-san gu buileach r'an comunn féin: a labhairt mar nach biodh eòlas slàinteil no gràs r'am faotainn ann an Eaglais na h-Alba. Agus idir cha 'n ioghnadh ged a bha cuid do dhaoine nach robh air am freumhachadh san fhirinn air an tarruing air falbh le 'n cluain. Ach bitheadh air ar faicill, oir tha mòran 'nar latha 's nar linn féin ag ràdh, "Is teampull an Tighearna, teampull an Tighearna iad so."—(Ier. vii 4.) Ach na gabhaibhse air am focal iad,—ranntaichibh na Sgrìobturean, dearbhaibh na h-uile nithe, cumaibh gu daingean an nì sin a ta maith; agus na bitheadh bràithreachas agaibh riù 'nan easaonachd. Thig è dhoibhsan a tha 'tionndadh leo a chuimhneachadh gu bheil iad mar so a' moladh agus a' meudachadh easaonachd, agus 'nan luchd compairt do pheacanna muinntir eile.

Ach ma their iad rium, “Seall air an t-sluagh a tha ’gan leantuinn, ’s air na h-eaglaisean a tha iad a’ togail, ’s air an stòras a tha iad a’ crunneachadh.” Uile fìor, ach cha dearbhadh so air iad a bhi ceart, ’s cha ’n fhirinnich so iad air chor air bith air son an aimhreit ’s an t-ar-a-mach a rinneadh leò san Eaglais. Tha na Pàpanaich a’ toirt barrachd orra ann an stòras, ann an àireamh sluaigh, a’s Eaglaisean, ach am bheil so a’ dearbhadh gur maith no gur fìor iad? Cha dean so an eucoir ’na ceartas. Faodaidh an Eaglais Shaor, mar an ceudna, ann am beachd a luchd-leantuinnean a bhi làn luchdaichte le fìrinn; ach le meighean tomhais an ionaid naomha gheibhear ise fein aotrom, agus ri casaonachd, ni nach ’eil àireamh no maithreas na muinntir a threig an Eaglais a’ lughdachadh air dhòigh air bith. ’S e meas a bhi orra air son am maithreas ’s an cràbhaidh—co dhiù ’bha sin an coslas a mhàin no am fìrinn, ’s cha ’n e eòlas am prionnsapalan a thug air a cho’lìon aon geilleadh do na ministearan sin a dh’fhàg an Eaglais agus leantuinn riù: agus thig e dhuinn a thoirt fa’near gur h-ann mar so a bha ’m mearachd ag éiridh ’s a’ sgaoileadh san Eaglais o thùs. ’S ann o dhaoine ’bha air am meas diadhaidh a dh’éirich na mearachdan a bu mho air am bheil sinn a’ leughadh ann an eachdraidh na h-Eaglaise. ’S ann an uair a tha muinntir stuama, iriosal, saothreachail, eudmhor agus a’ cumail a mach am barailean mar nithean fìor agus feumail a chum slàinte a tha daoine ann an cunnart a bhi air an tarruing air falbh o’n seas-mhachd. ’S e ar dleasnas, air an aobhar sin,—cha ’n e bhi ’g amharc ri daoine aig meud an cràbhaidh; oir cha saor so dheth féin o mhearachd iad, ach seallamaid ris na Sgrìobtuirean air son soluis a’s stiùraidh. “A chum an lagh agus a chum na fianuis mar labhair iad a réir an fhocail so ’s ann a chionn nach ’eil solus annta.” Ach an abair cuid, “Bha iad sud a thréig an Eaglais, tuilleadh as soilleir san Sgrìobtur gu dol am mearachd.” Ach thugamaid fa’near gur h-ann o’n chridhe ’s cha ’n ann o’n cheann gu bitheanta tha ’mearachd ag éiridh. Tha e fìor gu bheil iad a’ cumail a mach gu bheil iad neo-mhearachdach agus neo-thuiteamach; ach an aidmheil cheudna tha an Eaglais Phàpanach a’ deanamh; gidheadh is mearachd ’s is breug i o ’ccann gu ioma a trusgain; agus is ioma iad a gheibhear air seachran slighe agus easbhuidheach ann an eòlas na fìrinn, a tha ’cumail a mach gur h-iad fein a mhàin an t-aon luchd-iàil a tha sluagh tearuinte dhol a dh’eisdeachd no ’leantuinn.

Tha sinn a nis gu saor a co-dhunadh o na nithean a chuireadh a sìos ; 's a' *cheud* àite gu bheil iadsan a threigean an Eaglais far am bheil focal De, orduighean agus sàcramaidean air am frithealadh gun fholach gun leisgeul air son cionta an easaonachd.

'S an *dara* àite, cha reusan 's cha leisgeul do dhaoine air son an Eaglais a threigsinn a ràdh nach 'eil a ministearan 'sa luchd-leanmhuinn a' gluasad freagarrach d'an aidmheil ; oir am feadh 'sa tha focal agus òrduighean Dhe innte, agus an cogaisean 's an cridheachan fein glan, cha dean giùlan neo-iomachuidh muinntir eile an salachadh. Do'n anam bheo agus do'n duine ionraic cha bhi na h-òrduighean no na sàcramaidean a' call an éifeachd a chionn gu bheil duine no daoine aingidh a' compartachadh dhiubh. Agus cuimhniceamaid gur h-i chrìoch air son au do shuidhicheadh Eaglais agus meadhonan gràis 'nar measg a chum ar togal suas 'nar creideamh ro naomh, agus ar coimhead ann an aonachd. Na tugamaid, air an aobhar sin géill no creideas do theagasg, do bhreth no do bharail dhaoine, d'ar taobh fein no thaobh air n-Eaglais ; oir is ann do Dhia a mbàin a sheasas sinn no thuiteas sinn. "A nis guidheam oirbh' a bhràithre, comharraichibh iadsan a tha 'togail roinnean, agus a' toirt oilbheim an aghaidh an teagaisg a dh'fhoghlaim sibh ; agus seachnaibh iad."—(Rom. xvi. 17.)

SPIORAD NA H-EAGLAISE SAOIRE.

Chunnaic sinn sa' chaibdeil mu dheireadh ged a tha an Eaglais Shaor le a h-aidmheil a' cumail a' Chinn agus ag iarraidh aonachd a' chuirp, ni a's e Eaglais Chrìosd, nach 'eil a deanadas air sheol air bith a' fìrinneachadh a h-aidmheil. Tha an spiorad co'irp, coimheach, neo-sheirceil, naimhdeil, a tha iad ag altrum 's a' taisbeanadh mar chomunn a's mar dhaoine fa leth a thaobh na h-Eaglaise Stéidhichte, araon ann am briathran 's ann an gnìomharan a' dearbhadh mar an ceudna co fad 's a ghabh cuid diubh o shaorsa ghlòrmhor cloinne Dhé. Tha 'n spiorad so aithnichte air tùs o'm briathran, ann an cùirtean sgìreachd, 'nan seanaidhean, agus 'nan Ard Chomunn,—seadh, 'nan coinneamhean uile is tric 's is taitneach leo a bhi 'toirt spìd a's maslaidh do'n Eaglais Stéidhichte. Ann an coinneamh mar Ard Chomunn Eaglais

air a' bhliadhna so fein thug Fear-na-caithreach spòrs as àbhachd nach bu bheag dhoibh le bhì 'comharrachadh a mach fàillingeas Eaglais na h-Alba. Cha 'n 'eil mi a' creidsinn gu'n robh barrachd aighir as gàirichdich an comh-chruinneachadh dhiadhairean riamh roimhe na bha san àm sin ; gu sònraichte 'nuair a dh'eirich *Candlish*, am fear-iùil, 's a' thòisich e air an Eaglais Steidhichte a chàineadh, (agus gu dearbh 's ann da is aithne) mar thrusdaireachd, mar shal-char na talmhainn, mar neo-ni gun bheatha, gun mhaith. Cia eadar-dhealaichte uaithe so giùlan Eaglas na h-Alba. Laimhsich i gu maiseach agus le deadh-òrdugh gach cùis a thàinig fa comhair. Cha 'n e àrdan, mòrchuis, no cùl-chàineadh ris an robh i ; ach a' deanamh a' cheartais, agus a' coimhead gach Achd mar is còir ; agus bho a seire 's bho a seasamh-achd cha ghluaisear i a chaoidh, le fanaid no le droch-bheairt na muinntir sin a tha 'farmadachadh a soirbheachaidh. Thaisbein i spiorad a Cinn,—“an uair a chàineadh i cha do chàin i ris, 'n uair a dh'fhuiling i cha do bhagair ; ach dh'earb si i fein risan a bheir breth cheart.”—1 Peadar ii. 23. Cha ruig mi leas ainneachadh gur h-i 'n Eiphit, Babilon, agus Iericho a ni iad do dh'Eaglais na h-Alba. Chuala mi fein fear d'a ministirean a' gnàthachadh nam briathran so mar argumaid air son pàrantan aomadh gu bhì 'toirt an cloinne á sgoilean na h-Eaglaise Steidhichte. “Nuair a dh'fhàg clann Israeil (deir e) an Eiphit cha d'fhàg iad crodhan nan deigh,” 's an comh-cheangal ris a so dhiùlt tuilleadh 's a h-aon d'am ministearan sàcramaidean a' bhaistidh dhoibhsan a bha 'cur an cloinne do na sgoilean ceudna. Ach ma tha neach air bith am miann fhaicinn ciod e mi-rùn a's naimhdeas na h-Eaglaise Saoire do bhuill 's do luchd-leanmhuinn Eaglais na h-Alba choimhirlichinn e 'leughadh leabhar cuimhne beatha a's searmonachadh Domhnallach *Helmsdale*, agus gheibh e ann an sin na h-ainmeanan is measa 's is tàireile air an toirt do dh'Eaglais na h-Alba. Iericho, a's Babilon tha e 'g ràdh rithe. “Tilgear (deir e an àite eile) na *moderates* agus na pàpanaich do dh'ifrinn. O ! is maith nach ann an earbsa r'a throcair-san a tha ar n-an-aman. “Cha 'n 'eil mi, (deir fear eile dhuibh, duine bha ro ainneil na latha, Domhnallach an Tòiseich) an uair a tha n-i ri ùrnuigh air son na h-Eaglais fhaicsinneach a' guidhe air son na h-Eaglais Steidhichte mar chuibhrionn di.” Ach cha 'n esan a mhàin a tha 'druideadh a mach na h-Eaglais o thròcair Dhe. O ! cia gann, aotram tomhas tròcair na

h-Eaglaise Saoire an coimeas ri tròcair Dhe, a tha pailt agus saibhir a thaobh nan uile ghairmeas air.

Tha iad mar an ceudna a' teagasg gu bheil Spiorad Dhe air treigsinn Eaglais na h-Alba gu tur—nach 'eil gràs aig a ministearan; agus is taitneach leò, agus 's e 'n cleachdadh a bhi 'samhlachadh a mach teagasg fìor-ghlan, fallainn a' Bhiobuill, a dh'fhaodas a bhi air a shearmonachadh le a ministearan mar bhiadh 's mar dheoch mhi-fhallainn, phùin-seanta, a' deanamh geallannan gràsmhor Dhe, a tha 'nan seadh agus nan *Amen*, mar nithean nach fù 's nach fhiach, mar faighear iad san Eaglais Shaoir. Mar nach biodh blas, brìgh no buaidh anns an fhìor-uisge bheò agus shaor mar tarruingear as an soithichean-san e; mar gu'm biodh an soisgeul air earbsa riù-san a mhàin, agus còir a's dlighe chùmhachantach aca-san a mhàin air a shearmonachadh; ach cha 'n i so breth Dhé, agus a leithid so do theagasg cha, d' thàinig riamh o spiorad na seire agus na sìthe. Bha 'm fàidhe Micah 'na latha a' cronachadh na muinntir sin a bha 'gan gluasad fein mar gu'm biodh Spiorad an Tighearna air a chumbhannachadh 'na bhriathraibh agus 'na ghnìomhar-aibh; agus mar a rinn clann Israeil tha moran fathast a' deanamh. Tha 'n Eaglais Phapanach, agus cuid diubhsan a tha do'n Eaglais Aird Shasunnaich, a' druideadh a mach o throcair Dhe gach neach nach 'eil dhiubh fein. An teagasg ceudna tha air a thoirt seachad le cuid do mhinistearan na h-Eaglaise Saoire a thaobh mhinistearan a's luchd-lean-mhuinn Eaglais na h-Alba: bidh iad ag iarraidh air daoine a treigsiun, mar nach b' àit i do naomh no do neach air bith a tha fo sheoladh 's fo sheula an Spioraid; ach is teagasg mearachdach a bhi 'cur an cumhannachd—a' ceangal ri'n comunn fein grasan a's trocair Spioraid Dhe. Am bheil Spiorad an Tighearna air a chumbhannachadh? An iad so a ghnìomharran? “Nach 'eil mo bhriathran-sa a' deanamh maith do'n neach a ghluaiseas gu h-ionraic?”—(Micah ii, 7.) “M' fhocalsa a theid a mach as mo bheul cha phill e m' ionn-saidh gun tairbhe, ach coillionaidh e an ni is àill leam, agus bheir e gu buil an ni mu'n do chuir mi mach e.” (Isa. lv, 11.) Creideamaid ann an Dia 's cha 'n ann an daoine, oir tha 'n Tighearna deònach agus comasach air tearnadh gus a' chuid is fhaide mach, agus idir cha 'n 'eil againn ri dol do'n Eaglais Shaoir a chum an tearuinteachd 'san fhireantachd sin fhaotainn a tha sinn 'na fheum. Cia eadar-dhealaichte teagasg na h-Eaglaise Saoire uaithe so? “Cha 'n 'eil mi ag ràdh, (deir fear

d'a ministirean) gu'n toir an Eaglais Shaor beatha ; ach an neach a ta innte tha e air an t-slighe gu beatha." "Tha mi 'cliùthachadh do dhaoine (deir fear eile dhuibh) an Eaglais Stéidhichte fhàgail, mar a chliùthaichinn do neach euslaint dol do dh'àit eile air son maith a shlàinte"—'s e sin, tha sinn a' tuigsinn, dol do'n Eaglais Shaoir. Nach fhad o fhirinn Dhé a ghabh na briathran so? "Is mise an t-slighe" (deir Criosd.) "Nach 'eil iocshlaint ann an Gilead? nach 'eil léigh an sin?"—(Ier. viii. 22.) Cha 'n fhada mar an ceudna o'n a chualas san sgèreachd so fein an leithide so do bhriathran borb agus olc:—"Tha mi 'g innseadh dhuibh gu bheil gach neach a dhorchaidheas le sgàil a phearsa stairsneach na h-Eaglais Stéidhichte a smeachranachd r'a anam fein." Am ministear ceudna aig àm eile ghabh a's ghnàthaich na briathran so:—"Cha 'n fhada gus am faigh sibh na *Moderates* fo ar cosaibh, agus an uair a gheibh, postaibh gu maith iad!" Cia an-ìochdmhor an spiorad a dheachd na briathran so. Cha mhò is ann o spiorad glan no saor a thuirtear fear eile dhuibh gu'n robh a bhi dol do'n Eaglais Stéidhichte mar bhriseadh na seachdamh àithne; 'se sin na neo-ghloine spioradail. Ach c'arson a dheanaibh luaigh air tuilleadh d'am briathran. Is leoir na chuir mi sìos a dhearbhadh cia fad a ghabh iad o'n ghràdh spioradail sin a tha fad-fhulangach, agus caoimheil, nach giùlain e fein gu mi-chiatach, agus nach dean ràiteachas san olc.

Gabhamaid a nis beachd air cuid d'an gnìomharan. Tha iad a' toirmeasg do dhaoine dol a dh'éisdeachd ministearan na h-Eaglais Stéidhichte, agus sin fòs ged nach bì ministear dhiubh fein aca no am fagasg dhoibh; nì tha 'tachairt gu tric 'nuair a tha an luchd-leanmhuinn an àit air bith tearc no bochd, agus neo-chomasach air ministear a chumail suas. Ach is leoir 's is maith,—seadh, is buaigh 's is bens ro mbòr 'n an sùilibh-san daoine a dh'fhantuinn o dhol a dh'éisdeachd anns an Eaglais Stéidhichte; agus sin ged nach fhaigh iad searmoin ach ainmic uapa fein. Foghnaidh dhoibh a's leò Ceisdear—fear-fuadain, no fear gun fhòghlum. Bha 'n t-Abstol Pòl a' brosnachadh sluaigh gu bhi 'feitheamh air meadhonan gràis, gun a bhi leigeadh dhiubh iad fein chruinneachadh an ceann a cheile, mar is gnàth le dream àraidh."—(Eabh. x. 25.) Ach is ann a tha iadsan a' toirmeasg an nì tha an t-Abstol ag àithneadh,—a' deanamh a' cheart nì a tha 'n sagart Pàpanach ris; 's e sin, a' toirmeasg d'a shluagh dol a dh'éisdeachd no

gu aoradh ann an Eaglais Phrotestanach air bith. Is caomh leo mar an ceudna bhi 'labhairt air na cèarnan sin far nach 'eil iad fein, mar àitean dorch, ro thruagh. Mar so a' cur an suaraicheas saothair a's searmonachadh muinntir eile, nach 'eil a' teachd gearr orra fein ann an aon bhuaidh, beus no gràs. Theid iad o àite gu àite, 's o sgìreachd gu sgìreachd a' cleachdainn na saorsa sin a tha aca fo'n lagh a chum a bhi 'dùsgadh suas aimhreit agus easaonachd, fo shamhladh cràbhaidh. Cuartachaidh iad muir a's tìr a' gnàthachadh gach meadhon gu daoine 'tharruing leo 's a dheanamh d'an saobh bharailean fein. 'S iad nach caomhainn an treud nach buin doibh ; agus ma gheibh iad fàth droch sgeul a thogail no a sgaoileadh a chum cur eadar ministear agus sluagh, cha 'n e an gràdh sin a chuireas folach air mòran pheacannan a tha iad a' taisbeanadh. Cha 'n ann idir a' gabhail an leisgeil 's a cur folach air am fàilling-san a bhitheas iad ; ach 'g an aithris 's 'gan innseadh le àbhacas a's spòrs. Bha ro dhéigh aig an Abstol Phol air an t-soisgeul a shearmonachadh—cha 'n ann 's na h-ionadaibh sin san robh Crìosd air ainmeachadh, ach far nach robh.—(Rom. xv. 20.) Cha 'n ann a' deanamh naill á saothair dhaoine eile 'bha 'n t-Abstol, agus idir cha robh e 'cur an suaraicheas searmonachadh dhaoine eile ; 's ann a bha e 'deanamh gairdeachais san ni so:—"Tha cuid gu dearbh a' searmonachadh Chrìosd tre fharmad agus strì, agus cuid eile tre dheadh thoil. Tha aon dream a' searmonachadh Chrìosd tre chonspaid, cha 'n ann gu treibhdhireach, a' saoilsinn àmhghar a chur ri m' gheimhlibhsa : ach an dream eile o ghràdh, air dhoibh fios a bhi aca gu'n do chuireadh mise gu seasamh air son an t-soisgeil. Ciod ma ta ? gidheadh air gach aon chor, co aca is ann an coslas a mhàin, no da rìreadh, tha Crìosd air a shearmonachadh ; agus air a shon so tha mise a' deanamh gairdeachais, seadh, agus ni mi gairdeachas."—(Philip. i. 15—18.) Ach an e gairdeachas a tha iadsan a' deanamh ann an searmonachadh no ann an soirbheachadh ministearan Eaglais na h-Alba ; a dh'fhaodas (agus a tha le cogais ghloin gu neo-sgàthach, neo-eiseamalach, gun eagal iochdrain no uachdrain) gach focal, puinc, a's prionnsapal a tha sa' Bhìobull a theagasg : Crìosd agus esan air a cheusadh a shearmonachadh. Gidheadh cha 'n e so am beachd san robh iadsan, n'an spiorad o'n do thog iad an eaglaisean 's an tigheansgoile. Cha 'n ann anns na h-àitean a b'fheumaile iad a thogadh iad ; ach far am b'fhearr a phàigheadh 's am bu

mhotha dheanadh iad do dhochair do dh'Eaglais na h-Alba. 'S e 'n iarrtas ministearan eile chur 'nan tosd, no iompaidh a chur air an t-sluagh an treigsinn. A' chomhairle thugadh leis an Abstol; "bithibh umhal do 'ur luchd-iùil agus thugaibh geill dhoibh."—(Eabh. xiii. 17.) "Agus bitheadh meas mor agaibh dhiubh ann an gràdh air son an oibre," (1 Tesal. v. 13),—a chomhairle so cha bhiodh a chum am buannachd shaoghailta-san a thabhairt. 'S e their iad ri daoine thaobh na h-Eaglais Stéidhichte, "Treigibh i, thigibh a mach aisde, tha i fo dhaorsa, salach agus gràineil. Na bithibh umhal do luchd-iùil—do mhinistearan na h-Eaglais sin. Cuiribh cùl riù—na rachaibh g'an éisdeachd." Agus nam bitheadh an comas maran dùrachd b'fhada roimhe so bho na chuireadh an Eaglais air cùl gu buileach, agus a ministearan 'nan tosd. Agus cò air a dheanadh iad so 's e 'n an comas? Air muinntir is urrainn a ràdh le firinn;—"Cha 'n 'eil sinn a' siubhal ann an ceilg, no a truailleadh focail Dé, ach le foillseachadh na firinn, 'gar moladh féin do choguis nan uile dhaoine ann an sealladh Dhé."—2 Cor. iv. 2.) Agus a thaobh na muinntir sin a tha 'g iarraidh ar saothair 's ar searmonachadh a chur an suaraicheas 's e ar freagairt, "Cha 'n 'eil fhios agaibh ciod an spiorad d'am bheil sibh."—(Lucas ix. 55.) Cha 'n e an teagasg-san teagasg no spiorad an t-Slànuighir; oir tha sin a' leughadh an uair a thoirmisg a dheisciobuil neach nach robh 'g an leantuinn fein o bhi teagasg agus a' tilgeadh a mach dheamhan nach d'aontaich Criosd leo:—"Na bacaibh e, (deir e) oir cia b'e neach nach 'eil 'n ar n-aghaidh tha e leinn."—(Lucas ix. 49, 50.) Ach cha 'n 'eil feum air a bhi 'dearbhadh na's fhaide gur h-e spiorad na geur-leanmhuinn a tha iad a' taisbeanadh a thaobh Eaglais na h-Alba. Gidheadh a chum 's nach bi neach sam bith aineolach mu'n chùis, ainmichidh sinn ni no dhà fathast. Tha iad a' faotainn mòr choire 's a' dìteadh gu trom nan tighearnan fearainn sin a dhiùlt dhoibh san dol a mach àitean air son an eaglaisean agus an tighean a thogail. Ged a rinneadh so ann an tomhas mòr o'n spiorad a bha iad fein a' taisbeanadh a thaobh na h-Eaglais 's a thaobh gach tighearnais, gidheadh cha 'n 'eil mi dol a' chliùthachadh aon tighearna fearainn a dhiùlt iad o eagal buaireas a bhi air a thogail san sgìreachd; ach so their mi, aig meud an diùltaidh a fhuair iad gur ni e a dheanadh iad fein a thaobh dhaoine eile na'm biodh sin 'nan comas. San sgìreachd so fein rinn iad an dìchioll, le labhairt 's le sgrìobhadh a chum

an luchd-sgìreachd a chumail o bhi 'togail, no 'toirt seachad tigh-sgoil sgìreachd. Agus c'arson? Tha chionn gu'n robh tigh-sgoil aca sa' choimhearsnachd. Ach an uair a thog iad fein an eaglaisean cha do chuireadh a' cheisd, an robh eaglaisean no tighean-sgoil eile sa' choimhearsnachd. Gu dearbh tha dearmad mòr air a dheanamh leò air an àithne naomh a's mhaith, eadhon, "Gach uile ni bu mhiann leibh daoine dheanamh dhuibhse deanaibhsé leithid dhoibhsan mar an ceudna."—(Mata vii. 12.) Na'm bitheadh iad a' gluasad a reir na riaghailt so bhiodh ni bu lugha do chùl-chàineadh 's do dhìmeas air daoine eile, agus bhiodh seirc a' fàs 's a' dol a meud 'nar sgìreachdan.

Tha beathachadh ministearan na h-Eaglaise Saoire ceangailte ri bhi 'toileachadh sluaigh a thaobh teagasg agus smachdachadh Eaglais. Agus cia mòr an daorsa, ma 'se 's gu'n 'tig an t-àm anns nach bi fulang aig sluagh air teagasg fallain; "Ach air do chluasaibh tachasach a bhi aca càrnaidh iad suas dhoibh fein luchd-teagaisg a réir an ana-miannan fein, agus tionndaidh iad an cluasan o'n fhirinn, agus icmpaichear iad gu sgeulachdan faoine."—(2 Tim. iv. 4.) Thachair an ni so cheana 'nar tìr 's an dùchannan eile, agus cò is uarrainn a ràdh cia luath 's a bhios am mearachd ceudna coitcheanta 'n ar tìr.

Tha ministear na h-Eaglaise Saoire sa' choimhearsnachd so air leabhran a chur a mach o cheann ghoirid air balachan mu sheachd bliadhna dl'aois, a rugadh 's a chaochail anns a' Chlachan. Ged a dh'fheudainn ni no dhà thoirt fa'near san sgeul leanabail so nach 'eil fìor cha dean mi e, agus cha mhò ghabhainn suim dheth idir mur bitheadh an spiorad ole a tha air a' thaisbeanadh ann a thaobh Eaglais na h-Alba, agus an tàrcuis a tha air a dheanamh air a ministearan 's air a h-òrduighean, A chum so fhaicinn, bheir sinn fa'near gu bheil an leanabh air a chumail a mach, ann an tùs an leabhair, mar neach air a sheoladh agus fo dheachdadh an Spioraid Naomh, anns na briathraibh a labhair e. 'S ann o'n Spiorad Naomh, mar so, a thàinig a' chomhairle a thug an leanabh roimh àm a bhàis d'a athair.—"Athair (deir esan), rach thus' an diugh do'n Eaglais Shaoir, agus lean air a dhol innte, agus gheibh thu buannachd is motha do t'anam." A' chomhairle so ghabh an t-athair (faic taobh-duileig 19)—threig e an Eaglais agus fhuair e 'bhuannachd a ghealladh dha, ma's fìor. Am bheil an sgeul agus a' chomhairle so ri bhi air an creidsinn agus air an leantuinn

mar dheachdadh an Spioraid—mar na Sgrìobtuirean air son riaghailt beatha a's beusan? A reir an leabhraim, tha; agus so gu sònruichte ann a bhi 'tréigsinn Eaglais na h-Alba. Deanadh iadsan "a shìolaidheas a' mheanbh-chuileag 'sa shluigeas an càmhail" so a chreidsinn, ach cha chreid mis' e, 's cha 'n iarr mi leisgeul air son a bhi 'g àicheadh gu tur creideas a thoirt do'n sgeul leanabail so mar dheachdadh an Spioraid. Tha fios againn gu maith cò rinn a dheachdadh, a dhealbh, 's a sgrìobhadh—cheart cho maith 's a tha fios againn cò dheachd 's a sgrìobh na Sgrìobtuirean Naomha. Chòrd comhairle an leinibh gu ro mhaith ris a' mhinistear—bha i milis, blasda d'a chàil. "Focal 'na thrà cia maith e," deir esan. Bu bhriagha an fhianuis so an aghaidh na h-Eaglais, agus bu trom am buille so 'na bheachd-san; ach mar a fhuair i os ceann ioma fianuis bhreige, a's buille trom roimhe so, 's e mo dhòchas nach geill i dha so fathast! Tha gliocas a's gràs an leinibh so air an cur an ceill ann am briathraibh an Sgrìobtuir:—"Bàsachaidh an naoidhean an uair a ruigeas e ceud bliadhna dh'aois."—(Isaiah, lxx. 20.) Ciod air bith mar a tha so fìor a thaobh an leinibh, air so tha fios againn, gu'n d' ràinig e gun teagamh air bith air aois a mhàthar araon a thaobh teagaisg a's comhairle. Cha 'n 'eil teagamh air bith nach e iarrtas dùrachdach a' charaid so gu'n gabhadh daoine an sgeul mar o'n Spiorad Naomh; oir ciod ach air son so a tha am ministear ag innseadh gu'm faod sinn na h-uile earbsa a chur san sgeul mar fhirinn; oir bha mòran shùl a's chluas fhianuisean ann. Ach freagaram, ged robh na h-uile sa' Chlachan ann an àite dithis no trìuir, ciod a chunnaic no chual iad ach leanabh tinn agus briathran e 'bheul—cuid mhòr dhiubh sin, feudaidd e bhi, gheibhear san sgeul; ach an dearbh a chuid fhianuisean nach d' fhuair an leanabh a theagasg o bheul a mhàthar, mar a fhuair am ministear an sgeul: agus ma rinn ise a leanabh a theagasg, an dearbh iad a rìs nach e 'cheart ghné theagaisg a thugadh dha a tha san sgeul? Rinn mi geur-rannsachadh mu'n chùis so agus tha mi làn fhiosrach as a so, nach ann aon uair no an aon àite a mhàin a thug am boirionnach so a' chomhairle cheudna. Dhealaich i fein ris an Eaglais, agus dh'iarr i, mar a dh'fhaoidte fughar a bhi, muinntir eile tharuing tre a theagasg a's comhairle gus an easaonachd cheudna. Agus ciod a b'fhearr agus a b'eifeachdaiche a chum a fear aomadh gu bhi 'cur cùl r'a Eaglais na 'chomhairle so fhaotainn o

bheul a leinibh 's e ri uchd bàis. 'S ann dith a b'aithne! Tha fios againn gu'n robh ise 's mòran eile d'a seòrsa, aig àm an Dùsgaidh, a' saòilsinn gu faoin gu'n robh iad air an gluasad leis an Spiorad Naomh gu bhi 'treigsinn Eaglais na h-Alba, an uair is ann o spiorad an t-seacharain, o'n droch bhreithneachadh, o'n aineolas, 's o'n as-creidimh mhòr a dh'eirich e. Agus air son an sgeil leanabail so, an àite 'bhi 'faotainn fianuis o'n Spiorad, air son nan nithean a chuireadh sìos ann, 's ann a bhios e 'dearbhadh cho fada 's a ghabh iad o shaorsa agus o sheire an Spioraid. Agus ni's fhaide their sinn, mur toibheum a bhi 'cur an sgeil so as leth Spiorad Dho tha e dlùth air—co-ionnan ris an t-sriotan sin a bha air a thoirt air ainm àrd, uasal, ionmholta Dhé aig àm an Dùsgaidh, agus a chualas le iomadh aon d'ar luchd-leughaidh, le oillt, a's uamhas—sriotan air son nach 'eil àithne no eiseimpleir san Sgrìobtur. Nach ro bhrònach beachd cho suarach a bhi aig luchd-iuil air sluagh 's gu'n smaointicheadh iad gu'n gabh a's gu'n creid iad an sgeulan leanabail mar fhirinn agus mar fhocal Dbé—sgeulan nach fhearr 's nach fhirinniche, a thaobh spioraid a's teagaisg no na Bruadaran a bha air an cur a mach ann am "Fianuis" na h-Eaglaise Saoire o cheann àireamh bhliadhnachan.

A thaobh gu'm faod "Bruadaran" an Olla Mhic-Aoidh a bhi air an di-chuimhneachadh le cuid d'ar luchd-leughaidh, bheir sinn seachad iad ann an so, facal air fhacal, gu sliob-asda, slaopach, mar a tha iad san X. Aireamh do'n "Fhianuis."—

"BRUADAR.—Bha fear do mhinistearibh na h-Eaglais Saoire o chionn ghoirid, a' frithealadh mheadhonan an t-soisgeil do choimhthional uireasbhuidheach, dìleas, a tha fathast gun fhear-teagaisg. 'S ann a chual e iomradh air duin' àraid 's a' choimhearsnachd nach d' thàinig a mach as an Eaglais Shuidhichte 'n uair a thàinig a' chuid mhòr eile mu thimchioll. Ach bha e air tighinn a mach a nis. Cha 'n 'eil ach àireamh beag a' leantuinn na h-Eaglais Suidhichte 's a' chéarna ud; agus dh' fhalbh ministear na h-Eaglais Saoire, a dh' fhaicinn an duine a bha nis air tighinn a mach. Agus ars am ministear ris an duine—Ciod e, a charaid, a nis a thug ort féin, mu dheireadh, an Eaglais Shuidhichte a thréigsinn, agus bhi a nis a' leantuinn na h-Eaglais Saoire? Innsidh mi sin duibh gu réidh, ars an duine. Bha, tha mi ag aideachadh, iomaguin nach bu bheag orm mu 'n chùis. Bha mo choguis a' labhairt rium.—Ach, aon oidheche, agus mi 'n am chodal—'s ann a bhruadair mi mar so—Chunnaic mi mi féin agus dithis no trìùir 's an sgìreachd, a tha a' leantninn na h-Eaglais Suidhichte fathast—Chunnaic mi iad féin agus mise—agus

ministeir na h-Eaglais Suidhichte air ar ceann, agus sinn a' dol thar a' mhonadh, agus an ceum gu maith trom, fliuch againn fuidh ar cosaibh ; bha féith agus féith a' tachairt oirnn, agus sinn 'g an leum, mar b' fhéarr a dh' fheudadhmaid. Thàinig sinn mu dheireadh far an robh coimhthional na h-Eaglais Saoire cruinn ; agus iad 'n an suidhe gu bòidheach, stolda, air an fheur ghorm, 's air an talamh thioram ; agus a' ghrian a' dealradh gu blàth, glan orra—agus guth binn nan Salm aca, mar gu'm biodh e ag éirigh suas a dh' ionnsuidh nan neul a bha glan dubh-ghorm os an ceann. Ghabh sinne seachad orra ; ach 's gann a ghabh, 'n uair bhuail sinn a stigh 's a' bhoglaich chàtharra ; bha sinn a' dol fuidhe a dh' ionnsuidh nan glùn aig gach ceum a rinn sinn ; agus a' bhoglach a' sìor dhol an doimhnead oirnn air gach taobh. Ciod a dhéanadh sinn ! Bha an gnothuch air tighinn gu bhi eagalach dhuinn : cha robh ionad seasaimh nan cas againn. Ach, an sin, 's ann a chunnaic mi a' bhoglaich mointich mu'n cuairt duinn ; agus O, b' fharsuing i ! mar gu'm biodh i a' sìoladh sìos leinn ;—ghlaoth siun an sin air a' choimhthional ud ; ach bha a nis a' mhòinteach fhliuch air sìoladh sìos leinn,—agus a' bhruach chas, dhomhain air gach taobh dhinn ; agus cha robh e 'n an comas ar glaoth a chuinntinn. Ciod a dheanamhmaid ? Bha a' mhòinteach fathast a' sìor dhol fuidhe ; agus bha a' bhruach eagalach chas a' dol ni b' àirde ceithir thimcheòil oirnn, agus sinne —a' sìoladh, a' sìoladh sìos ! Chunnaic mi a nis gu 'n robh an gnothuch gu bhi thairis, mur faighinn an t-aon leum, agus oidhirp a thoirt gu 'n dirinn a' bhruach, no gu 'n streapainn a suas, gus am faighinn air talamh réidh, tioram, còmhnhard. Thug mi an treun-ionnsuidh ! rug mi air aghaidh na bruaiche. Ach, O ma rug !—'s ann a thàinig mo ghreim leam ; agus thuit mi sìos agus mhothaich mi a nis gu 'n robh sinn uile, agus a' bhoglach 's an robh sinn, eadhon 'n ar deann a' dol fuidhe !—ghlaoth mi a mach, agus le neart na h-ionnsuidh a thug mi—dhùisg mi !—Chriothnaich mi 'n uair dhùisg. Chunnaic mi seadh na h-aisling. Tha mi an dòchas, gu 'n robh guth an Tighearna dhomh 'n am bhruadar ; agus riamh o 'n la sin, cha deachaidh mi ; agus ma cheadaicheas an t-aon beannaichte, cha téid mi, am feasd, a stigh air dorus na h-Eaglais Suidhichte.

“Tha e an comas an Tighearna a sheòl féin” a ghabhail gu bhi 'toirt rabhaidhean do dhaoibh. Is iomadh uair a tha 'fhocal féin a' cur an céill, a theagaisg e a phobull, ann an aisligibh na h-oidheche. Ach, gidheadh, agus nach linn mhiorbhuilean an linn 's am bheil sinn beò ; na bitheadh a leithid sud air a ghabhail le ar càirdibh mar dhearbhadh, dheth féin, gu 'm bheil iad a nis ann an staid gràis, do bhrìgh agus gu 'm faca iad a leithid sud. Aithnichear fìor ghràs air a thoradh.

“BRUADAR EILE.—Bha duine ann an Sgìreachd àraid 's an àirde tuath ;—dh' fheudadh gu 'm bheil e fathast innte,—cha 'n fhiosrach sinn—ach chunnaic e Bruadar ro-uamhasach, oillteil : agus do bhrìgh agus gu 'n d' innis e féin. mar chuala sinne, am

bruadar, cha ni uaigneach e. Dh' fhan an duine so's an Eaglais Shuidhichte, fad leth-bhliadhna, an car bu lugha, an déigh àm an Dealachaidh. Chaidh iomad comhairle a thoirt da, agus iomadh impidh a chur air, cha 'n 'eil sinn an teagamh,—le fear-teagaisg na h-Eaglais Shuidhichte's an Sgìreachd, aig am bheil càirdibh cumhachdach ann an nithibh aimsireil. Ach air oidhe àraid, chunnaic an duine am Bruadar eagalach so—Shaoil e gun robh e ann an séomar mòr, farsuing; agus co a chunnaic e aig ceann shuas an t-séomair, agus e 'n a shuidhe aig bòrd a bha mu a choinneamh, ach Prionnsa an t-Saoghail so;—agus pàipeir aige 's an dara làimh, agus peann-sgrìobhaidh 's an làimh eile. 'S a' phaiper, bha ainmean sluagh na Sgìreachd air an sgrìobhadh sìos, an déigh a cheile. Bha an Nàmhaid a' leughadh nan ainm; agus a' rannsachadh co iad bu leis féin dhiubh, 's an uair chitheadh e neach leis féin air 'ainmeachadh sa' phaiper,—tharruingeadh e am peann-sgrìobhaidh le dubh, troi' an ainm; agus an gaire diabhlaidh aige 'n a ghnùis, 'n uair tharruingeadh e am peann-sgrìobhaidh troi' an ainm! B' e an neach—ach cha 'n ainmich sinn e—neach aig am bheil dreuchd àraid 's an Eaglais Shuidhichte 's an Sgìreachd ud. Bha cuid do na h-ainmibh, mu 'n robh an t-Eascaraid ann an teagamh. Stadadh e mionaid, agus smuainicheadh e, 'n uair thachradh a leithid sud do ainm air; ach mar bu trice, bha e a' tarruing a' phinn-sgrìobhaidh trompa. Mu dheireadh thall thàinig e a dh' ionnsuidh ainm an duine a bha 's an àm a' faicinn a' bhruadair. Bha an Nàmhaid an teagamh, ré seal. Ach mu dheireadh thog e a pheann-sgrìobhaidh; agus bha e a' dol g' a tharruing troi' ainm an duine so. 'N uair chunnaic an duine so, 'n a aisling, chlisg a chridhe, agus chrìochnaich 'fhéoil, 's e a luidhe 'n a leabaidh: agus fuidh dhòrain do-labhairt—ghlaodh an duine mach, as a chodal—STAD!! Bha an glaoth dòruinneach a thug an duine, mar sgàl 'bhàis, co àrd, agus gu 'n do dhùisg e gach neach 's an fhàrdaich; agus eagal orra gu 'm b' e sgàl bàis a bh' ann da rìreadh—dhòmhlaidh iad uile timchioll na leapa far an robh an duine 'n a luidhe. Dh' innis an duine dhoibh a bhruadar, agus b' namhaidh r' a aithris e. Ach cha do cheil an duine na chunnaic e 'n a aisling. Sgaoil naigheachd na h-aisling' air feadh na Sgìreachd, Theich an duine o'n Eaglais Shuidhichte, agus dh' aidich agus lean e an Eaglais Shaor. Ach, mo thruaighe! an déigh sud uile, tha an duine o'n àm ud, a ris air tionndadh ris an Eaglais Shuidhichte. Is ann dha féin a tha an call! Tha na coimhearsnaich fuidh namhas, 'n uair tha iad a' faicinn an duine so a' dol a stigh do 'n Eaglais Shuidhichte.

“Cha bhuin dhuinne bhi a' toirt breth. 'S cinnteach gu'm bu rabhadh tròcaireach, iongantach, an rabhadh ud, o Dhia. Cha bu mhaith leinn, gun teagamh, ni 's am bith tuilleadh 's cruaidh a thoirt air 'aghaidh, mar choire, do dhuine beò. Agus b' fhéarr leinn gu mòr, bhi ann an cor phrionnsa na talmhainn so, nach do chur éolas air Criosd.”

Nach brònach an nì do dhaoine measail a thaobh eolais a's cràbhaidh a bhi cur bhruadaran a's aislingibh d'an dealbh fein a mach mar rabhaidhean o Dhia, a chum daoine simplidh, aineolach a tharruing 's a chumail air falbh o Eaglais an aithrichean. Faicibh an t-seoltachd aimbleasach tre an d'rinneadh na bruadaran so gu freagairt do dhà staid ehoitchean am measg an t-sluagh. Air *tus*, dhoibhsan a tha 'leanmhuinn na h-Eaglais Steidhichte, agus a *ris*, do'n dream a tha 'treigsinn na h-Eaglaise Saoire. Tha 'cheud mhuinntir air an cumail a mach mar gu tur air seachran, air slighe fhliuch, throm, shleamhainn, a tha 'crìochnachadh 's a' bhoglach mhòintich—san t-slochd—gun tearuinteachd idir r'a fhaotainn ach san Eaglais Shaoir a mhàin, a tha air a cumail a mach mar air a' chòmhnard thioram, ghorm, bhoidheach, agus i gu grianach ceolmhor!!! Ach brònach, caillte mar a tha cor na muinntir sin a tha 'leanmhuinn Eaglais na h-Alba, is miosa gu mòr, a reir an dara brudair, staid na muinntir sin a tha tréigsinn na h-Eaglaise Saoire. Tha iad so ma's fìor gu buileach caillte. Tha prionnsa an dorchadais, an Cleireach sgriobhaidh mòr, a' tarruing a phinn troi'n ainmean mar dhream is leis fein! Cia uamhasach cainnt an fhir a chuir a mach na bruadaran air a' cheann so:—"B'fhearr leam gu mor (deir esan) a bhi ann an cor prionnsa na talmhainn so, nach do chuir eòlas air Criosd." 'S e 'm peacadh is mò 's is eagalaiche am beachd an aislingiche so a bhi 'tionndadh a dh'ionnsuidh, 's a' dol a rìs a stigh do'n Eaglais Shuidhichte. Nach maith dearbh-chinnta bhi againn nach ann o spiorad na firinn, a' ghràidh 's na h-inntinn fhallain a thàinig, aon chuid na bruadaran no a bhreth mhearachdach, an-ìochdmhor a tha air a tarruing uatha. Tha sinn a nis a' faicinn seadh a's crìoch nam bruadaran breige so. Tha cheud aon a' teagasg gu soilleir gur h-e dleasnas a's tearunnteachd dhaoine an Eaglais Shuidhichte a thréigsinn air son na h-Eaglaise Saoire—bitheadh iad do'n Eaglais Shaoir agus tha iad ceart, a's glan, a's tearuinte. So an teagasg agus cha 'n ioghnadh ged a tha moran do fhein-mhealladh am measg a sluagh.

An dara brudair rinneadh a chum daoine 'choimhead seasmach do'n Eaglais Shaoir tre gheilt. Mo thruaighe na caoraich bhochd a tha eagal air na buachailean iùlmhor gun treig iad am fang 's am feurach fein; agus gu dearbh cha 'n ann gun aobhar, oir cheana dhealaich cuid d'an caoraich 's d'am buachaillean riù, agus a chum na cuid a dh'fhàgadh

a ghleidheadh sa' chrò cuiridh iad eagal orra o fhalbh le sgeulan, le seallanna, 's le aislingibh faoine gu'n fhirinn, iochd no gràs. Ach cia toibheumach a bhi 'cur nan nithean so as leth Dhé agus a Spioraid, agus sin gu soilleir air son buannachd shaoghalta na h-Eaglaise Saoire. Cha 'n ioghnadh ged a tha caoile air teachd air anamannan an treud a thaobh eolais, seirc a's gradh bràitheireil 'nuair is e leithid so do lòn mi-fhallain a tha iad a' faotainn. Bhiodh e ro fhurasda dhuinne an dòigh cheudna 'chleachadh a chum an Eaglais Shaor a dhètheadh; ach 'nuair a dhèteas sinn i cha 'n ann le sgeulan leanabail 's le h-aislingibh. Cha 'n 'eil feum againn air na nithibh so a neartachadh ar cùise, 's a chur ri àireamh ar sluaigh. Cha deachaidh 's cha teid sinn gu brudaran air son seoladh no solus fhaotainn a thaobh ar dleasnas no ar cunnart; ach theid sinn, a reir àithne Dhé, a chum a' Bhìobuill:—"A chum an lagha agus a chum na fianuis mar labhair iad a réir an fhocail so 's ann a chionn nach 'eil solus anuta."—(Isaiah viii. 20.) Agus tha e feumail do na h-uile a thoirt fa'near ciod a tha 'm fàidhe Ieremiah a' cur an ceill an aghaidh na muinntir sin a bha ri fiosachd 's ri fàisneachd bhreige 's ag innseadh aislingibh:—"Am fàidh aig am bheil aisling innseadh e aisling; ach esan aig am bheil m' fhocalsa labhradh e m' fhocal gu dleas. Ciod e am moll do'n chruithneachd, deir an Tighearna."—(Ier. xxiii. 28.) Agus a thaobh nan nithean a tha iad a' cur as leth Eaglais na h-Alba, feudaidh sinn an earail so a thabhairt am briathran an fhàidhe cheudna:—"Na éisdibh ri briathran nam fàidhean a ta ri fàisneachd dhuibh; tha iad 'g ur mealladh le nithean faoine; tha iad a' labhairt fiosachd an cridhe fein, agus cha 'n anu o bheul an Tighearna."—(Ier. xxiii. 16.)

Cha b' ioghnadh nàire agus amhladh a bhi airsan a chuir a mach na brudaran 'nuair a chaidh a cheasnachadh mu'n taobh an Sasunn. Ach idir cò shaoileadh gu'm biodh an duine so fein 'na mhor mheadhon air aonachd a thoirt mu'n cuairt eadar luchd-leanmhuinn a's ministearan Eaglais na h-Alba 's an Eaglais Shaor an cearnan do Australia; gidheadh so thachair—tha an dà chomunn a nis mar aon Eaglais; agus 's i ar barail gu'm faicear an ùine ghearr an aonachd cheudna an Canada; agus 's i ar guidhe dhùrachdach gu'n luathaicheadh Dia teachd na h-aonachd an sin agus anns gach àit eile 'measg eaglaisean aig am bheil "an aon Tighearna, aon chreidimh, aon bhaisteadh, aon Dia, agus Athair nan

uile, a tha os ceann nan uile, agus tre na h-uile, agus ann-aibhse uile.”—(Eph. iv. 5, 6.)

Tha sinn a’ faicinn a rìs cìod a ghnè spioraid a tha iad ag altrum a thaobh na h-Eaglais, le bhì ’toirt fa’near nach maith leo comunn no càirdeas air bith a bhì aca r’a ministearan no r’a luchd-leanmhuinn. Ma’s iad na tighean aoraidh no na coinneamhan ùrnuigh cha chaomh leò bhì air am faicinn no air an cluinntinn annta ; idir cha mhaith leò bhì ’co-oibreachadh le buill Eaglais na h-Alba ann an nithibh a tha chum obair a’ chreidimh a chur air aghaidh. Agus cò uaithe tha so ag eiridh ach o choimhicheas, o fhein-fhireantachd no o fhuar-chràbhadh. ’S e an cainnt a reir an gnìomh, “Is naomha sinne no sibhse.” Seadh, tha iad a’ meas gu’m bheil iad ni’s glaine—’nam fireanaibh mar nach eil daoine eile, agus mar so tha iad a’ fantuinn air leth ; ach is coma co-dhiubh cha’n eil an Eaglais am feum an càirdeis no an cuideachaidh. Seadh, ged a robh iad ’gar meas na’s miosa na cìs-mhaoir agus peacaich tha fios againn gu’r h-ann a thearnadh an leithide so a thàinig an Slànuighear, agus ’s e ghloir-san gu’m bheil e ’gabbail ri peacaich agus ag itheadh maille riù gu spioradail. Ach is mòr m’eagal gu’m bheil an ni tha sgrìobhte fìor mu mhòran diubh.—“Tha ginealach ann a tha glan nan sùilean fein gidheadh nach eil air an nigheadh o’n salchar. Tha ginealach ann aig am bheil an sùilean àrda, agus fàbhraidhean an sùl air an togal suas.”—(Gnath xxx. 13.) O ! gu’n cuimhnicheamaid, iadsan agus sinne, nach e am Phairiseach a bha ’ga mholadh fein ach an cìs-mhaoir bochd—aithreachail agus iriozal—a chaidh dhachaidh air fhireannachadh. “Cha’n e an ti a mholas e fein a tha ion-mholta ach an ti a mholas an Tighearn.”—(2 Cor. x. 18.) Cha’n e mhàin gu’m bheil iad a’ faotainn coire do dhaoine ’theid gu coinneamh ann an tighean-aoraidh na h-Eaglais Stèidhichte ; ach tha iad ro-dhiombach do mhinistearan chomunn eile ma shearmonicheas iad ’na crannagan. ’N uair a bha *Whitefield*, an dune diadhaidh ’s an searmonaiche bha ainmeil, air chuairt san tìr, còrr a’s coig fichead bliadhna roimhe so, fhuaradh coire dha leò-san nach robh do’n Eaglais Stèidhichte air son a bhì ’searmonachadh innte ; ach b’e freagradh an duine mhaith so, “Cìod ? am bheil sluagh aig Dia ach sibhse ?” Agus gu dearbh cha bhitheadh am freagradh ceudna neo-iomchuidh a thoirt, ioma uair, do luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Saoire ; oir ’s ann a shaoileamaid o an seanachas fein nach ’eil sluagh aig Dia ach iad-

san, agus nach 'eil slàinte mach as an comunn. Ach cha 'n ann mar sin a dh'fhòghlum sinne an fhirinn ; agus cia mòr am mearachd a bhi 'cur ri cùmhnanta slàinte—cha leòir leo na rinn Dia 'na chùmhnant-beatha, aithreachas agus creidimh, ach tha iad a' cur ris a so le bhi 'g ràdh, “B'i do'n Eaglais Shaoir;” seadh an Eaglais nach 'eil ach na soitheach creadha tha iad ag àrdachadh os ceann an ionmhais—eadhon focal Dé.

Goirid mu'n do sgrìobhadh so fhuair ministear Saor ann am baile Phaisleig (*Fraser*) coire do mhinistear *United Presbyterian*, fear Mac Dhughail, sa' bhaile cheudna, air son a bhi 'searmonachadh san Eaglais Steidhichte ; ach 'se thubhairt Mac Dhughail ris an Fhriscalach, 's e 'ga fhreagairt, “Ma tha mise ri bhi air mo chumail o bhi sìneadh a mach, 's a' toirt deas-lamh a' chomuinn 's a' chàirdeis do bhràithrean Crìosduidh 's na làithean so—ma tha mi gun mbeas, gun ghràdh ri bhi agam dhoibh air ghaol muinntir na h-Eaglaise Saoire a thoileachadh, 's e their mi, ciod air bith cho lionmhor na cho measail 's a dh'fhaodas iad a bhi, cha 'n iarr mise, mar aon, aonachd ri 'n eaglais air a chumha sin ; ach seasaidh mi gu daingean anns an t-saorsa leis an d' rinn Dia saor mi. Ma tha aonachd ris an Eaglais Shaoir ri m' cheangal no ri m' chumail o ghràdh 'so chàirdeas mo bhràithrean ann an Crìosd, ciod air bith an comunn cha 'n iarr mise aonachd riù—cha dean mi ùrnuigh air son a leithid sin do dh'aonachd agus cha cheanglar mi leis. Is annsa leam gu mòr an aonachd Chrìosduidh sin a tha 'co-sheasamh ann an anam agus ann an cridhe, am measg chreidmheach—'s annsa leam so gu mòr no an aonachd sin a tha an Eaglais Shaor a' moladh 's a tairgse dhomh. Cha 'n 'eil an spiorad cumhann, neo-sheirceil so freagarrach no iomchuidh do na h-àmannan saor, soilleir anns am bheil ar còmhnuidh. Cha bhi e buan no buadh-mhor ; ach bàsachaidh e leis na daoine o'n d'eirich e. 'S ann o bheachdan cumhann air an fhirinn, agus o ghaine seirce spioradail a tha e 'teachd, agus chuireadh e air cùl 's á aithne na nithean sin a tha 'g ar dlùth-cheangal ri Eaglaisean eile: ri Eaglais a tha 'creidsinn 's a' cumail nan aon fhirinnean feumail, cudthromach—a tha 'mealtuinn nan aon sochairean spioradail, 's an aon dòchas beo ri glòir shiorruidh, far am bi aonachd gun bhriseadh, gun bhàs. Tha mise do àireamh na muinntir sin a tha 'giarraidh aonachd anns na h-uile nithean a tha feumail a chum slàinte. Anns na nithean nach 'eil, saorsa ; ach anns na h-uile nithean seirce

agus gràdh bràithreil." Cò do'n dithis mhinistearan so a thaisbein spiorad Chrìosd—am Friscalach no Mac Dhùghaill? thugaibhse breth.

Ann an spiorad cheudna dh'iarr a's cha do sguir iad gus an d'fhuaradh leò na sgoilean sgìreachd a sgaradh o'n Eaglais Steidhichte, 's ùghdarras am ministearan a chur ann an tomhas mor a thaoibh; agus dh'fhosgladh suas na sgoilean do gach seòrs' aidmheil. Is fhada mu'n iarradh no mu'n ceadaicheadh iad fein, an uair a bha iad san Eaglais, a leithid do lagh; agus tha e ro shoilleir, le iad fein a bhi 'cumail sgoilean far nach 'eil iad feumail, agus sin an aghaidh nan sgoilean sgìreachd, ma's e 's nach 'eil luchd-teagaisg d'an comunn fein anna, tha e soilleir, tha sinn ag ràdh, nach e maith an t-sluaigh a bha aca san amharc, ach an àrdachadh fein, le dochair agus call Eaglais na h-Alba. Ach cha d'fhoghainn so leò. Chaidh iad air an aghaidh a chum an Eaglais a lughdachadh 's a lagachadh le bhi 'g iarraidh Achd Parlamaid a chuireadh aon ùghdarras a dh'fhàgadh aig ministearan na h-Eaglais air chùl; ach cha 'n e sin a mhàin, ach Achd a ghearradh air falbh na sgoilean sin a chuireadh a suas le h-ùghdarras, 's a chumadh suas leis an Eaglais air a cosd fein, a chum am fosgladh do dhaoine mar luchd-teagaisg do gach gnè chreidimh, no gun chreidimh idir. Cha robh an t-Achd so a bha iad ag iarraidh ag aideachadh ùghdarras, no 'deanamh amharc thairis a' mhinistear feumail. B'e a b'aobhar dha so gu'n robh an sgoilean fein 'nan uallach trom orra, agus a chum saorsa fhaotainn uatha, agus a roghainn air sgoilean a bhi aig an Eaglais Steidhichte, b'fhearr leò Achd fhaotainn a chuireadh trom air tighearnan 's air tuath, 's nach deanadh fiachaichte air maighstir-sgoil teagasg sgriobtuireal a thoirt seachad; ach cha d'fhuaradh an t-Achd so leò. Thog Eaglais na h-Alba, tre a h-Ard-chomunn a guth gu h-aon-sgeulach an aghaidh a leithid so do dh'Achd eucorach a bhi air a thoirt a steach do'n rioghachd. Dh'eisdeadh ri guth na h-Eaglais agus dhiùltadh do'n Eaglais Shaoir 's do'n mhuinntir a bha 'g aontachadh leò an iarrras. Da-rìreadh nam bitheadh iad a' faotainn an Achd dh'fhuilgeadh an Eaglais 'san tìr calldach nach bu bheag. Cìod, mata, an spiorad o'n robh iad ag iarraidh a leithid so do lagh? Tha mi 'meas nach ann o mhiann maith a dheanamh dhoibh fein a thàinig e cho mòr a's o fhuath 's o fharmaid ris an Eaglais Steidhichte; agus ma's ann o fhuath cha 'n 'eil so r'a cliùthachadh; ma 's ann o fharmaid, "cha 'n

ann an diomhain tha 'n Sgrìobtur a' labhairt ; tha 'n spiorad a ta chomhnuidh annainn a' togairt gu farmad."—Seumas, iv. 5. Tha fios aig na h-uile mar a tha ministearan na h-Eaglais Steidhichte air an càineadh 's air an dìteadh an còmhnuidh ; ach cha 'n iadsan a mhàin, chaidh breitheamhnan a's uachdarain na tìr a dhi-moladh 's a dhìteadh leò mar an ceudna. Is tric 'nan eachdraidh anns an Eaglais 's a muigh dhi, a rinneadh tàir air uachdranaibh 's a labhair iad gu toibheumach air Ard-inbhe. Rinneadh so leotha 'nuair a chaill iad an lagh 'san cath an "Comh-strì nan Deich Bliadhna," roimh an bhriseadh. 'S a ris an uair a chaill iad ceum an deigh ceum ann an cùis lagha Mhic Mhaoilein ;—seadh, mar robh breth nan Ard-chumhachdan a' comh-chòrdadh r'am beachd-san bha iad air an dìteadh, 's na h-ainmeannan a bu tàmailtiche air an toirt doibh, mar dhaoine an-diadhaidh, ole a bha 'brath 's a' ceusadh na firinn, 's a' toirt còraichean crùn rioghail Chrìosd uaithe—'se sin an còraichean fein, tha mi 'smuaineachadh. Cainnt mar so a's tric a bha air a cluinntinn bho'm beul. A' Bhan-rìgh shuairce, mhaith, cha deachaidh ise fein as o spìd so mhas-ladh—bha cuid diubh ag ràdh, an dānadas no'n aineolas, gu'n robh i air i fein a dheanamh 'na ceann do'n Eaglais—gu'n do ghlacadh leatha còraichean crùn Chrìosd ; agus gu'n d'rinneadh ceannaire leatha 'na aghaidh. Ach o na nithe a chaidh cheana sgrìobhadh tha e soilleir r'a fhaicinn nach 'eil samhladh firinn anns na nithean a chuireadh as a leith. Na'm bitheadh iad-san a chuir suas an Eaglais Shaor cho dīleas, seasmhach d'am bōid 's d'an gealladh 's a bha ise ann a bhi 'coimhead a chùmlaint sin a rinneadh eadar an Eaglais agus an rioghachd o shean, bu mhaith 's bu shìochail cor na h-Eaglais ; oir na'm biodh iadsan air steigh na h-easaonachd a sheachnadh, gun a bhi 'g iarraidh atharrachadh a thoirt mu'n cuairt san Eaglais le Achdan a's reachdan ùra chur air an cois o'n toil fein—nithe a bha ise fo bhōid a thoirmeasg, 's a rinn i 'thoirmeasg, cha robh briseadh no aimhreit san Eaglais no san tìr. Cha 'n 'eil ni a leigeil ris 's a' dearbhadh meud ar saorsa san rioghachd so co soilleir ri iadsan a bhi air am fulang' gun pheanas, an deigh a leithid do bhriathran a ghnàthachadh 's a rinn iad a thaobh uachdranaibh a's breitheamhna, a's cùirtean suidhichte na tìre. Ach ged a theid iad as o pheanas tha fios againn gu bheil a leithid do chainnt, do ghiùlan 's do ghluasad 's a nochd iadsan, gu soilleir air a thoirmeasg sna Sgrìobtuirean. Tha

cuid diubh a' di-chuimhneachadh gu tric na firinn, "nach oibrich fearg duine firinnteachd Dhe."—(Seumas i. 20.)

Bidh ministearan a's luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Saoire gu tric a' comharrachadh a mach 's a' deanamh sgéil, ma dh'fheudas iad, air uireasbhuidhean a's fàillinnean mhinistearan Eaglais na h-Alba; ach am feadh 's a tha mi gu saor ag aideachadh gur h-ioma iad d'a ministearan a's d'a sluagh a tha 'g an gluasad fein gu neo-iomchuidh d'an aidmheil, d'an dreuchd, 's d'an sochairean, cha reusan fìor no ceart an Eaglais a dhìteadh air son muinntir neo-airidh a bhi 'nam buill dhi. Cò aig nach 'eil iad? agus idir cha'n iad ministearan agus sluagh na h-Eaglaise Saoire a tha gun fhàilling, gun easbhuidh. Dhoibh-san cha bhuin e bhi togail no tilgeadh na ceud chloiche: buineadh iad an t-sail as an sùil fein air tùs mu'n iarr iad an smùirnein a thoirt á sùil am bràithrean. Goirid 's a tha'n ùine o'n a dh'eirich an Eaglais Shaor chaidh cuid d'am ministearan 's do dhaoine eile a chur a mach as a comunn air son misg, macnusan a's mi-bheus; agus ma thachair so mu'm bheil i gann fichead bliadhna dh'aois, ciod gus an d' thig i mu'm bi i coig fichead? Cha 'n e mo thlachd sgeul a dheanamh no gàirdeachas ann an tuiteam neach air bith; ach a dhearbhadh do luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Saoire nach ann neo-mhearachdach, neo-thuiteamach ann am beatha no'm beusan a tha iad, ni's mò no ann am breth 's am barail, ainmichidh mi cùis no dhà. Am feadh 's a bha mi ann am Muc-Càrn bha ministear na h-Eaglaise Saoire san àm sin làn coimheachais a's fuath dhomhsa 's do m' eaglais, a dhearbha e air dbòigh no dhà ann an teagasg 's an deanadas. 'Nuair a thachradh dhomh dol gu tigh aon d'a luchd-leanmhuinn cha b'ann toilichte a bhitheadh e, agus idir cha b'àill leis mi bhi toirt buidheachas no 'g iarraidh beannachadh aig adhlacadh aon d'a dhaoine chum am bithinn air m'iarraidh: bha mise a'm' thosd agus esan a' labhairt. Ach am bheil mi faotainn coire dha so? Cha 'n 'eil idir. 'S i'n fhein-speis agus am fuath a nochd e a tha mi 'dìteadh. B'e cainnt a ghnìomh rium, "Seas thusa an so, is naomha mise no thusa." Ach mo thruaighe! an lorg a' mhaitheis so uile bha gaol dibhe làidir, 's cha b'e gràdh a chomh-chreutair, ag oibreachadh gu treun ann. Thug se e fein suas do'n phòit agus goirid an deigh dhomh an t-àite sin fhàgail chuireadh a mach á dreuchd na ministrealachd e mar mhisgear.

Ann an Glascho, mar an ceudna, chaidh ministear

(*Macbeth*) a thilgeadh air son peacadh sgainnealach, gràineil, Re ioma latha bha amharus ro mhor gun robh an duine so ciontach, ach cha d'fhuaradh a mach e. Seadh, shaoradh e ann an cùirtean na h-Eaglaise gus an d'fhoillsich Dia 'na fhreasdal a chionta, 's an sin theich a's threig e thrend 's a theaghlach. Anns a' bhaile chendna thilgeadh ministear eile (*Scott*) air son teagasg mearachdach. Air son easumhlachd d'a bhràithrean a's nithean eile a chuireadh a's a leth chaidh *Jonathan Anderson* a chur á ministrealachd na h-Eaglaise Saoire; ach cha luaithe chuireadh a mach e na thogadh dha pàiliunn saor le 'luchd-leanmhuinn. Ann an leabhar a chuireadh a mach mu bheatha agus mu shearmoinean an duine so tha sinn a' leughadh nach robh esan a' meas na h-Eaglaise Saoire mar Eaglais fhìor idir; ach mar chrìonaich sheargta, a rinneadh air son a losgadh! Bha 'n duine so a 'cumail a mach gum b'e fein a mhàin a bha 'searmonachadh an t-soisgeil. Ann an Siorramachd Ionaràir theich fear eile d'a ministearan o cheartas, air dha bhi ciontach do ghràinealachd. Agus ciod idir a their sinn mu'n aonrigan (*widower*) sin, aon do mhinistearan na h-Eaglaise Saoire ann an Cléir 'san Seanadh Inuis Orc (*Orkney*) a bha, a reir aideachaidh féin, a' cur le a chaile-shearbhanta mar mhnaoi corr a's bliadhna. Dhìteadh e leis a' Chléir—ni 'bha ceart, agus gun teagamh caillidh e 'eaglais 's a bheathachadh; ach sa' cheart àm tha e 'cur an aghaidh am breth, 's ga fhirinneachadh fein, le bhi 'cumail a mach ged nach robh éigheach eaglais, no bannaibh a's beannachadh Cléir ann, gidheadh gu'n do rinn e fein 's a' chaile cordadh a's posadh eatorra fein, gu suairce, sàmhach, uaigneach; ni, a deir esan, nach 'eile an aghaidh lagh na tìre, Leabhar Aidmheil a' Chreidimh, no a' Bhiobuill; ach na'm bitheadh so fìor, mar nach 'eil, cò nach faigheadh falach a's cleòc air son a' pheacaidh ghràineil chendna? Ach c'arson a dheanainn tuille luaidh air na nithean so? Is leòir na chuireadh sìos a dhearbhadh cia fad a ghabh cuid do mhinistearan 's do luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Saoire o fhoirfeachd; agus idir cha bhuin e dhoibh a bhi 'toirt beum no breth air muinntir eile. Ach ged a dh'fhaodas cuid do mhinistearan 's do shluagh na h-Eaglaise Saoire a bhi 'gluasad gu neo-ìomchuidh d'an aidmheil, cha reusan so ann fein air son a bhi 'dealachadh rithe; gidheadh nach tric a ni iadsan tuisleadh a's fàillinnean mhinistearan a's sluaigh Eaglais na h-Alba 'nan aobhar 's 'nan reusan air son daoine a bhrosnach-

adha's aomadh gu bhi 'ga tréigsinn. Cha 'n 'eil droch dheanadas luchd-dreuchd no buill Eaglais a' dearbhadh ni sam bith ach gu bheil iad neo-airidh oirre, agus cha dean duine tuigseach air bith tàir no dìmeas air Eaglais air son nithean a's gnè dhaoine a gheibhear anns gach comunn.

Ach mar 'eil an spiorad a tha iad a' taisbeanadh r'a chliùthachadh, cha mhò tha 'n reachdan 's an riaghailtean a dh'fhaodas a bhi air an atharrachadh o bhliadhna gu bliadhna a réir am beachdan air an fhirinn, na mar a chòrdas iad eatorra fein, no mar as toil leis an àireamh is lionnhoire dhiubh. Cha 'n 'eil cinnt, no gealladh cùmhnaint againn gu'n lean iad, no gu'm buannaich iad gu seasmhach ann am puinc, prionnsapal no reachd. Cha 'n ann mar sin do Eaglais na h-Alba. Tha i, a thaobh aidmheil a's cùmhnant, ri buanachadh gu daingean, neo-ghluasadach ann na h-aoradh, 's na h-òrduighean an còmhnuidh, agus cha 'n urrainn do aon no do mhòran atharrachadh a thoirt mu'n cuairt. Thàinig caochladh air na daoine sin a threig i 'nan speis 's nan gràdh dhi: ach tha 'n Eaglais mar bha i riamh.

Ainmichidh sinn ni no dhà a leigeas ris gu bheil an Eaglais Shaor ag atharrachadh a riaghailtean mar a chi i iomchuidh. Tha a h-Ard-chomunn air toirt cead searmonachaidh do dhaoine nach deachaidh oileineachadh gu h-iomchuidh, agus daoine eile, uile neo-fhòghluimte, a tha air an ceadachadh 'nam measg gu bhi searmonachadh; agus sin gun uidheamachd, gun fhreagarrachd air bith ach an dānadas mòr 's an dall-earbha as na gibhtean 's as na gràsan nach d'fhuair iad; oir ma fhuair cha 'n ann le bhi 'fàgail an àite, an ealain, 's an inbhe, a' gabhail orra fein an ni sin a dheanamh a chum nach do ghairmeadh iad, a dhearbhar an gràs no'n gliocas. Tha fir a's gillea òga nis ri mìnachadh 's ri searmonachadh d'an gann is aithne litir an Sgriobtuir,—an dall a' trèidreachadh an doill. Tha Pòl ag innseadh dhuinn gu'n robh e 'cur urram air a dbreuchd, ni a bha e deanamh, cha b' e mhàin le a ghràs ach le gibhtean labhairt, ann an teangannan coimheach; ach 's ann a tha na daoine so a dh'ainmich mi a' cur dìmeas ro mhòr air an dreuchd. An e so 'bhi deanamh nithe gu mais-each 's le deadh-òrdugh? Cha 'n aithne dhomh ni as neo-fhreagarraiche, 's is neo-thlachdmhoire na daoine aineolach, coma ciod e meud an gràsan, a bhi mar so a' teagasg 's a' searmonachadh, mur 'eil a bhi ceadachadh do mhnathan baogh-alta, aineolach, a bhi 'labhairt an coinneamhan; ni a

chunnacas 's a chualas roimhe so, ach a tha gu tur air a thoirmeasg 's na Sgriobtuirean. "Bitheadh 'ur mnai nan tosd 's na h-eaglaisean ; oir cha 'n 'eil e ceadaichte dhoibh labh- airt."—(1 Cor. xiv. 34.)

Chaidh dithis do na seorsa mhinistearan so a shuidh- eachadh o cheann ghoirid an Dunéideann, 's chaidh fear eile nach robh riamh an Oil-thigh a chur os ceann sluagh an Glascho. Tha fios agam gu'n abair cuid, gur fearr an duine no an gille is suaraiche dhiubh sud na ministearan na h-Eaglais Stéidhichte. Is i so am barail-san, "agus amhuil a bhios an sluagh mar sin bithidh an sagart." Ach cuiream a' cheist, Ma tha na gillean so maith gu leòir, 's ma dh'fhòghnas iad dhoibh, 's ma gheibhear air leth pàigh- idh, no gun phàigheadh idir iad, c'arson a tha sluagh na Gàidhealtachd air an gairm gu bhi 'cumail suas aig mòr chosdas daoine ionnsuichte air bith ?

Fo'n cheann so cha 'n urrainn domh gun a bhi 'luaidh air ni nuadh, cho fad 's is fiosrach mi, a rinneadh o cheann àireamh bheag bhliadhnachan le Cléir Shaor Cheanntire. Thug iad comas searmonachaidh do neach a thairg e fein ach a dhiùltadh (agus sin gu ceart) le Cléir Eaglais na h-Alba. Aig an duine so bha nighean dhiolainn, aig inbhe bean-tighe, 's e gun a bhi posda, 's an àm an d'fhuair e cead searmonachadh. Ceart mar a dh'fhaodas an ni so bhi nan sùilibh-san cha 'n 'eil e idir ri bhi air a leantuinn no r'a chliùthachadh mar eisimpleir.

Is leoir na chaidh a nis a ràdh a dhearbhadh nach 'eil earbsa r'a chur as an riaghailtean, agus nach i an Eaglais Shaor fìor eaglais, no Eaglais na h-Alba idir, a thaobh eachdraidh no prionnsapalan. Againne a mhàin tha 'n Eag- lais fhìor a's Shaor a tha toirt fianuis an aghaidh ceannas eucoracha' Phàpa 'san Uachdarain shaoghalta annsgachlinn. Am beachd 's am breth lagh na tìre cha 'n Eaglais idir an comunn ùr so ; ach a reir lagh Dhe a's dhaoine tha Eaglais na h-Alba air a suidheachadh 's air a dìon, agus a sochair- ean 's a saorsa cha bhuin dhoibhsan air dhoigh air bith, agus an t-saorsa a tha iadsan ag iarraidh, 's e sin laghannan a dheanamh, a leantuinn, no chur air cùl 'nuair is aill leo, cha 'shaorsa idir. Agus a thaobh an spioraid fhuair, fharmad- aich a tha iad a' nochdadh cha 'n ann do Eaglais na h-Alba e ; agus cuimhnicheamaid an còmhnuidh nach comharra air gràdh no gràs e. "Bithibhse air an aobhar sin 'n ar leanabaibh ann am mì-rùn, ach ann an tuigse bithibh 'n ur

daoine foirfe.” (1 Cor. xiv. 20.) Agus na bitheadh aon air bith air an gluasad le focal, breth, no masladh luchd-leanmhuinn na h-Eaglaise Saoire, ni tha feumail dhoibhsan, ach nach dean cron no call do dhuine ionraic air bith. Is dàna dhoibhsan a tha fo’n bhreitheanas cheudna a bhi ’toirt breth air muinntir eile, agus sin gun nàire, gun gheilt. Ach is coma co dhiubh; “’s e ’n Tighearna bheir breth oirnn, neach faraon a bheir gu soilleireachd nithean folaichte an dorchadais, agus an sin gheibh gach neach cliù o Dhia!” (1 Cor. iv. 5.)

AN CODHUNADH.

Tha mi nis air crìochnachadh na chuir mi romham san dol a mach, agus ’s e mo dhòchas gu’m bi e air a bheannachadh gu mòr a chum luchd-leanmhuinn Eaglais na h-Alba a dhaingneachadh san fhirinn. Cha ’n ’eil ni a thaobh na h-Eaglais na ’h-uachdranachd a chaidh a chur an céill, anns nach ’eil mi ’làn chreidsinn, ’s a’ sior leantuinn; agus ma ’s e ’s gu’n tug mi cùis dhàidh an aghaidh na h-Eaglaise Saoire ’s ann o ’n aidmheil ’s o ’n gnìomharan fein a fhuaradh e; agus tha mi ’toirt dùlan dhoibhsan aon ni a chuireadh a sìos àicheadh le firinn no le dearbhadh. Na bitheadh aon agaibhse, air an aobhar sin, air ’ur gluasad o ’ur dìlseachd ’s o ’ur seasmhachd le briathran, bagraidhean, sgeulan no breth dhaoine air bith. Tha saorsa agus soch-airean lìonmhor ceangailte ri Eaglais na h-Alba. Cha ruig a ministearan a leas nàire no geilt a bhi orra ann an slighibh an dleasnais, faodaidh iad searmonachadh gu firinneach, neo-sgàthach—cha ruig iad a leas a bhi ’g a moladh fein—ag iarraidh cliù, no idir a’ toileachadh dhaoine, ach mar a tha sin a réir toile Dhé. Cha ’n ’eil feum aca air a bhi ’g éigh-each am bochdainn, no bhi an còmhnuidh ag iarraidh na peighinn, no idir a bhi fo fhiachaibh, no umbal dhoibhsan a bheir i, no lethsgèul sàinnt a dheanamh do’n fhocal, “Ach mar a mheasar sinne le Dia mar dhroing a b’iomchuidh an soisgeul earbsa ruinn; is amhuil sin a labhramaid, cha ’n ann mar dhream a tha ’toileachadh dbaoine, ach Dhe, a tha dearbhadh ar cridheacha.” (1 Tes. ii. 4.) Searmonachaidh sinn an soisgeul a ta air earbsa ruinn ’na lànachd a’s ’na luach, gu fallain, saor; agus ’s e ar guidhe dhùrachdach

gu'm fiosraich sibhse a' bhuidh ann an làn dearbhachd an spioraid agus a' chumbachd. Cha'n aithne dhomh no dhuinn ach an aon soisgeul, an aon sgeul ait agus aoibhneach, "Agus ma ni an neach a thig Iosa eile a shearmonachadh nach do shearmonaich mise, no na'm faigheadh sibhse spiorad eile nach d'fhuair sibh, no soisgeul eile ris nach do ghabh sibh, bitheadh e mallaichte." (2 Cor. xi. 4; Gal. i. 8, 9.) Tha againn Biobull fosgailte agus fhirinnibh prìseil a chum ar stiùradh 's ar riaghladh; a' cheart teagasg glòrmhor d'an tug fàidhean a's abstolaibh fianuis, 's a sheulaich iad le am fulangasaibh 's le'm fuil, eadhon gu bàs. Seadh, a' cheart fhirinn ghràs-mhor a chreid 's a shearmonaich Pòl, Apolos agus Cephas—an teagasg slàinteil ceudna air an d'rinn Luther, Calbhin, Nocs, Melbhil, agus Henderson, Aithrichean a' Cheud 's an Dara Ath-leasachaidh, sgeul, 's tre an d'thug iad buaidh air uile chumhachdan an dorchadais. Againne tha claidheamh an spioraid, ni is e focal Dhé, 's a tha fathast 'nar làimh, gun bhearn, gun bhriseadh, gun mheirg gun mhùthadh an diugh mar bha aig creidmheach anns gach linn, tre an d'rinneadh treun 'an eath iad 's a chuir iad air theicheadh armailtean nan coimheach. Againne tha gun teagamh, a' cheart bhiadh spioradail d'an d'òl iad 's a rinn neart-mhor, sòlasach iad am measg fulangasan a's cruaidh-chàsan an fhàsaich—glan mar am fìor-uisge, soilleir, aoibhneach rioghail glòrmhor, mar ghrian nan speur, daingean, neo-ghluasadach mar chathair Dhé tha 'n soisgeul gràs-mhor. Fathast mar an ceudna tha ar n-Eaglais mar phosta, mar fhianuis 's mar steidh dhaingean na firinn. Is lionmhor iad a tha nis 'an glòir a fhuair an oilein 's an àrach innte. Rinn ar n-athraichean aoradh 's thug iad moladh do Dhia an taobh a steach d'a ballachan. Dhearbha iad an spéis 's an ciata dhi trid beatha 's bàs—seadh, tha neul ro mhòr do fhianuisean a nis air nèamh d'am b'aithne a feum 's a buannachd, agus cha do dhealaich a buaidhean no 'glòir fathast rithe ged a thréigeadh i le moran dhaoine, 'n an àineolas agus 'n an uabhar: 'na cuideachd 's gach linn bha sonas, saorsa agus soirbheachadh ro-mhòr 'n ar tìr. Agus ni Dia a beannachadh fathast—seadh, cheana tha e air càradh a suas gach bealach a's briseadh a rinneadh air a ballachan, 's air cur luchd-iùil a's faire suas d'a sluagh chum an stiùradh's am beathachadh air slighe mhaith, 's an cluanaibh glas 'fhocail agus a ghràis. Air an aobhar sin bithidh tlachd againn do chlachan a balla, agus deadh-

rùn againn d'a luaithre. Thugaibhse fa'near gu'n gluais sibh freagarrach do 'ur sochairean innte, agus iarraibh an toiseach a bhi agaibh anns gach uile dheadh obair, a chum urram a chur air teagasg Chrìosd, agus a chum 's gu'n gabh iadsan nàire a labhras gu h-olc umaibh mar luchd mi-ghnìomh ; oir is i toil Dé gu'n cuireadh sibhse, le deadh-dheanadas tosd air aineolas daoine amaideach."—(1 Peadar ii. 15.) 'S e caithe-beatha naomha a's dhiadhaidh a dhearbhas 'ur creidimh agus a chuireas urram air 'ur n-Eaglais.

Tha ceisdean strìth a's aobhar dealachaidh nan daoine sin a threig an Eaglais a nis air an deanamh aithnichte dhuibh a chum 'ur n-eòlas a mheudachadh agus comas freagairt a bhi agaibh dhoibhsan a tha 'g iarraidh uaibh 'ur reusan air son a bhi a' leantuinn Eaglais na h-Alba. Innsibh dhoibh, mar a dh'fhaodas sibh ann am firinn, gur i aidmheil a's prionnsapalan Eaglais na h-Alba iadsan a mhàin a tha Sgrìobtuireal, 'sa bha aig Aithrichean a' Cheud 's an Dara Ath-leasachaidh—innsibh dhoibh gur h-e 'ur prionnsapal a bhi 'creidsinn gur h-e dleasnas an Uachdaran shaoghalta an Eaglais a dhìon 's a choimhead ; agus sin *gun atharrachadh* a thaobh a teagaisg 's a h-uachdranachd. Seadh, tuilleadh fòs gur h-e dleasnas an Uachdarain èisdeachd a thoirt do aon air bith d'ur bràithrean agus an dìon o encoir. A rìs innsibh dhoibh, nach 'eil sibh ri, 's nach fhaod sibh, Eaglais na h-Alba threigsinn o eagal a bhi cioutach do easaonachd a tha air a thoirmeasg ann am focal Dhé gu soilleir. Innsibh dhoibh nach faod sibh a bhi do'n Eaglais Shaoir ann an spiorad, nì's mò no ann an ainm no 'm prionnsapalan ; oir an spiorad a tha i a' taisbeanadh is e spiorad an an-ìochd 's na geur leanmhuinn e. Tha ceann glòrmhor Eaglais na h-Alba cho dlùth, daimheil dhith,—a steidh cho fallain—'s a ghràs agus a spiorad cho saibhir, saor innte 's a bha e riamh—sgiamhach agus seasmhach 'na suidheachadh, tha i mar air tùs—aithnìchear a's iarrar Dia 'na lùchairtibh. Gu'n robh agaibhse a leithid do bheachd 's do mheas air ar sochairean an co-chomunn 's an ceangal rithe—a leithid do chreidimh 's do bheo-dhòchas 's a nì sibh comasach air buanachadh 's na h-uile maitheas a's ionracas ; agus bitheamaid taingeil do Dhia air son dorsan an tighe-aoraidh a bhi fosgailte dhuinn, agus air son nach d'atharraich e ar coinnleir as àite, agus nach 'eil ar ministearan air am fògradh no air am fuadach uainn, no sinn fein air ar geur-leanmhuinn gu prìosan no gu bàs, mar a thachair uair a's uair ann an eachdraidh ar

n-Eaglaise. Air atharrach, tha sinn aig saorsa suidhe sìos gach aon fo a chrann fiona's fo a chrann ùge fein, gun neach a dh'fhaodas eagal a chur air. 'S e mo ghuidhe gu'm buanaicheadh 's gu'n coimhheadh Dia dhuinne 's do gach àl a's linn 'n ar déigh ar sqchairean 'sar saorsa luachmhor, mar rioghachd. "Guidhibhse air son sìth Ierusalem; soirbhich-eadh iadsan le'n ionmhuinn thu. Sìth gu'n robh an taobh a stigh do d'bhallaibh, suaimhneas a'd' lùchartibh! Air sgàth mo bhràithrean agus mo chàirdean their mi nis, sìth, gu'n robh an taobh a stigh dhìot! Air sgàth tighe an Tighearna ar Dé, iarraidh mi maith dhuit." (Sal. cxxii. 6, 9.)

